

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Β'. — ΦΥΛΛ. ΙΑ΄.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1873

ΑΡΙΘΜΟΣ 23

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΧΑΡΩΣ

Ὁ Χάρος, ἢ Χάροντας¹ εἶναι προσωποποίηση τοῦ θανάτου, πρὸ πάντων δὲ τοῦ ἄωρου². Ἐντεῦθεν ἢ ἐκφρασις τὸν πῆρεν ὁ Χάρος, ἀπὸ τοῦ θανάτου³, διότι ὁ

1 Ὁ Schmidt ἀποδεικνύει (Das Volksleben der Nengriechen τ. I. σ. 222) ὅτι ἡ λέξις Χάροντας προήλθεν ἐκ τῆς οὐχὶ πολὺ εὐχρήστου καταλήξεως τῆς γενικῆς τοῦ Χάρων, Χάροντος (Σουίδ., τ. II. 2 σ. 4242 Bernh. ἐν λ. Τυνοροτονί ἐν κωδ. Α. καὶ V. καὶ σ. 1604 ἐν λ. Χάρων ἐν κωδ. C. — Πρβλ. Θωμ. Μαγίστρον, ὑπὸ τῶν Ἀριστοφ. βατράχων.) λατινιστὶ δὲ Charon, Charontis.

2 Ulrichs; Reisen und Forschungen in Griechenland. t. I. σ. 133. — Wachsmuth, Das alte Griech. im neuen. σ. 20.

3 M. P. Vreto, Mélanges néohelléniques. p. 39. «Le nom de Charon fut appliqué par les Grecs des derniers temps à la Mort. De la [ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Β΄.]

θάνατος σπανιώτατα προσωποποιεῖται παρὰ τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος⁴. Ἡ δὲ χρῆσις τῆς

les expressions: «Charon l'a emporté; Charon l'a foulé; l'a saisi.» — Théotoky, Détails sur Corfou. p. 423. «On personifie la Mort, qu'on appelle, dans ce cas, Χάρων, et l'on dit que Charon a enlevé un vivant, pour dire qu'il est mort.» — Βλ. καὶ Πρωτοδικ., π. τῆς παρ' ἡμῖν ταφῆς σ. 19. — Κακῶς δὲ ὁ Iken (Leucothea τ. I. σ. 190), ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐκφράσεως ταύτης λέγει ὅτι ἡ λέξις Χάρων εἶναι συνώνυμος τῆς λ. διάβολος.

4 Ὁ Schmidt (ἐνθ. ἀν. σ. 222) ἀναφέρει τὰ ἐξῆς μόνον χωρία τῶν δημοτικῶν ᾄσματων, ἐνθα ἀσθενῶς φαίνεται προσωποποίηση τοῦ θανάτου. «τοὺς δέρει ὁ θάνατος» (Ἰατρίδ., Συλλογὴ δημοτ. ᾄσματων. σ. 47). «εἰ θάνατος λυπήσου με, λυπήσου καὶ πτάσε.» (Passow, ἀρ. 379) ἔπειθ' ὁ μῦθος δὲν εἶναι δημοτικὸν ᾄσμα, ἀλλ' ἔλεγετο τοῦ Σολομοῦ, ἐσραμμένως ὡς τοιοῦτο καταχωρισθέν. «Γλήγορα ἔλα θάνατα νὰ πάρῃς τὴν ζωὴν μου.» Passow, σ. 500. πρὸς ὃ παράβαλλε τὸν αἰσώπειον μῦθον τοῦ γέροντος καὶ θανάτου, ἐν τῷ ὄγερων «τὸν θάνατον ἔλθειν ἐπεκαλεῖτο» (ἀρ. 98 ed Halm. — σ. 14 καὶ 290 Κοραΐ). — Ὁ Schmidt προσέτι παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὰ τραγούδια

λέξεως Χάρων ἀντὶ τοῦ θανάτου εἶναι ἀρ-
χαιοτάτη «Χάρων ὁ θάνατος», λέγει ὁ
Σουΐδας.

Ὁ Χάρος θανατόνει τοὺς ἀνθρώ-
πους κατὰ παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ¹, ὅπως
ὁ θάνατος παρ' Εὐριπίδῃ, ὅστις λέγει ἐν τῇ
Ἀλκῆστιδι:

Κτείνειν δὲ ἂν χρῆ· τοῦτο γὰρ τετάγμεθα².

Ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασιν ὁ Χάρος,
παρασιαζόμενος εἰς νέους ἥρωας ὅπως τοῖς
πάρητην ψυχὴν, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς τὸν
ἔστειλεν νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ποῦ μένα μ' ἔστειλ' ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴν
[σου³].

καὶ παρακαλούμενος ὅπως περιμείνῃ ἐπὶ τι-
νας ἡμέρας προσθέτει:

Δὲν ἤμπορῶ, λεβέντη μου γιὰτ' εἶμαι προσταμ-
[μένος.

Ἐμένα μ' ἔστειλ' ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴν σου⁴.

Ἐν τινι δὲ κυπριακῷ ᾄσματι, ἐν ᾧ ὁ Χά-
ρος παλαιὸν πρὸς τὸν ἥρωα Διγενῆ, κατα-
βάλλεται ὑπ' αὐτοῦ ἀναφέρεται ὅτι:

Ἦρτε φωνὴ ποῦ τὸν Θεόν, κι' ἀπὸ τοὺς Ἄρ-
[χαγγέλλους,

—Καὶ δὲν σὲ πέμψα, Χάροντα, παλῆώματα νὰ
[κάμης

παρὰ στείλα σε, Χάροντα, ψυχὰς γιὰ νὰ μοῦ
[βγάλῃς⁵.

Σημειωτέα δὲ καὶ ἡ ἐν ἑτέρῳ δημοτικῷ ᾄ-
σματι ἀπαντῶσα ἔκφρασις περὶ νέου ἀσθε-
νοῦντος βαρέως ἐξ ἔρωτος.

τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ἡ λέ-
ξις Χάρος, ἀλλὰ μόνον ἡ λέξις θάνατος *tànato*.
(Morosi, Studi sui dialetti Greci della terra d'
Otranto σ. 14 καὶ 27).

1 Fauriel, Chants populaires de la Grèce
moderne. t. I p. LXXXVI—VII. «Au rôle de
Charon, simple conducteur des morts, dans
leur passage de ce monde à l'autre, ils (les
Grecs modernes) ont joint celle d'exécuteur
des volontés d'une providence suprême, at-
tentive au moindres des actions humaines et
toujours prête à punir les écarts de l'orgueil,
et le trop de confiance dans le sentiment des
forces fragiles et passagères de l'homme.»

2 Εὐριπίδ., Ἀλκῆστ., 49.

3 Passow, Carmina popularia. ἀρ. 426 στ.
41—427, 2.—429 στ. 41—432.—Χασιώτης σ.
467.—Schmidt, Das Volksleben der Neu-
griechen I. σ. 233.

4 Passow, σ. 305 ἀρ. 429.

5 Ἐν Χρυσάλλ. τ. Γ' σ. 598.—Σακελλαρ.,
Κυπρ. τ. Γ' σ. 48.

Μήτ' ἀπὸ Χάρο χάνεται, μήτ' ἀπὸ θοῦ¹ πεθαίνει⁴.

Ὁ δὲ Θεὸς, κατὰ τινα ἐτέραν πρόληψιν,
παραγγέλλει τὸν Χάρον πάντοτε ν' ἀπο-
κτείνῃ ἐκείνους, ὅσων ἐσώθησαν αἰή-
μέραι· διότι ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐν τοῖς περὶ
Μοιρῶν ὠμιλήσαμεν, πιστεύουσιν ὅτι αἱ τύ-
χαι τῶν ἀνθρώπων εἶναι γεγραμμέναι εἰς
τὸν οὐρανὸν², καὶ κατὰ συνέπειαν ἅμα φθά-
σῃ ἡ ὠρισμένη ἡμέρα τοῦ θανάτου τινὸς ὁ
Θεὸς παραγγέλλει τὸν Χάρον νὰ τοῦ πάρῃ
τὴν ψυχὴν. Δημοτικὸν τι ᾄσμα τῆς
συλλογῆς Χασιώτου ἀναφέρει τὴν περιερ-
γον ταύτην πρόληψιν ὡς ἑξῆς:

Πουλὰκι πάσε κ' ἔκατσε³ τοῦ Κωνσταντῆ τῆ σέλλα,
κι' οὐδὲ λαλοῦσε σ' ἀν πουλι κι' οὐδὲ σ' ἀ' χηλιδόνι,
μοῦν' ἐλαλοῦσε κ' ἔλεγε ἀνθρώπινη κουθέντα.

—Κώστα μου, μὴν ἔδοεῦσαι, μὴ χάνῃς καὶ τὸ
[βίό σου,

ἔσένα σοῦρθ' ὁ θάνατος. σοῦρθε γιὰ ν' ἀποθάνῃς.

—Ποῦ ξέρεις σὺ, πολὰκι μου, ποῦ ξέρεις χηλιδόνι;

—Ἐψὲς ἤμουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τῶρα ἦρθ'
[ἀπέκει,

κι' ἄκουσα ποῦ σὲ ἔγραψαν μὲ τοὺς ἀποθαμμέ-
[νους³.

Ἵτι παραπλήσια καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐδόξαζον,
ἐξάγομεν ἐκ τοῦ ἀκολούθου χωρίου τοῦ Δου-
κιανοῦ: «ὁ μὲν τις ὡσπερ βασιλεὺς ὁ Πλού-
των μοι δοκεῖ καθῆστο ἐπιλεγόμενος τῶν
τεθνηζομένων τὰ ὀνόματα, οὗς ἤδη ὑπερ-
μέρους τῆς ζωῆς συνέβαιναν εἶναι»⁴. Καὶ
οἱ Ἑβραῖοι δὲ ραββῖνοι ἀποκαλοῦσι τὸν ἄγ-
γελον τοῦ θανάτου Δουμά, ἤτοι σιγὴν,
διότι, λέγουσιν, ὅτι σιωπηλῶς ἐγγράφει ἐπὶ
τοῦ πίνακος τῆς εἰμαρμένης ὅσους μέλλει
νὰ φονεῦσῃ⁵.

Ἀντὶ τούτου εἰς Ζάκυνθον πιστεύουσιν,
ὡς ἀναφέρει ὁ Schmidt⁶, ὅτι εἰς τὰ ὑπό-
γεια τοῦ Χάρου βασιλεία ὑπάρχουσι λυ-
χνάρια, ὧν ἕκαστον ἀντιπροσωπεύει τὴν
ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου· σβεσθέντος δὲ τοῦ
φωτὸς τοῦ λυχναρίου, ἀποθνήσκει ὁ ἄνθρω-
πος, οὗ ἡ ζωὴ μὲ τὸ φῶς αὐτοῦ συνδέεται.

1 Νεοελλην. Ἀνάλεκτα. τ. I. σ. 90.

2 Βλ. Παρθενῶνος τ. Β' σ. 882.

3 Χασιώτου, Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπει-
ρον δημοτ. ᾄσμάτων σ. 139.—Βλ. Passow, ἀρ. 27.

4 Δουκιαν., Φιλοφειδ. § 53.

5 Barth. de Celleno, Biblioth. rabbin., t.
I. p. 301.

6 Schmidt, l. c. τ. I. σ. 246.

Πρὸς τὴν πρόληψιν ταύτην σχέσιν ἔχει ἡ ἐν Κύθῳ συνειθιζομένη ἔκφρασις τὸν ἐξ εφτίλι σεν ἀντὶ τὸν ἐφόνευσε, τὸν ἐθανάτωσε¹· καὶ μῦθός τις ἀνατολικός, καθ' ὃν ποιμὴν τις παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς Χολέρας νὰ δώσῃ αὐτῇ πρόβατα ὅπως τῷ δωρήσῃ τὴν ζωὴν, ἐξέφρασε τὴν δυσπιστίαν του ὅτι δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι αὐτὴ ἡ Χολέρα· ἡ Χολέρα τότε τὸν ἔφερεν εἰς τι σπάλαιον ἐνθα ὑπῆρχον ἀναρίθμητα λυχνάρια ἄλλα μὲν πολλὴν ποσότητα ἐλαίου ἔχοντα, ἄλλα δὲ ὀλίγην, καὶ ἅτινα ἦσαν ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων· τῷ ἔδειξε τότε ἡ Χολέρα ἐν λυχνάριον μὲ ὀλίγον ἔλαιον, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι εἶναι τὸ λυχνάριον τὸ παριστῶν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, προσέθεσε δὲ ὅτι ἔχει ἔλαιον μόνον διὰ δύο ἔτη. ὁ ποιμὴν ἠρώτησε τότε ἂν εἶναι δυνατὸν περιστατικόν τι νὰ ἐλαττώσῃ τὴν διάρκειαν τοῦ φωτός μαθὼν ὅτι εἶναι ἀδύνατον, ἠρνήθη νὰ τῇ δώσῃ τὰ πρόβατα, μυκτηρίζων αὐτὴν καὶ λέγων ὅτι δὲν τὴν φοβεῖται διότι δὲν δύναται νὰ τὸν θανατώσῃ πρὶν ἢ ἐξαντληθῇ τὸ ἔλαιον τοῦ λύχνου του².

Ἄλλοτε ὁ Χάρος καταβάλλει τοὺς ὑβριστάς, τοὺς καυχωμένους ὅτι δὲν φοβοῦνται αὐτὸν, ὡς δεικνύει τὸ κοινότατον δημοτικὸν ἄσμα τῆς Εὐγενούλας, οὗ πλεῖστα ὑπάρχουσι παραλλαγáι:

Ἡ Εὐγενούλα ἡ ὠμορφὴ κ' ἡ μικροπανόρμεμένη, κακῶραν ἐπαινεῖόντανε, πῶς Χάρος δὲν τὴν

[πιάνει,

γιατ' ἔχει τοὺς ἐνὶ ἀδελφοὺς, κ' ἔχ' ἄνδρα παλληκάρι, ἔχει καὶ σπῆτι ἄρχοντικὰ μ' αὐλαῖς καὶ περιβόλια.

Κάποιο πουλί, κακὸ πουλί, τοῦ Χάρου πάει τὸ

[λέγει,

κι' ὁ Χάρος τὴν σαγίτεψε, κ' ἡ κόρη κιτριναῖζει δευτέρα τρίτη σαγιτιά κλινάρι τήνε βίχνει³.

¹ Ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν 1861 σ. 1881.— Ὁ μεταφραστὴς τῶν *Mystères de Paris* τοῦ Eug. Sue κύριος I. Σκυλίσις, μεταφράζει τὸ τῆς κοραμιστικῆς (argot) τῷ, κλεπτῶν γλώσσης ῥῆμα φονεύειν (chouriner) διὰ τοῦ ξεφτιλιζεῖν.—Σημαίνει δὲ τὸ ξεφτιλιζω, διορθῶν τὴν θρυαλλίδα τοῦ λύχνου.

² Ὅμοιον τινα φλαμανδικὸν μῦθον διηγῆται ὁ Ch. Deulin (Le compère de la mort. ἐν *Journal pour tous* t. XI.)

³ Ζαμπελ., ἄσματα δημ. τῆς Ἑλλάδος σ. 715.—Passow, *Carmina popularia Graeciae recentioris*. ἀρ. 415.—Παραλλαγáς τοῦ ἄσματος τοῦτου βλ. ἐν Passow ἀρ. 413—417.

Ἐπειδὴ ὁ θάνατος φυσικὸς εἶναι ἀφευκτος, καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει κατορθῶσει οὐδέποτε ν' ἀποφύγῃ αὐτὸν, ὅσον πολυμήχανος καὶ ἂν ἦναι¹, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς διὰ τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων αὐτοῦ συμβουλεύει νὰ χαίρωμεθα τὴν ζωὴν αὐτὴν εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον, χορεύοντες καὶ εὐθυμούντες· ἰδοὺ ἐν τῶν ἄσμάτων τούτων, ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς δημώδους ποιήσεως ἄσμα χοροῦ, εὐθύμου μελαγχολίας, ἵνα οὕτως εἴπωμεν, μεστὸν:

Χαρῆτε, νιοί, χαρῆτε νιαῖς,
κ' ἡ ἡμέρ' ὀλοδραυδαίει,
κι' ὁ Χάρος ταῖς ἡμέραις μας
μιά-μιά ταῖς λογαριάζει!

Ἄς πατήσωμε κι' ἄς πάη
τέτοια γῆ ποῦ θά μᾶς φάη!

Δὲν ἔχει ὁ Χάρος διακρίσι
δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη
πέρνει παιδιὰ 'πὸ τὸ βυζί,
γέροντας δὲν ἀφίνει.

Δόστε του γιὰ νὰ 'πρεπίση
κι' ὁ χορὸς νὰ νοστιμισῇ!

Χαρῆτε, νιοί, χαρῆτε νιαῖς,
τὰ ὄροσερὰ σας νιάτα,
γιατὶ θὰ νάλλ' ἕνας καιρὸς
νὰ σᾶς τὰ φάγ' ἡ πλάκα!

Ἄς πατήσωμε κι' ἄς πάη
τέτοια γῆ ποῦ θά μᾶς φάη!

Τούτ' ἡ γῆ ποῦ τὴν πατοῦμε
ὄλοι μέσα θεὸς νὰ μποῦμε!
Τούτ' ἡ γῆ μὲ τὰ χαρτάρια
τρώγει νιοὺς καὶ παλληκάρια,
κι' ἀποκάτῃ 'ς τὰ λουλοῦδια
τρώγει νιαῖς καὶ κοπελλοῦδια.

Δόστε της λοιπὸν νὰ πάρη,
δόστε της μὲ τὸ ποδάρη!

Χαρῆτε, νιοί, χαρῆτε νιαῖς,
τοῦ χρόνου ποῖός θὰ ζήση;
ὁ Χάρος ἔχει ἀπόφασι
ψυχῇ νὰ μὴν ἀφίση.

Ἄρχοντες καὶ μεγιστᾶνες,
καὶ λοιπὴ φωχολογιά,
ὄλους μᾶς προσμένει ὁ Χάρος!
νιοὺς γερόντους καὶ παιδιὰ!²

¹ Παροιμία τις λέγει. «Μόν' ὁ Χάρος δὲ σταυρώνεται» ἢ «Μόνο τὸ Χάρο δὲν ἔμπορον νὰ σταυρώσῃ» (ὁ πεννοεῖται: οἱ τὰ πάντα τεχνάζουνοι ἄνθρωποι). Ὅμοια λέγει ὁ χορὸς ἐν τῇ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους, ἐξυμνῶν τὴν παντεχνίαν τοῦ ἀνθρώπου: «Ἄϊδα φεῖξιν οὐκ ἐπάσεται.»

² Ζαμπελ., Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδοῦ σ.

Τὸ αὐτὸ αἶσθημα ἐπεκράτει καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πᾶλλὰ σώζονται ἐπιγράμματα προσκαλοῦντα τὸν ἄνθρωπον νὰ πίνη καὶ νὰ ἐσθῆ καὶ νὰ στεφανώται δι' ἀνθέων, ἐπεὶδὴ βραχὺς ὁ τοῦ βίου χρόνος¹. Ὁ δ' Ἀνακρέων συμβουλεύει νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ μεθύωμεν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ βίος τρέχει ὡς προχὸς ἄρματος, καὶ ὅτι ἐντὸς μικροῦ

ἀλλήν κεισόμεθα
κόνις, ὅστέων λυθέντων².

Ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου καὶ τὰ θλιβερά αὐτοῦ σύμβολα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θεωροῦντο μόνον ὡς παρακλειστικά πρὸς ἡδονήν· οὕτως ἐν τινὶ σφραγιδογλύφῳ, ἐν ᾧ ὑπάρχει κεχαραγμένη κεφαλή νεκροῦ, ἀναγινώσκωμεν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Πίνε λέγει τὸ γλύμμα καὶ ἔσθιε καὶ περιχέισο ἄνθεα τοιοῦτοι γενόμεθα ἐξ ἀπίνης»³. Καὶ αἱ εὐθυμοὶ μὲν, ἀλλ' ἀντιχριστιανικαὶ ἰδέαι αὐταὶ διετηρήθησαν μέχρις ἡμῶν, ὡς ἐκ τοῦ ἀνωτέρου δημοτικοῦ ἄσματος ἐξάγεται.

Αἱ ἰδέαι αὗται κρατυνόνται καὶ ἐκ τῶν ἐθνικῶν περὶ τῶν μετὰ θάνατον δοξασιῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ ὅλοι φοβοῦνται τὸν θάνατον διότι τὴν ζωὴν γλυκεῖαν ὁμολογοῦσι, καίτοι ἀνάμεστον τοσοῦτον πικριῶν. Καὶ μετὰ τὸσα βάσανα πάλ' ἡ ζωὴ γλυκεῖα ἔναι, καὶ ὅποιος τὸ θάνατον ζητᾷ καί ποιος κουζούλης θᾶναι, λέγει δημοτικόν τι δίστιχον⁴. Οὕτω καὶ ὁ ὁμηρικὸς Ἀχιλεὺς λέγει ἐν Ἄδου πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, ὅτι προσέτιμα ἐν τῇ γῇ παρ' ἀνδρὶ ἀκλήρῳ καὶ πτωχῷ νὰ θητεύῃ ἐπὶ μισθῷ, ἢ ν' ἄρχῃ πάντων τῶν νεκρῶν:

Βουλαίμην κ' ἐπαρῶρος ἐὼν θητεύμεν ἄλλῳ,
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ β' ὅτος πολὺς εἴη,
ἢ πᾶσιν νεκέσσει κατασθήμενοις ἀνάσειν⁵.

48—49 καὶ ἐξ αὐτοῦ Πανδῶρ. τ. X. Διὰ τὴν τελευταίαν ἰδέαν πρὸλ. Horat., Carm. I. δ'. 43 «Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas Regumque turres».

1 Boeckh, Corpus inscript. gr. t. IV p. 88 n° 7298. 7299.—Ἀνθολ. Παλατ. XI. 38.

2 Ἀνακρ., ὠδ. Δ'. σ. 7 κς.—βλ. καὶ ΙΑ'. 8—11.

3 Gori, inscript. III. 21.

4 Λιανοτράγουδα 1868 σ. 73.—Passow, σ. 325.—Schmidt, I σ. 243.

5 Ὀδυσσ. Α. 489. κς.—Cf. Nägelsbach, Homerische Theologie σ. 330.—Nachhomerische Theologie, σ. 397 καὶ 424.—Schmidt, I. c.

Ὅμοίαν γνώμην ἐκπράττει καὶ ὁ Ἀντιφάνης:

... οὐδαὶς πώποτε,
Ὡ δέσποτ', ἀπέθαν' ἀποθανέντ' πρόθυμος ὢν,
τοὺς γλιχομένους δὲ ζῆν καταστᾶν τοῦ σκέλους,
ἄκοντας ὁ Χάρων εἰς τὰ πορθμεῖον τ' ἄγει,
σιτιζομένους καὶ πάντοτ' ἔχοντας ἀθρόνως,
ὁ δὲ λιμὸς ἐστὶν ἀθανασίας φάρμακον¹.

Ὁ θάνατος, θεωρεῖται συνήθως παρὰ τοῦ λαοῦ, ὡς στέρσις τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς, καὶ οὐχὶ ὡς ἀπόλαυσις καλλιτέρου μέλλοντος, ὅπως ὁ χριστιανισμὸς διδάσκει· ὁ ἀποθνήσκων θρηνεῖ τὰ κάλλη του, τὰ ὅποια θὰ καταστρέψῃ ἢ μαύρῃ γῆ², καὶ ἀποχαιρετᾷ περιπαθῶς τὴν φύσιν, ἢν τὸ ὕστατον προσβλέπει: Ἴδου οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ κλέφτου Ζήδρου, κατὰ τὴν δημοτικὴν ἄσματι:

Ἀφίνω γεία' ἔς τὸν Ὀλύμπο, ἔς ὅλα τὰ κορροθούνια.
ἔς ἑσᾶς ἡμέρας μ' ἔρημα πλατάνια μετὸς Ἰσκιου,
βρυσσούλες μετὰ τὰ κρυὰ νερά καὶ χαμπηλοὶ μου κάμ-
[ποι.

Ἀφίνω γεία' ἔς τοὺς σταυραγεῖους καὶ ἔς ὅλα τὰ
[εἰστέτρα,
ἀφίνω γεία' ἔς τὸν ἦλιο μου καὶ ἔς τὸ λαμπρό φεγ-
[γάρι
ποῦ μου φεγγεὶ νὰ περπατῶ σὰν ἄξιο παλληκάρι³.

Τίς δὲν βλέπει τὴν καταταραχῆν ὁμοιότητα τῶν τελευταίων λόγων τοῦ ἀποθνήσκοντος κλέφτου, πρὸς τοὺς τελευταίους ἐπίσης λόγους τοῦ σοφοκλείου Αἰάντος: Καὶ ὁ ἦρωσ οὗτός θνήσκων ἀπευθύνει τὸ ὕστατον χαιρετῶν πρὸς τὴν περὶ αὐτὸν φύσιν:

Σὲ δ', ὦ φαεινὴς ἡμέρας τὸ νῦν σέλας,
καὶ τὸν διεφρετὴν ἥλιον προσενέπω,
πανύστατον δὴ κοῦπον' αὐθις ὕστερον.
Ὡ φέγγος, ὦ γῆς ἱερὸν οἰκείας πέδον
Σαλαμίνος, ὦ πατέρων ἐστίας βάθρον,

1 Παρὰ Στοβ., Ἀνθολ. ΡΚΑ'. 4.—Σημειωτέος ὁ ἐν τῇ παρούσῃ ἀποσπασματικῇ χαρακτηρισμὸς τοῦ Χάρωνος ὡς ψυχοπομπῆ-θεοῦ, ἀντὶ τοῦ Ἑρμού, σπανιότατα ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

2 Passow, ἀρ. 406. σ. 85.

Μουστάκι μου καρμπογιὰ καὶ φρούδια μου γραμ-
[μένα,

μουστάκια μου μπερμπιλωτά, στόμα μου ζαχα-
[ρένιο,

καὶ σὺ σαμπᾶ περὶ φανεῖ ποῦσαι μακρὸς ἰστιαῖς
[πλάταις

καὶ σὰς θὰ φάγ' ἢ μαύρῃ γῇ καὶ τῶν ἡμῶν τὸ χῶμα.
Βλ. καὶ ἀρ. 149. σ. 95.

3 Δελξ., Δημοτ. ἀνθολ. 1868. σ. 57.

κλειναι τ' Ἀθῆναι καὶ τὸ σύντροφον γένος,
κρηναί τε ποταμοὶ θ' ὄδαι, καὶ τὰ τρωϊκὰ
παιδιά προναύω, χαίρει', ὦ τροφίη, ἔμοι 1.

Ἄλλὰ καὶ θνήσκων ὁ Ἕλληνα δὲν θέλει
νὰ ἀποχωρισθῆ τῆς φύσεως· ἐπιθυμεῖ ὁ πά-
φος του νὰ ἔχη θυρίδα δι' ἧς νὰ βλέπῃ τὰς
χελιδόννας τὴν ἀνοιξίν, καὶ ν' ἀκούῃ τὸν
Μάιον τῶν ἀηδόνων τὰ κελαδῆματα², ὁ
δὲ ναύτης θέλει τὸν τάρον του εἰς τὴν ἀ-
κτὴν τῆς θαλάσσης.

ν' ἀκούῃ ἄγχι τῆς θαλάσσης καὶ ταραχὴ τ' ἀγέρα,
ν' ἀκούῃ καὶ τοὺς συντροφίους του, ποῦ λὲν τὸ ἔα
[μῦθος 3.]

Ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Καλλιερῶν του ὁ
ποιητὴς κύριος Σπ. Ν. Βασιλειάδης ὁμιλεῖ
περὶ τοῦ πρὸς τὴν ζωὴν ἔρωτός του Ἕλλη-
νος, τοῦ ἐν τοῖς δημοτικαῖς ἄσμασιν ὑπερ-
φαινομένου, καὶ ἐπιτυχέστατα ὀρίζει τὴν
λεπτὴν διαφορὰν τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὰς
περὶ θανάτου ἰδέας μεταξὺ τῶν μεσημβρι-
νῶν καὶ τῶν βορείων λαῶν. Ἴδου τὸ χω-
ρίον τοῦ κ. Βασιλειάδου:

Ἄ Ἕλληνα τρέφει διάπυρον καὶ ἀκατά-
βλητον τὸν ἔρωτα τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύ-
σεως, τὴν ἐλπίδα ἐντός του βαθύρριζον καὶ
ἀειθαλῆ. Μετὰ πᾶσαν τῆς τύχης δυσμένειαν,
μετὰ πᾶσαν τοῦ βίου σκληρὰν περιπέτειαν,
ἀφελὲς καὶ βαθὺ συμπέρασμα ἐπιτέλλει εἰς
τὰ χεῖλη του τοῦτο:

Καὶ μὲ τὰ χεῖλια βάσανα πάλ' ἡ ζωὴ γλοκειά ναι.
Ἀπαρράλλακτος ὡς ἡ εὐγενὴς παρ' Εὐρι-
πίδῃ Ἴφι γενεῖται ἐν Ἀὐλίδι ἡτὶς ἀναγ-
καζομένη εἰς θάνατον ἐδέετο τοῦ πατρός
τῆς ἐπιλέγουσα:

Τὸ φῶς τὸδ' ἀνθρώποισιν ἦδιστον βλέπειν,
τὰ νέρθε δ' οὐδὲν μαινεταὶ δ' ὅς εὐχεται
Θανεῖν.

Ἐπάρχει δὲ λεπτὴ τις καὶ βαθεῖα διάκρι-
σις εἰς τὰς περὶ θανάτου ἰδέας καὶ συναι-
σθήσεις μεταξὺ τῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ
βόρεια κλίματα λαῶν· οἱ ἀρκτεῖοι λαοὶ φο-
βοῦνται μᾶλλον τὸν θάνατον ἢ ἀγαπῶσι
τὴν ζωὴν, ἐνῶ ὁ ἐλληνικὸς κόσμος ἰδίως
ἐράται τῆς ζωῆς ἀποστρέφον ἐπὶ μᾶλλον

ἀπὸ τοῦ θανάτου τὸ πρόσωπον. Εἰς τὰ δη-
μοτικὰ ἡμῶν ἄσματα ἡ κόρη πειρωμένη νὰ
ἀποδράσῃ τοῦ Ἄδου, οὐδαμῶς εἰς τὰ περὶ
αὐτὴν προσέχει, οὐδαμῶς ἀποδύρεται τὰς
κάτω συμφορὰς, ἀλλ' ἄρχεται ἐπιφωνοῦσα:

Καλότυχα ψηλά βουνά καὶ κάμποι εὐλογημένοι
Ποῦ Χάρος δὲν παντέχετε, Χάρος δὲν καρτερεῖτε!
Τὸ καλοκαῖρι πρόβατα καὶ τὸν χειμῶνα χιόνια.

Αἱ τοιαῦται ἰδέαι καθιστῶσι Ὀλυβερὸν
ἢ, ὡς ὁ λαὸς λέγει, πικρὸν, τὸν θάνατον·
διὰ τοῦτο ἡ προσαπωποίησις αὐτοῦ ὁ Χά-
ρος ἀποκαλεῖται ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασι
πικροχάροντας², καὶ σκληρὸς διότι
ἀποχωρίζει ἀλλήλων προσφιλεῖς συγγενεῖς
καὶ φίλους, ἀκαμπτος καὶ κωφὸς μένων εἰς
δεήσεις καὶ δάκρυα³. Ὁ Χάρος, λέγει γνω-
στόν τι δημοτικὸν ἄσμα,

Ὁ Χάρος ἐκαλήμωνεν ὄξου ἔς τὸ φεγγαράκι.
κ' ἡ μάνα του τὸν ἐρωτάει κ' ἡ μάνα του τοῦ λέγει
— Γυιέ μ', ἔς τὸ κυνηγι; ποῦ θὰ πᾶς καὶ ἔς τὸ κυ-
[νήγημά σου,
μὴν πάρης μάναις μὲ παιδιὰ κ' ἀδέφια μ' ἀδε-
[φάδαις,
μὴν πάρης πρωταντρόγυνα πρωτοστεφανωμένα.
— Ὁπῶδρω τρεῖς παίρνω τοὺς δυὰ, κ' ὀπῶδρω
[δυὸ τὸν ἕνα,
κ' ὀπῶδρω κ' ἕνα μοναχὸ, κ' ἐκείνονε τὸν παίρ-
[νω 4.]

1 Passow, ἀρ. 424.—Βασιλειάδου, Καλλιερ-
γαί σ. μδ'.

2 Schmidt, Das Volksleben der Neugrie-
chen I σ. 234.

3 «Ὁ Χάρος εἶναι κωφός,» «ὁ Χάρος δὲν
ἀκούει,» λέγει ὁ λαός. (Schmidt I. c. σ. 233.)

4 Ζαμπέλ, Ἄσμη δημοτῆς Ἑλλ. σ. 739.—
Tomaseo, Canti popolari III. 293.—Passow,
Carmina popularia Graeciae recentioris, ἀρ.
408.—Τὸ ἄσμα τοῦτο φέρεται ὡς ἔξῃς ἐν τῇ
ἀρχῇ ἑτέρου κυπριακοῦ περὶ Χάρου καὶ Διγενῆς:
Ὁ Χάρος μαυροφόρησε μαῦρα καθαλλικέδικαι,
χρυσὸν σπαθὶν ἐξώστηκεν καὶ πᾶς τὸ πανάδριν,
γιὰ ναῦρη καὶ τὴν μάναν του γιὰ νὰ τοῦ παράγ-
[γελῇ.

— Γυιέ μου, μὲν παίρνης ὠμορφάις, μὲν παίρνης
[ταῖς γρηάδαις,
μὲν παίρνης τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ κλαῖσιν ἢ μα-
[νίδες.—

Κὴ ἀπολοῖσθῃ Χάροντας καὶ λέει καὶ λαλεῖ τῆς.
— Ἄν' ἐν παίρνω ἰταῖς ὠμορφάις, ἄν' ἐν παίρνω
[γρηάδαις,
ἄν' ἐν παίρνω μικρὰ παιδιὰ, τί Χάροντας λουῦμαι;
(Χρυσσαλὶς τ. Γ'. σ. 597.—Σακελλαρίου, Κυ-
πριακά τ. Γ'. σ. 46—47.)

1 Σοφοκλ., Αἴα: 856 κς.

2 Passow, ἀρ. 404. 405. 406. 419. 434.
456. 463. κς.

3 Passow, ἀρ. 358.—βλ. καὶ ἀρ. 391.

4 Στιγ. 1254.

Ἐν ἐτέρῳ δημοτικῷ ἄσματι ὁ Χάρος, παρακαλούμενος ὑπὸ νέου νεκροῦ νὰ λυπηθῇ αὐτὸν καὶ νὰ τῷ χαρίσῃ δέκα ἔτη ζωῆς, ἀποκρίνεται :

— Δὲν εἶμαι μίαν νὰ πονῶ, πατέρας νὰ λυποῦμαι,
Ἐγὼ εἶμαι Χάρος χλιβερός καὶ παραπονεμένος·
χωρίζω μὲν ἀπ' τὰ παιδιὰ, παιδάκ' ἀπ' τὸν πα-
[τέρα·
χωρίζ' ἀδέρφια ἡγαρδιακὰ καὶ πολυαγαπημένα·
χωρίζω καὶ τ' ἀντρόγυνα καὶ τὰ βουνὰ βραγίζου. 1.

Τὰς αὐτὰς ἰδέας ἐκφράζει καὶ ὁ Κρῆς ποιητῆς τῆς 15'. ἑκατονταετηρίδος Χορτάτσης ἐν τῇ τραγωδίᾳ αὐτοῦ Ἐρωφίλῃ, ἐν ᾗ προλογίζει ὁ Χάρος :

Ἐγὼ μ' ἔκεινος τὸ λοιπὸ ἀπ' ὅλοι μὲ μισοῦσι,
καὶ σκυλλοκάρῃ, καὶ τυφλῷ, κ' ἄπονο μὲ λαλοῦ-
[σι 2.

καὶ ἀλλαχοῦ :

Σ' ἕναν ἀνοιγοσφάλισμα τῶν ἀμμιὰτ' ἀποσώνω,
καὶ δίχως λύπησι κἀμμιὰ πᾶσ' ἀνθρωπο σκοτόνω.
Τὰ κάλλη σδύνω, κ' ὤμορφο πρόσωπο δὲ λυ-
[ποῦμαι,
τοὺς ταπεινοὺς δὲ ἔλεμονῶ, τοὺς ἄγριους δὲ φο-
[βοῦμαι.

Τοὺς φεύγουσι φτάν' ὀγλήγορα, τοὺς μὲ ζητοῦν μα-
[κραίνω,
καὶ δίχως νὰ μὲ κρᾶζουσι συχνὰ τοῖσι γάμοις
[μπαίνω,
κ' ἀρπῶ νυφάδες καὶ γαμπροὺς, γέροντες καὶ κο-
[πέλια
καὶ κᾶνω ἔσοδα τῇ χαραῖς, καὶ κλάματα τὰ γέ-
[λοια 3.

Ἐνεκα τῶν περὶ Χάρου μυθολογημάτων τούτων, Χάρον ὀνομάζει μεταφορικῶς ὁ λαὸς πᾶν τὸ ἐπιφέρων ὄλεθρον. Οὕτως ὁ Κρῆς ποιητῆς Βικέντιος Κορνάρου λέγει περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου :

Ζάχαρ' εἶν' τὸ τραγοῦδι τὸ καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ Χά-
[ρος 4.

ὡς δὲ διηγῆται Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος ὁ πενθερὸς ἑνὸς τῶν Κορινθίων ἐκλήθη Χάρον, ὡς ὀλύων τοὺς ἐχθρούς 5.

1 Λελέκου, Δημοτικὴ ἀνθολογία. 1868 σ. 154.
— Τοῦ ἄσματος τούτου εἶναι περιεργὸς ὁ πρῶτος στίχος, ἐν ᾧ ἀπευθύνεται: συγχρόνως δέησις πρὸς τὸν Χάρον καὶ τὸν Θεόν :

Παρακαλῶ σε Χάρε μου, καὶ προσκυνῶ σε, Θεέ μου.
2 Χορτάτση. Ἐρωφίλῃ σ. 4 (Βενετ. 1772.)
3 Αὐτ. σ. 4.

4 Βικ. Κορνάρου, Ἐρωτοκρίτος· ἄσμα πρῶτον. σ. 29. (Βενετ. 1737.)

5 Νικηφ. Βρυένν., Α. 2.

Δημοτικόν τι δίστιχον παραβάλλει τὸν κόσμον ὅλον πρὸς δένδρον, τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, τὸν δὲ Χάρον πρὸς τρυγητὴν δρέποντα τοὺς καρποὺς τούτους 1. Εὐφυῆς δὲ τι δημῶδες αἰνίγμα παριστᾷ τὸν κόσμον ὅλον ὡς δεξαμενὴν πλήρη ὕδατος· θηρίον τι (ὁ Χάρος) πίνει ἐξ αὐτῆς· ἀλλ' οὔτε τὸ θηρίον κορέννεται πίνον, οὔτε ἡ δεξαμενὴ ἐλαττοῦται 2. Ἐν γένει δὲ ὁ Χάρος καλεῖται ἀχόρταγος, ὡς μὴ φειδόμενος μηδενός, ἀλλ' ἅπαντας καταστρέφων καὶ ἀπολλύων. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀρπακτῆρα ἀποκαλεῖ τὸν Ἄδην ὁ Καλλιμαχος 3 καὶ rapacem ὁ Ὅρατιος 4. « Ἄδης καὶ ἀπόλεια οὐκ ἐμπίπλανται » λέγει ἡ Βίβλος 5. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐθεώρουν τὸν Ἄδην ἄπληστον στόμα τὰ πάντα καταβροχιζόν 6. « Χριστὸς τὴν παμφάγον αὐτοῦ συγκλείσας γαστέρα » λέγει Ἀνδρέας ὁ Κρήτης 7. Εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ Nevers ὑπάρχει ἀπεικόνισις τοῦ δαίμονος, ἔχοντος ὑπερμέτρως ἀνεωγμένον τὸ στόμα καὶ καταβροχιζόντος τοὺς κολασμένους 8. Ὁ δὲ Dante περιγράφει τὸν ἄνακτα τοῦ Ἄδου ὡς τριπρόσωπον γίγαντα τρώγοντα τρεῖς ἁμαρτωλοὺς.

Da ogni bocca dirompea co' denti
un peccatore a guisa di maciulla,
si che tre ne faceva, cosi dolenti 9.

Ἐκ τῶν προλήψεων τούτων προῆλθεν

1 Passow, σ. 593.—Λελέκ., αὐτ. σ. 463.—
Λιαναστράγουδα. 1868 σ. 111.

2 Σγοῦρνά μου πελεκητῇ,
μαρμαρένια καὶ χυτῇ,
πάει τὸ θεριὸ νὰ πιῇ,
οὔτε τὸ θεριὸ χορταίνει,
οὔτ' ἡ σγοῦρνα λιγοστεύει.

3 Καλλιμαχ., ἐπιγρ. Β. 6.

4 Horat., Carm. II τῆ. 30.

5 Παροιμ. ΚΖ', 20.—Βλ. καὶ Α' καὶ Ἡσαΐαν κεφ. 5 πρὸς δὲ Ἀγ. Βασιλείου, εἰς Ἡσαΐαν κεφ. 5. (τ. II σ. 150 τῆς εἰς φύλλον ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων αὐτοῦ.)

6 Maury, Essai sur les légendes pieuses du moyen âge. p. 437.

7 Ἀνδρέα τοῦ Κρήτης, Ὁμιλ. εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου Α'.

8 Maury, l. c.—Εἰς τινὰς εἰκόνας τοῦ μεσαιωνοῦ ὁ θάνατος ἀπεικονίζετο ἐφιππος ἐπὶ μέλανος ζώου, ἐσθίνοντος νεκρούς. (Champfleury, Hist. de la caricature au moyen âge. p. 109.)

9 Dante, L'Inferno. cant. 34.—Maury, l. c.

ἰσως ἡ ἰδέα τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος ὅτι ὁ Χάρος τρώγει τοὺς νεκρούς. Ἡ ἰδέα αὕτη ἀναφέρεται ἀπὸ δύο δημώδη ἄσματα εἰς τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν ὁ νεκρὸς, ἐρωτώμενος πῶς τὸν ὑπεδέξατο ὁ Χάρος, ἀποκρίνεται :

Ἵς τὰ γόνατά μου τὸν κρατῶ, Ἵς τὰ στήθη μ' ἀ-
[κουμπᾷ
κι' ἂν τὸν πεινάσῃ γιὰ φαγί, τρώγ' ἀπὸ τὸ κορμί του,
κι' ἂν τὸν διψάσῃ γιὰ νερό, πίν' ὄχ τὰ δύο μου μά-
[τια 1.

Εἰς δὲ τὸ ἕτερον ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὰς ἐν Ἄδῃ πανηγύρεις καὶ συμπόσια, οἱ νεκροὶ χρησιμεύουσιν ἀντὶ φαγητῶν· οἱ νέοι ἀντι-καθιστῶσι τὰ πρόβατα, τὰ δὲ παλληκάρια τοὺς κριοὺς :

Θέ μου, καὶ τί νὰ γένωνται τοῦ κόσμου οἱ ἀν-
[δρειωμένοι
οὐδὲ σὲ γάμο φαίνονται μαιεῖδ' σὲ πανηγύρι.
Ἵσπὸν Ἄδῃ γίνεται χαρὰ, γίνεται πανηγύρι·
παίρνουνε κριοὺς γιὰ πρόβατα, λεβέντες γιὰ κριά-
[ρια.
Μὰ πῆραν κ' ἓνα νηὸ καλὸ γιὰ πρόγευμα τοῦ Χά-
[ρου 2.

Ἐὸ θάνατος ἀπεικονίζεται συνήθως εἰς τὰς θρησκευτικὰς τοῦ μεσαιῶνος εἰκόνας ὡς σκε-λεττὸς ἀποτρόπαιον ἔχων ὄψιν, καὶ διὰ δρεπάνου τοὺς ζῶντας θερίζων. Κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς Ἕλληνας τούναντι ὁ Χάρος εἶναι ἥρωϊς πελωρίου ἀναστήματος· οὕτω καὶ ὁ Ἄδης παρ' Ὀμήρῳ λέγεται ἀδάμαστος, πελώριος ³, καὶ παρεμφερῶς περιέγραψεν ὁ Dante τὸν Σατανᾶν ⁴, ὁ Fauriel πρῶτον καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Tomaseo καὶ ἡ Dora d' Istria μᾶς διέσωσαν τὴν ἀφελῆ διήγησιν Ἡπειρώτιδος τινος, περιγράφουσαν τὸν Χάρον, ἦν τινα παραθέτομεν ἐνταῦθα, διότι ὅλαι αἱ γυναῖκες κατὰ τὸν θάνατον προσφιλοῦς τινος προσώπου ποιοῦσιν ὁμοίας διηγήσεις καὶ περιγραφὰς τοῦ Χάρου. «Νέα τις γυνὴ ἐκ Μετσόβου τοῦ Πίνδου ἐστερήθη πρὸ ὀλίγου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἔχουσα ἐξ

αὐτοῦ δύο μικρὰ τέκνα. Ἦτο πτωχὴ χωρ-ικὴ, ἀπλουστάτου χαρακτήρος καὶ οὐδέποτε ἕως τότε ἔδειξεν εὐφροσύνην. Ἄγουσα τὰ δύο τέκνα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρὸς, ἤρξατο τοῦ πένθους αὐτῆς ἐκ τῆς διηγήσεως ὀνείρου, ὅπερ εἶδε πρό τινων ἡμερῶν: — Εἶδον προ-χθεῖς, ἔλεγεν ἀποτεινομένη πρὸς τὸν τε-θνεῶτα, εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας ἡμῶν ὕψι-λὸν νέον, φοβερὸν τὴν ὄψιν καὶ λευκὰς ἀνεωγ-μένας πτέρυγας ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ φέ-ροντα ἴστατο ὄρθιος ἐπὶ τοῦ κατωφλίου κρατῶν γυμνὸν ξίφος. — Γύναι, μὲ ἠρώτη-σεν, ὁ σύζυγός σου εὕρισκεται ἐν τῇ οἰκίᾳ; — Ἐκεῖ, ἀπήντησα, κτενίζει τὸν μικρὸν ἡμῶν Νικόλαον, καὶ θωπεύει αὐτὸν ἵνα μὴ φωνάζῃ. Ἀλλὰ μὴ εἰσέλθῃς, φοβερὲ νέε, μὴ εἰσέλθῃς διότι θέλει τρομάξει τὸ μικρὸν ἡμῶν παιδίον. Ἀλλ' ὁ λευκόπτερος νέος ἐπέ-μνε, θέλων νὰ εἰσέλθῃ. Ἠθέλησα νὰ ἀπω-θήσω αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην· ὄρμησας δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπέπεσε κατὰ σοῦ, φίλ-τατέ μοι, καὶ σὲ ἐπλήγωσε διὰ τοῦ ξίφους, σὲ ἐκτύπησε δυστυχῆ. Ἰδοὺ καὶ ὁ υἱός σου Νικόλαος, ὃν ἤθελε νὰ φανεύσῃ ἐπίσης.» ¹. Ἐν δὲ τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασιν ἀπαντῶσι μεγαλοπρεπεῖς περιγραφαὶ τοῦ Χάρου :

Καὶ νὰ σου τον κ' ἐπρόβαλε τοὺς κάμπους καβα-
[λάρης.
Σὰν ἀστραπ' εἶν' τὸ βλέμμα του, σὰν τῆ φωτιά ἡ
[βαφῆ του
'σὰν δυὸ βουνᾶν' οἱ ὦμοί του, 'σὰν κάστρ' ἡ κε-
[φαλή του 2.

καὶ ἐν ἑτέρῳ ἄσματι ὁ Διγενὴς λέγει περὶ τοῦ Χάρου τὰ ἑξῆς :

Κάνενα δὲν φοβήθηκα ἀπ' τοὺς ἀνδρειωμένους·
τῶρ' εἶδα νὰ ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορημένο·
φορεῖ τοῦ ἡλίου τὰ μαλλιά τῆς ἀστραπῆς τὰ μά-
[τια 3.

Τὸ ὡς ἀστραπῆς βλέμμα εἶναι, ὡς καὶ ὁ Schmidt παρατηρεῖ ⁴), χαρακτηριστικὸν

¹ Tomaseo *Canti popolari* t. III p. 305 — Passow, ἀρ. 411. σ. 292.

² Δελέκου *Δημοτ. ἀνθολογία* 1868 σ. 151.

³ Ἰλιάδ. E. 395.—Ψθιμος. (Ὀδυσ. K. 534 Δ. 47)—κρατερὸς (Ἰλιάδ. N. 415.)

⁴ Βλ. καὶ Völcker, *Homerische Geographie*. σ. 139.

¹ Dora d' Istria, *Les femmes en Orient*. livr. V. ep. 6. τ. I σ. 342—343. Μετάφρ. Αἰμ. Σκουζέ. — Tomaseo, *Canti popolari* t. III p. 172.—Fauriel, *Chants populaires de la Grèce* t. I. discours preliminaire.

² Tomaseo l. c. p. 306. — Passow, *Carmina popularia Graeciae*. n° 428.

³ Passow, ἀρ. 430. — Πρβλ. καὶ ἀριθ. 546.

⁴ Schmidt, *Das Volksleben der Neugriec-chen* I. σ. 225.

τοῦ Χάρου ὁμοιάζει δὲ τῇ περιγραφῇ τοῦ Βεργιλίου, ἐν ᾗ ὁ φέρων τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Ἄδην ἔχει πύρινον βλέμμα¹). Τὸ δὲ ἕτερον χαρακτηριστικὸν ἴσ' ἀν τῇ φωτιᾷ ἢ βαρῇ του ἔχει σχέσιν, νομίζομεν, μὲ τὸ ἐπίθετον πορφύρεος, ὡς ἀποκαλεῖ τὸν θάνατον ὁ Ὅμηρος². Ὁμοία προσέτι εἶναι καὶ ἡ δοξασία τοῦ λαοῦ ὅτι ὁ Χάρος εἶναι μαῦρος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἔκφρασις μαῦρος ἴσ' ἀν τὸ Χάρο ἐπὶ μελαντάτων πραγμάτων λεγομένη³. Καὶ τοῦτο ἴσως διότι τὸ μέλαν χρῶμα ἦν χαρακτηριστικὸν τῶν ὑποχθονίων θεοτήτων, δι' ὃ καὶ μέλας ὁ θάνατος προσεπωνομάζετο⁴, καὶ μέλαινα ἡ Κῆρ⁵. Ἰσως δὲ ὡς ὑποχθονία θεότητες εἰκονίζοντα μέλαινα ἢ ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτεμις καὶ ἡ Δήμητρα εἰς Φιγάλειαν⁶. Κυπριακὸν τι ἄσμα, ὃ παρεθέσαμεν ἀνωτέρω (σ. 1253), παριστᾷ τὸν Χάρον ἐνδεδυμένον μαῦρα ἐνδύματα:

Ὁ Χάρος μαυροφόρεσε, μαῦρα καθυλικεύει.

καὶ ἐν τούτῳ, οὐχὶ ἀπιθάνως, ὁ Schmidt, εὐρίσκει ὁμοιότητα πρὸς τὴν παρ' Εὐριπίδῃ ἐπωνυμίαν τοῦ θανάτου: μελάμπεπλον⁷.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ συνηθεστέρα τοῦ Χάρου ἀπεικονίσις· οὐχὶ σπανίως ὅμως παρίσταται καὶ ὡς σκελεττός, καὶ ὡς γέρον, ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς τῶν θρησκευτικῶν προλήψεων ἢ τῶν δοξασιῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν· οὕτως ἐν τῇ τραγωδίᾳ Ἐρωφίλῃ τοῦ Χορτάτη οὗ Χάρος προλογίζων λέγει:

¹ Vergil., Aen. VI, 300.

² Ἰλιάδ. E. 83. Π. 334. — Ἀνθολογ. Παλατ. XI, 43.

³ Bl. Passow, ἀρ. 452. σ. 333.

⁴ Ἐπει κ' ἐμὲ ἡ καρδουλά μου, μαῦρ' εἶναι ἴσ' ἀν τὸ [Χάρο.

⁵ Εὐριπίδ., Τρωαδ. 1315.

⁶ Ἰλιάδ. B. 859. Γ. 360. 454. E. 22. 652. Η. 254. Λ. 360. 443. Ξ. 462. Φ. 66. Ὀδυσσ. B. 283. Γ. 242. O. 275. P. 500. X. 330. 363. 382. Ω. 427.

⁷ Παυσαν., Η. 42.—O. Müller, Eumeniden. 168: πρὸς Archäolog. σ. 509.—Πρὸς τὰς παραβλητέαις αἰ μέλαιναί Παναγία τῆς Lorette, Napoli καὶ Würzburg τῶν καθολικῶν (Grimm, Deutsche Mythologie. σ. 289) καὶ ἡ Παναγία ἡ Μυρτιδιώτισσα (Κυθήρων) καὶ ἡ τοῦ μεγάλου σπηλαίου (Ἀχαΐας) τῶν Ἀνατολικῶν.

⁸ Εὐριπίδ., Ἀλκίστ. 843.—Schmidt, l. c. σ. 225.

Ἡ ἄγρια κ' ἡ ἀνελόπητη, κ' ἡ σκοτεινὴ θωριά μου, καὶ τὸ δρᾶπ' ὅπου βαστώ, καὶ τοῦτα τὰ γυμνά μου κόκκαλα...

Εἰς τὸ ἐστιατόριον τῆς μονῆς Βατοπαδίου ἐν τῷ ὄρει Ἄθωνι ὑπάρχει ἀπεικόνισις τοῦ Χάρου ὡς σκελεττοῦ κρατοῦντος δρέπανον εἰς τὴν ἀριστερὰν καὶ μικρὸν τι δρέπανιον εἰς τὴν δεξιάν· κάτω τῆς εἰκόνης ἐπιγραφὴ ὁ Χάρος, δεικνύει τίνα παρίστησιν ἡ εἰκὼν¹. Ἐν Λέσβῳ ὁ Χάρος νομίζεται λευκόθριξ γέρον μὲ μακροὺς καὶ φοβεροὺς ὄνυχας². Ἐν Κερκύρα, ὡς διηγείται ὁ Θεοτόκης ὑπέργηρος καὶ ἰσχυρότατος³. Κατὰ τὸν Φωριελ αἱ νεώτεροι Ἕλληνες φαντάζονται τὸν Χάρον γέροντα στυγνόν, αὐστηρὸν καὶ ἀνεξιλέωτον⁴. Κατὰ δὲ τὸν Μαρίνον Παπαδόπουλον Βρεττὸν ὁ ζωγράφος ὁ θέλων νὰ εἰκονίσῃ τὸν Χάρον συμφώνως πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ λαοῦ, ἀνάγκη νὰ παραστήσῃ αὐτὸν ὡς ξηρὸν καὶ ἰσχνὸν γέροντα, ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἔχοντα στυγνὸν τὸ βλέμμα, περιτετυλιγμένον εἰς ῥάκη σαβάνου, ἐπιβαίνοντα ἐπὶ καλπάζοντος ἵππου, καὶ ἀρπάζοντα ἀπὸ τῆς κόμης τοῦ εὐρισκομένου κατὰ τὴν διάβασίν του⁵: ἀλλ' ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν θὰ ἀπεικόνισεν οὐδαμῶς τὸν Χάρον ἀκριβῶς κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ δοξασίας τοῦ λαοῦ, ὡς ἐκἄστος δύναται νὰ παρατηρήσῃ ἀναγινώσκων ἀνωτέρω ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπεικονίσεις τοῦ Χάρου.

Ὁ Χάρος παρίσταται πάντοτε ἐφιππος⁶

¹ Didron, Manuel d'Iconographie chrétienne. p. 223.

² Schmidt, σ. 228.

³ Théotokis, Détails sur Corfou. σ. 123.

⁴ Fauriel, Chants populaires de la Grèce. t. I p. LXXXV—VI. « Mais de toutes les idées de l'ancienne mythologie grecque qui se sont perpétuées et vivent encore dans les croyances actuelles des Grecs, la plus généralement répandue est celle qui fournit à la poésie le plus d'allusions ou de pensées, c'est celle du vieux nocher du fleuve d'oubli, celle de Charon: Ici seulement, à l'opposé de ce qui est arrivé en beaucoup d'autres cas, c'est le nom qui est resté, et se sont les attributs qui ont changé. Les Grecs modernes se figurent la mort comme un vieillard austère, inexorable, et chagrin qu'ils nomment Charon.»

⁵ Marino Pap. Vreto, Contes et poèmes de la Grèce moderne: 1855. p. 49 et suiv.—i d., Mélanges néohelléniques. 1856 p. 41—42.

εἶδομεν ἀνωτέρω (σ. 1253) εἰς ἓν δημοτικὸν ἄσμα πεταλοῦντα τὸν ἵππον τοῦ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἔφιππος πορεύεται εἰς τὰς πανηγύρεις, ὅπως θανατώσῃ ἀνδρείους, κατὰ τὸ κυπριακὸν ἄσμα, (σ. 1253) καὶ ἔφιππος διαβαίνει διὰ τῶν σταυροδρομιῶν:

Ἄντε νὰ πᾶ' νὰ κάτωμε μέσα ἔς τὸ σταυροδρόμι,
ποῦ θὰ περάσῃ ὁ Χάροντας ἔς τὸ ἄλογο ἀπάνω,
ἄλλος ν' ἀρπάξῃ τάλογο κι' ἄλλος τὸ σαλιδάρι
κι' ἄλλος ν' ἀρπάξῃ τὰ κλειδιά τῆ κάτω γῆ ν' ἀ-
[νοῖξῃ 1.

Ἡ ἰδέα ὅτι αἱ ψυχοπομποὶ θεότητες ἐπιβαίνουν ἵππων καὶ ὀχημάτων ἐπικρατεῖ παρ' ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν. Ὁ W. Furtwängler ἐν σπουδαιοτάτῳ συγγράμματι ἐπιγραφομένῳ: Ἡ περὶ θανάτου ἰδέα ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς μύθοις καὶ μνημείοις τῆς τέχνης (*Die Idee des Todes in den Mythen und Kunstdenkmälern der Griechen*. 1855) προσπαθεὶ διά μακρῶν ν' ἀποδείξῃ ὅτι καὶ παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐπεκράτει ἡ τοιαύτη ἰδέα καὶ δὴ ἐν σ. 40-61 ἐξετάζει τοὺς παρ' Ὀμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ μύθους περὶ Θανάτου, Μοίρας, καὶ Ἄδου, καὶ ἐν σ. 64-125 πολλοὺς ἄλλους μύθους, ὡς τὸν περὶ Δήμητρος ὡς Ἐρινύος καὶ περὶ τοῦ ἵππου Ἀρίωνος (σ. 64-66), τὸν περὶ τοῦ δουρείου ἵππου (σ. 66-68), τὸν περὶ Μεδούσης καὶ Πηγάσου (σ. 68-73), τὸν περὶ Χείρωνος καὶ Ναρκίσσου (σ. 73-77) τὸν περὶ τῶν ἵππων τῶν ἐξ ἀνέμων γεννηθέντων (σ. 77-81), τὸν περὶ τοῦ Γερηνίου ἵππου τοῦ Νέστορος (σ. 81-84), τὸν περὶ τῆς λευκίππου Περσεφόνης (σ. 84-89), τὸν περὶ τῶν ἵππων τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης (σ. 89-97), τὸν περὶ τῶν ἵππων τῶν Διοσκούρων (σ. 97-104) καὶ τῶν τοῦ Ἀχιλλέως (σ. 104-111) καὶ τέλους περὶ τῶν ἵππων ὡς συμβόλων τῶν ψυχῶν παρὰ Πλάτωνι (σ. 111-125) Ἐν γένει δὲ ὁ ἵππος ἦν σύμβολον τοῦ θανάτου², καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐν τοῖς ἐπιταφίοις ἀναγλύ-

φοις παρίσταται καὶ κεφαλὴ ἵππου⁴. Αἱ δὲ ψυχαὶ ἐπιστεύετο ὅτι ἐπὶ ἵππων ἀνήρχοντο εἰς τοὺς οὐρανοὺς², ἢ ἐπὶ ἄρματος, κατὰ τινα ἀνάλογον δοξασίαν³.

Ὁ Furtwängler ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματι τοῦ ἐξετάζει τοὺς περὶ τοῦ ἵππου τοῦ θανάτου μύθους τῶν Ἰνδῶν (σ. 3-12) καὶ τῶν Περσῶν (12-23), ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ (σ. 23-32) τοὺς ἐκ τῆς περσικῆς θρησκείας εἰλημμένους μύθους τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (κεφ. 5'. 4-9)

Ἐν ἐδαφίῳ 8ῳ τοῦ 5'. κεφαλαίου τοῦ βιβλίου τούτου, τοῦ ἀποδιδόμενου εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: «καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἄδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία τοῦ ἀποκτείνειν ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.» Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τῆς ἀποκαλύψεως ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ζωγραφίζει τὸν θάνατον ἐπὶ πρασίνου (χλωροῦ) ἵππου ἐπιβαίνοντα⁴.

Εἰς τὰς μεσαιωνικὰς εἰκόνας, πρὸ πάντων τὰς παριστώσας τὰς *Danses macabres*, ὁ θάνατος ἀπεικονίζεται ἐπὶ ἵππου,

4 Müller, *Archäolog.* 2. ἐκδ. τ. I. σ. 604-696. — Πρὸ βλ. Πausan., Ζ. κς. 7. — Raoul Rochette, *monum. ineditis* I. 126. — Boeckh, *C. Inscript.* 800. — Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀπεικονίζον ἵππον εἰς τοὺς τάφους, ὡς σύμβολον τῆς ψυχῆς, ἐξηγεῖτο δὲ τοῦτο συμβολικῶς ὡς ἑξῆς ὅτι ὁ βίος εἶναι ὡς ἵπποδρόμιον, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ διαφοροστερεῖς πολλάκις τοὺς ἵππους ἀπεικονίζον (*Martigny, Dictionnaire des antiquités chrétiennes art. âme cheval.* p. 27. 148. — Πρὸ βλ. Παύλου πρὸς Κορινθίους Α. θ. 24 — Πρὸς Τιμόθεον Β. δ'. 7. Πρὸ βλ. καὶ Maury, *Essai sur les légendes pieuses* p. 102.)

2 Mersan, *Hist. du cabinet des médailles* p. 37.

3 Maury, ἐν *Revue archéolog.* t. I. p. 672. — Βλ. καὶ τῆς ἡμετέρας Μελέτης ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτ. Ἑλλήνων, τ. I. σ. 20.

4 Didron, *Manuel d'iconographie.* p. 242. «Dans le grec, la mort est montée sur un cheval verdâtre, cadavreux, pâle (πράσινον ἄλογον). Sur le vitrail de Troyes, le cheval de chevalier qui tient la balance est violet et non noir; mais le violet et le noir s'équivalent symboliquement.»

1 Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα. τ. I. σ. 123.

2 Buonarroti, *Osservaz.* sopra alcuni medaglioni. σ. 42 κς. — Fabretti, *Inscript. dynast.* σ. 161-162. — Gori, *Mus. etrusc.* t. III p. 474-475. — Maury, ἐν *Revue archéolog.* τ. I. σ. 674. — Gerhard, *Ueber die gottheiten der Etrusker* 1847 σ. 57.

συνήθως μέλανος ἐπιβαίνων¹. Ἄλλὰ καὶ παρὰ Γερμανοὶς καὶ Ἑλβετοῖς ὁ θάνατος παρίσταται ἔφιππος καὶ τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τοῦ ἵππου του ἔχων². Προσέτι αἱ Βαλκυρία (Walkyrien) ψυχοπομποὶ θεότιπτες τῶν βορείων λαῶν μυθολογοῦνται ὅτι ἐπιβαίνουνσι συνήθως ἵππων³. πρὸς δὲ πολλὰ ἄλλα πνεύματα τῶν βορείων λαῶν παρίστανται ἐποχούμενα ἐπὶ μαύρων ἵππων, ὡς αἱ Albi ἢ Elfs, τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ὀλλανδῶν⁴, καὶ ὁ Phooka τῶν Ἴρλανδῶν⁵.

Ἐκτὸς τούτων εἰς παμπληθῆ συναζάρια ἱστορεῖται ὅτι καὶ ὁ Διάβολος, ἐπὶ μέλανος ἵππου ἔφιππος, ἐπελθὼν ἤρπασεν ἀμαρτωλῶν ψυχὰς⁶.

Γνωστὸν τὸ κατωτέρω ὠραιότατον δημοτικὸν ἄσμα, ἐν ᾧ ὁ Χάρος παρίσταται ἔφιππος, σύρων τοὺς νεκροὺς μετ' αὐτοῦ:

Γιατ' εἶναι μαῦρα τὰ βουὰ καὶ στέκουν βουρκω-

μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾶ; μὴνα βροχὴ τὰ δέρνει;
Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾶ, κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ

μόνε διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀπεθαμμένους.
Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντας

τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα ἔστην σέλλ' ἀραδιασμένα.
Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τ' ἀγόρια γονατίζουν·

»—Χάρε μου, κόνεψ' εἰς χωριό, κόνεψ' εἰς κρύα
νὰ πιῶν οἱ γέροντες νερό κ' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν,

καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσουνε λουλούδια.»

»—Κι' οὐδ' εἰς χωριὸ κανεὺ γ' ἄω, κ' οὐδὲ σὲ κρύα

ἔρχοντ' ἡ μάνες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά των,
γνωρίζονται τ' ἀντρέγωνα καὶ χωριμῶς δὲν ἔ-

χουν⁷.

4 Cf. Champfleury, Hist. de la caricature au moyen âge. p. 402—409.

2 Rochholz, Schweisersagen. τ. II σ. 20-22.—Grimm, Deutsche Mythologie σ. 803 κε. πεδ. καὶ σ. 629.—Furtwängler, Die Idee d. Todes σ. 32—40.—Schmidt, Das Volksleben der Neugriechen I. σ. 226.

3 Frauer, Die Walkyrien der scandinavisch-germanischen Götter.-und Heldensage. 1846. Grimm, ἐνθ. αν. σ. 389 κε.

4 Coremans, L'annee de l'ancienne Belgique p. 99.

5 Crofton Croker, Fairy legends of Irland. σ. 44.

6 Richer, moine de Senones, Chronique ἀρχαία γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ XVI αἰῶνος ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Cayon. Nancy 1843 livr. II c. 49.

7 Fauriel, II σ. 228.—Ζαμπιέλ., Ἄσμ. δημοτ.

Τὸ ἄσμα τοῦτο, ἐν τῶν ἀρίστων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καίτοι, ὡς ὀρθῶς τινὲς παρετήρησαν¹, ἀποπνέει τὸ βαρὺ καὶ μελαγχολικὸν τῶν ἀσμάτων τῶν βορείων λαῶν, μετεφράσθη εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ διασήμεου Gothe², ὁ δὲ Γερμανὸς υἱὸς τοῦ φιλέλληνος Θερόσιου ἐπεχείρησε νὰ ἀπεικονίσῃ τῆς ὑπὸ τοῦ ἄσματος τούτου περιγραφομένης σκηνῆς³.

σ. 734.—Passow, ἀρ. 409.—Elissen, Versuch einer polyglotte der Europäische Poesie 1846 I. I. σ. 277 μετὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ Γκαίτε. —Εὐτέρπησ τ. 5'. σ. 489—490. —Tomaseo, Canti popolari τ. III σ. 290 κε. (ἰταλικὴ μετάφρασις).—Revue des cours littéraires VI p. 424. (Γαλλικὴ μετάφρασις. Cf. et M. P. Vreto, Mélanges néohelléniques p. 40.) —Wachsmuth, Das alte Griech. im neuen σ. 20—21. (μετάφρασις γερμανικὴ τοῦ Götthe.)

4 Σπ. Ζαμπιελίου, Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ σ. . . Σ. Ν. Βασιλειάδης, Οἱ Καλλιέργαι, σ. κη.

2 Götthe Gedichte: neugriechisch-griechische heldenlieder, VII.

3 Τὴν περιγραφὴν τῆς εἰκόνης ταύτης παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐκ τῆς Εὐτέρπησ (τ. VI σ. 490).

«Ὁ Χάρων, γέρον λεύκοφρος, σκυθρωπὸς καὶ ἄγριος, ἀναβαίνει μέλανα καὶ θυμοσιδῆ ἵππον καὶ βαίνει ἐντὸς νεφελῶν κρατῶν εἰς χεῖράς του τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου. Ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου κενταὶ ἐβρίμμενα μίγδην τὰ ταλαίπωρα βρέφη, καὶ ἐν τῇ θανάτῳ αὐτῶ κοιμώμενα καὶ μειοῦντα, πλησιέστερον σύρει ἐν τῇ ὁρμῇ αὐτοῦ περικαλλεῖς παῖδας καὶ παρθένους, οἱ νέοι καὶ αἱ νέα διώκονται ἐμπρὸς ἀπαρηγόρητοι ὅτι ἀφῆκαν τὴν ζωὴν, οἱ δὲ γέροντες ἐκόντες ἄκοντες ἔρχονται ὀπισθεν τοῦ ἵππου του. Μία ἀκτίς ἡλίου ἀποχωρίζουσα τὰς νεφέλας, ἐπιφοιτᾷ καὶ διαφωτίζει τὴν σκηνὴν ταύτην τοῦ πένθους.

«Κάτωθεν, ἐν ἀπόπτῳ, ὑπάρχει κόμη τις ἀγροτική.

«Πεδιά, λοφίσκοι, βρῦσις κενταὶ εἰς τὰ ἔμπροσθεν τῆς κόμης. Γονατικὲς χωρικάι μὲ τὸ ἀβανικὸν ἐνδύμα καὶ τὴν λάγνηνον φέρουσαι ἐπ' ὤμων συνήλθον εἰς τὴν βρόντιναιά ἕδρευθῶσιν. Ἄοιμάτος τις ἐπαίτης ἐκεῖ πλησίον κρούει τὴν λύραν του, καὶ περαιτέρω ποιμένες βόσκουσι τὰ ποιμνία των, ἀμέριμοι παίζοντες τὴν φλογέραν των. Ἐκεῖ εἰς τὸν ἀγρὸν παιδία συλλέγουσιν ἄνθη παίζοντα, καὶ ἐπὶ ὄμαλοῦ τόπου νεανία τινὲς καὶ ἄνδρες ἐνδεδυμένοι φουστάνεαν, χορεύουσι κρατούμενοι ἐν κύκλῳ, πρὸς τὸ μέλος μουσικοῦ ὄργασιου.

«Εἰδύλλιον ὅλον εἶναι ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἀγνωρίζει τις ἐν αὐτῇ τὴν φύσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ἑλληνικῆς. Ἄλλὰ φρονούμεν, καὶ

Ἐν ἑτέρῳ δημοτικῷ ᾄσματι ἐν τῷ ᾄδῳ ὁ Χάρος τρέχει ἑφιππος μετὰ τῶν νεκρῶν ἐν αὐτῷ ἐν πουλάκι ἐξέρχεται τοῦ ᾄδου, ἔχον τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά του μαῦρα, ἐρωτόμενον δὲ ὑπὸ τῶν μητέρων καὶ ἀδελφῶν καὶ συζυγῶν περὶ τοῦ ᾄδου ἀποκρίνεται:

Καυμέναις, τ' εἶδα, τί νὰ πῶ, καὶ τί νὰ μολογήσω;
 Εἶδα τὸν Χάρο κ' ἔτρεχε ἔς τοὺς κάμπους καθα-
 [λάρης·
 Σέρνει τοὺς νιούς ἀπ' τὰ μαλλιά, τοὺς γέρους ἀπ'
 [τὰ χέρια,
 φέρνει καὶ τὰ μικρὰ παιδιά ἔς τὴ σέλλ' ἀρμαθια-
 [σμένα 3].

Ὡς ἀνωτέρω ἴδωμεν (σ. 1258.) παρὰ Γερμανοῖς ὁ θάνατος παρίσταται ἑφιππος, κρατῶν τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τοῦ ἵππου του. Ἀνάλογος εἶναι ἡ πρόβληψις τῶν κατοίκων τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βρετανίας περὶ τοῦ ἀμξιῦ τοῦ θανάτου (Karriguel an ancou). Τοῦτο διατρέχει τὰς ὁδοὺς κατὰ Σάββατον ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι τῆς πρώτης ὥρας τῆς πρωίας· σύρεται δὲ ὑπὸ ἰσχυρῆς δαμάλεως καὶ ἀκολουθεῖται ὑπὸ πολλῶν δαιμόνων· ἐν αὐτῷ κείνται ἐρριμένοι οἱ ἀμετανόητοι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑβδομάδος 5.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ἀνεγνώρισε βεβαίως καὶ αὐτὸς ὁ ἄριστος καλλιτέχνης, ὅτι τὸ τῶν ψυχῶν μέρος ἔχει ἑλλειψεῖς τινάς.

Ἐν φαίνονται ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ β ο υ ν ἄ μ α ὄ ρ α καὶ β ο υ ρ κ ω μ ε ν α, ὡς λέγει τὸ ᾄσμα. Μαυρίζουν δὲ καὶ βουρκώνουν τὰ βουνα καὶ ὅλη αὕτη ἡ σκηνὴ τοῦ θανάτου διέρχεται ἄνωθεν τῶν ζώντων χωρὶς νὰ παύσῃ πρὸς στιγμὴν τὰ ᾄσματά των, χωρὶς νὰ διακόψῃ τοὺς χοροὺς των, χωρὶς νὰ καταθέτῃ τὰς λαγήνους των καὶ νὰ στρέψῃ τὰ ὄμματα αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπιπεσοῦσαν ἀΐφνης σκοτίαν ἐκεῖνην.

4 Eὐλαμπίου, Ἀμάραντος, σ. 8.—Marcellus, Chants du peuple en Grèce. τ. I. σ. 418.—Passow, ἀρ. 410.

5 L'Illustration (Journal de Paris) 1845. τ. V. p. 89.

ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

(Συνέχεια ἴδε προηγ. φυλλ.)

Ὡστε καὶ ἂν οἱ πατέρες ἐνουουσι τὴν ἀναφορὰν αὕτη ἀναφέρει τὰ ὑπομνήματα καὶ δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὀρίσωμεν ὡς ἐποχὴν τῆς συντάξεως αὐτῶν τὰ μέσα τοῦ δευτέρου αἰῶνος Ἰδοῦ ὀλόκληρος ἡ ἐπιστολὴ αὕτη.

Ἄναφορὰ Πιλάτου.

Κρατίστῳ, σεβαστῷ, θειοτάτῳ καὶ φερωτάτῳ Αὐγουστῳ Καίσαρι Πιλάτος ὁ τὴν ἀνατολικὴν διέπων ἀρχὴν.

Μηνύσει κέχρημαι δι' ἧς φόβῳ καὶ τρόμῳ συνέχομαι κράτιστε. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἤνπερ διέπω ἐπαρχίαν, ἥτις μία τῶν πόλεων καλεῖται Ἰερουσαλήμ, ἄπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων παρέδωκάν μοι ἀνθρωπὸν τινα λεγόμενον Ἰησοῦν, πολλὰ ἐγκλήματα ἐπιφερόμενοι κατ' αὐτοῦ, ὅπερ οὐκ ἠδυνήθησαν τῶν λόγων τῆ συστάσει διελέγξαι. Μία δέ τις αὐτοῖς αἵρεσις ἦν κατ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ σάββατον αὐτοῖς ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς μὴ εἶναι σχολὴν ἢ παρατηρεῖσθαι. Πολλὰς γὰρ ἰάσεις ἐπετέλεσεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, τυφλοὺς ἐποίησεν ἀναβλέπειν, χωλοὺς περιπατεῖν, νεκροὺς ἀνέστησεν, λεπροὺς ἐκαθάρισεν, παραλυτικούς ἴασατο, μὴ δυναμένης τὸ σύνολον μῆτε ὄρμην τοῦ σώματος μῆτε νεύρων στάσιν ἔχειν εἰμὴ μόνοι φωνὴν καὶ ἁρμονίαν, καὶ παρρασχῶν αὐτοῖς δύναμιν τοῦ περιπατεῖν καὶ τρέχειν, ῥήματι μόνῳ τὸ ἀσθενὲς ἀποστρέψας. Ἄλλο πάλιν δυνατώτερον πρᾶγμα ὅπερ ἐστὶ παρὰ τοῖς παρ' ἡμῖν Θεοῖς ξένον· τετραήμερον νεκρὸν ἀέστησε λόγῳ μόνῳ καλέσας αὐτὸν, τοῦ τεθνεώτος τὸν ἰχώρα ἔχοντος, καὶ διαφθαρέντος ἐκ τῶν γενομένων σκωλήκων τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τὸ δυσῶδες τοῦ κυνὸς ἔχοντος· ὃν ἰδὼν ἐν τῷ τάφῳ κείμενον, ἐκέλευσε τρέχειν, μῆτε ὄλωσ νεκροῦ τι ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἐκ παστοῦ νυμφίος οὕτως ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ τάφου εὐωδίας πεπλησμένος. Καὶ ξένους σα-

φῶς δαιμονιζομένους καὶ τὴν οἴκησιν ἐν ἐρημίαις ἔχοντας καὶ σάρκας τρώγοντας τὰς ἰδίας, ὁμοίως τοῖς κτήνεσι καὶ ἔρπετοῖς συναναστρεφομένους, καὶ τούτους κατέστησεν ὠκήτορας πόλεων καὶ διὰ λόγου σώφρονος ἀπέδειξε σοφούς τε καὶ δυνατοὺς καὶ ἐνδόξους παρεσκεύασε γενέσθαι, συνεσθιοντας πᾶσι τοῖς πολεμοῖσι τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων τὸν ἐν αὐτοῖς ὄντων ὀλεθρίων, ἃ βυθῶ θαλάσσης κατέρριψεν. Πάλιν δὲ ἄλλος ὑπῆρχε ξηρὰν ἔχων τὴν χεῖρα, οὐ μόνον δὲ τὴν χεῖρα ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ σώματος ἀπολιθωθὲν ὑπῆρχε τοῦ ἀνθρώπου, μήτε πλάσιν ἀνδρὸς ἢ σώματος ἔχων διαστολήν· κἀκείνον λόγῳ ἰάσατο καὶ ὑγιῆ ἀπέδειξε. Καὶ γυναῖκα δὲ αἰμορροοῦσαν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους, ἀπὸ τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος τὰς ἀρμονίας καὶ τὰς φλέβας ἐξαντληθεῖσαν καὶ μήτε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐπιφερομένην, νεκρᾷ ἀπεικασμένην, ἄφωνον καθ' ἐκάστην οὔσαν, ὡς οἱ ἐκ τῆς ἐνορίας πάντες ἰατροὶ οὐχ εὔρου θεραπείας· οὔτε γὰρ μία τῆς ζωῆς ἐλπὶς αὐτῇ ὑπῆρχε· καὶ μυστικῶς διερχομένου τοῦ Ἰησοῦ ἰσχύην λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπισκιάσεως αὐτοῦ ὄπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ εὐθέως αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐνέπλησε δυνάμει τὰ κενώματα αὐτῆς ὡς μηδέποτε πάθος πεπονθυῖα ἤρξατο δρομαία τρέχειν εἰς τὴν ἑαυτῆς πόλιν Κεφαρναοῦμ, ὡς πλησιάζειν τὴν πορείαν ἡμερῶν ἕξ.

»Καὶ ταῦτα μὲν ἃ προσφάτως κατὰ νοῦν ἔχων ἐμήνυσσα, ἅπερ ἐν σαββάτῳ ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἕτερα μείζονα τούτων ἐποίησε σημεῖα, ὡς ἔτι παρὰ τοὺς θεοὺς οὓς σεβόμεθα μείζονα κατενόησα θαυματουργήματα παρ' αὐτοῦ γεγονότα.

»Τούτου δὲ Ἡρώδης καὶ Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος, Ἄννας καὶ Κατάφας παρέδωκάν μοι σὺν παντὶ τῷ λαῷ ἐπὶ τῷ τούτου ἀνετάσαι πολλὴν ποιήσαντες κατ' ἐμοῦ στάσις. Ἐκέλευσα οὖν τούτου σταυρωθῆναι, πρῶτον φραγελλώσας αὐτὸν καὶ μηδεμίαν αἰτίαν εὐρῶν κατ' αὐτοῦ κακῶν ἐγκλημάτων ἢ πράξεων.

» Ἀμα δὲ ἐσταυρώθη, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τοῦ ἡλίου μέσης ἡμέρας σκοτισθέντος καὶ τῶν ἀστέρων φανέντων, ἐν οἷς λαμπηδῶν οὐκ ἐφαίνετο· σελήνη δὲ τὸ φέγγος ὡς αἱματίζουσα διέλιπεν· κόσμος δὲ τῶν καταχθονίων κατεπόθη· ὡς αὐτὸ ὑπερέιχον ἁγίασμα· ναοῦ λεγόμενον αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις μὴ ὀφθῆναι τῇ τούτων πτώσει· χάσμα δὲ τῆς γῆς ἐπειλημμένον βροντῶν ἤχῳ κατεπίδουσαν. Ὤφθησαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ φόβῳ νεκροὶ ἀναστάντες, ὡς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμαρτύρησαν, καὶ εἶπον εἶναι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ τοὺς δώδεκα πατριάρχας καὶ Μωσῆν καὶ Ἰῶβ, τοὺς προτετελευτηκότας ὡς φασὶν ἐκεῖνος πρὸ τρισχιλίων πεντακοσίων ἐτῶν· καὶ πλείστοι πολλοὶ οὓς κἀγὼ εἶδον ἐν σώματι φανέντας, καὶ θρῆνον δὲ ἐποιοῦν περὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν γενομένην δι' αὐτῶν παρανομίαν καὶ ἀπόλειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ νόμου αὐτῶν

» Ἔστη δὲ ὁ φόβος τοῦ σεισμοῦ ἀπὸ ὥρας ἕκτης τῆς παρασκευῆς ἕως ἐννάτης. Καὶ ὀψίας γενομένης τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων ἤχος ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὥστε τὸν οὐρανὸν γενέσθαι φωταγωγὸν ἐπταπλασίως ὑπὲρ πάσας τὰς ἡμέρας. Ὤφθη δὲ τρίτης ὥρας τῆς υκτός ὁ ἥλιος οἷος οὐδέποτε ἔλαμψε φωταγωγός, τὸν πάντα πόλον φαιδρύνας. Καὶ ὥσπερ δὲ ἀστραπαὶ ἀφυνῆ χειμῶνος ἐπέρχονται, οὕτως ἄνδρες ἐφαίνοντο ὑψηλοὶ ἐν στολῇ καὶ δόξᾳ ὑπάρχοντος, πλήθος ἀναριθμητον, κράζοντες, ὧν ἡ φωνὴ ἠκούετο ὥσπερ βροντῆς παμμεγέθους, Ὁ σταυρωθεὶς ἀνέστη· ἀνέστη Ἰησοῦς· ἀνέλθετε ἐξ ἄδου οἱ δεδουλευμένοι ἐν τοῖς καταχθονίοις τοῦ ἄδου. Καὶ ἦν τὸ χάσμα τῆς γῆς ὡς μὴ ὄντων ἐδρασμάτων· ἀλλ' οὕτως ἦν ὡς αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς γῆς φανῆναι μετὰ τῶν βοώντων ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ περιπατούντων ἐν σώματι ἐν μέσῳ τῶν ἀναστάντων νεκρῶν. Ὁ δὲ ἀναστήσας πάντας τοὺς νεκροὺς καὶ συνδήσας τὸν Ἄδην ἔλεγεν εἶπατε τοῖς μαθηταῖς μου ὅτι προσάγει ὑμᾶς

εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.

» Πᾶσαν δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην οὐκ ἐπαύσατο τὸ φῶς φαίνου. Τῶν δὲ Ἰουδαίων πολλοὶ ἔθανον ἐν τῷ χάσματι τῆς γῆς καταποθέντες, ὡς μὴ εὑρεθῆναι ἐπὶ τὴν αὔριον πλείστους τῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ γενομένων. Ἄλλοι φαντασίαν ἑώρων ἀναστάντων, οὓς οὐδέποτε ἡμῶν τις ἦν θεασάμενος. Εἰ μὴ μία τις συναγωγή τῶν Ἰουδαίων οὐχ ὑπελείφθη ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλῆμ, ἐπεὶ πᾶσαι ἀφανεῖς τῇ πτώσει ἐκείνη ἀπήλλου.

» Τῷ οὖν φόβῳ ἐκείνῳ ἐν ἐκστάσει γενόμενος καὶ τρόμφ δυνατοτάτῳ συνεχόμενος, ἅπερ εἶδον κατ' αὐτὴν τὴν ὄραν γράφας ἀνήγαγον τῷ σφί κρατεῖ ἐντάξας καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξέπεμψα τῇ σῆθειότητι, δέσποτα.»

Ἐπειδὴ δὲ πρόκειται περὶ τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῶν ἄκτων τοῦ Πιλάτου ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα καὶ ἕτερον πάθημα τοῦ Εὐσεβίου ἔτι κωμικώτερον τοῦ προτέρου περὶ Ἀβγάρου. Ὁ Εὐσέβιος δὲν ἐγνώριζε τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ συγγραφῇ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τὸν Τερτυλλιανὸν παρεκάλεσε καὶ ἔδωσαν αὐτῷ μεταφρασίαν· ἀλλ' ἢ μεταφρασίαν αὕτη ἦτο ἥκιστα ἀκριβής· πολλὰς περιείχε προσθήκας καὶ πολλὰς τὰς διαφορὰς· ἰδίως δὲ ὀλόκληρον τὴν ἐπομένην ἱστορίαν ἤτις οὐδόλως ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἀπαντᾶται.

Μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, ὁ Πιλάτος ἀνεκοίνωσε εἰς τὸν βασιλέα Τιβέριον τὰ γεγονότα. Οὗτος μαθὼν καὶ τὰς ἄλλας αὐτοῦ τερατείας καὶ ὅτι ἀναστάς ἐκ νεκρῶν θεὸς παρὰ τῶν πολλῶν ἐπιστεύθη, εἰσήγαγε νόμον εἰς τὴν σύγκλητον περὶ ἀποθεώσεως τοῦ Σωτῆρος, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν πολιτείαν θεὸς νέος ἀνευ προηγουμένου νόμου. Ἄλλ' ἢ μὲν Σύγκλητος ἀπέβριση τὴν πρότασιν, ὁ δὲ Τιβέριος ἐπέμεινε εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ θεὸν μὲν ἀποδεχόμενος τὸν Σωτῆρα, εὐνοῦς δὲ διακείμενος πρὸς τοὺς χριστιανούς. Ταῦτα Τερτυλλιανός, λέγει ὁ Εὐσέβιος, τοὺς

Ῥωμαίων νόμον ἀκριβοῶς ἀνῆρ, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ἔνδοξος καὶ τῶν μάλιστα ἐπὶ Ῥώμης λαμπρῶν, ἐν τῇ γραφείῳ εἰς Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, μεταβληθείσῃ δὲ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀπολογίαν ὑπὲρ χριστιανῶν, ἐκτίθησι κατὰ λέξιν, τοῦτον ἱστορῶν τὸν τρόπον «ἵνα δὲ ἐκ τῆς γενέσεως διαλαθῶμεν τῶν τοιούτων νόμων, παλαιὸν ἦν δόγμα μηδένα Θεὸν ὑπὸ βασιλέως καθιεροῦσθαι, πρὶν ὑπὸ πτῆς συγκλήτου δοκιμασθῆναι. Μάρκος Αἰμίλιος οὕτως περὶ τίνος ὡς δήλον πεποίηκε Ἀλβούρνον. Καὶ τοῦτο ὑπὲρ τοῦ ἡμῶν λόγου πεποιήται, ὅτι παρ' ἡμῶν ἀνθρωπεῖα δοκιμῆ ἢ θεότης δίδονται. Ἐὰν μὴ ἀνθρώπῳ Θεὸς ἀρέσει, Θεὸς οὐ γίνεται. Οὕτω κατὰ γε τοῦτο ἀνθρωπὸν Θεῷ ἴλεων εἶναι προσήκει. Τιβέριος οὖν ἐφ' οὗ τὸ τῶν χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσεδήλυθεν, ἀγγελθέντος αὐτῷ ἐκ Παλαιστίνης τοῦ δόγματος τούτου, ἔνθα πρῶτον ἤρξατο πτῇ συγκλήτῳ ἀνακοινῶσατο, δήλος ὦν ἐκείνοις ὡς τῷ δόγματι ἀρέσκειται. Ἡ δὲ σύγκλητος ἐπεὶ οὐκ αὕτη δεδοκιμάκει, ἀπόσατο ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀποφάσει ἔμεινε, ἀπειλήσας θάνατον τοῖς πτῶν χριστιανῶν κατηγοροῖς.» Ὁμολογητέον ὅτι τὰ ἐξελεγχόμενα ταῦτα ἀνακριβῆ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου, χορηγοῦσι τὸ δικαίωμα ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ὄλου ἔργου. Καὶ εἶναι ἀληθῶς κρίμα διότι ἐπὶ τέλος αὕτη ἐστὶν ἡ πρώτη ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου ὡς εἶπαμεν ἤδη διηγείται τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ Σήμες καὶ Δαθαῆς καὶ Γαμαλιήλ, Ἰούδας Λευῆς καὶ Νεφθαλεῖμ, Ἀλέξανδρος καὶ Ἰάειρος ποιήσαντες συμβούλιον ἤλθον εἰς Πιλάτον κατηγοροῦντες τὸν Ἰησοῦ περὶ πολλῶν πράξεων. Ἐν ᾧ εἶναι υἱὸς Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος ἀπὸ πατρίας γεννηθεὶς λέγει ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ καὶ βασιλέα· βεβηλοὶ δὲ καὶ τὰ σάββατα καὶ θέλει νὰ καταλύσῃ τὸν πατρὶον νόμον.

— Καὶ πῶς θέλει νὰ καταλύσῃ τὸν πατριὸν νόμον; ἠρώτησεν ὁ Πιλάτος.

— Πῶς; ἀπήντησαν οἱ κατήγοροι, νόμον ἔχομεν ἐν σαββάτῳ νὰ μὴ θεραπεύωσι, καὶ οὗτος ἐθεράπευσεν ἐν σαββάτῳ πολλούς. Εἶναι γόης καὶ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

— Ἐν Θεῷ τῷ Ἀσκληπιῷ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, ἀπήντησε ψυχρῶς ὁ Πιλάτος.

Οἱ κατήγοροι παρετήρησαν ὅτι δὲν ἦτο λίαν ὑπὲρ αὐτῶν διατεθειμένος ὁ Πιλάτος, καὶ τότε ἐσοφίσθησαν νὰ προσαχθῆ ὁ σωτὴρ ἐνώπιον τοῦ Ποντίου ἡλπίζον ὅτι θέλει ἐπέλθει ῥῆξις μεταξὺ τοῦ συντηρητικῆς Πιλάτου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

— Παρακαλοῦμεν, ἐπανελάβον, νὰ παραστήσῃς αὐτὸν ἐνώπιόν σου καὶ νὰ τὸν ἀκούσῃς.

Ὁ Πιλάτος ἐμπαίζων αὐτοὺς ἀπήντησε·

— Αὐτὸς, ὁ βασιλεὺς, πῶς δύναται νὰ προσαχθῆ ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ ἡγεμόνος;

— Ἀλλὰ, ἀπήντησαν οἱ κατήγοροι μετὰ πικρίας, αὐτὸς ἑαυτὸν καλεῖ βασιλέα, ἡμεῖς δὲν ἀποκαλοῦμεν αὐτὸν βασιλέα.

Ὁ Πιλάτος τότε προσκαλεσάμενος τὸν κούρσωρα, διέταξε μετὰ ἐπιεικείας νὰ φέρῃ τὸν Ἰησοῦν παρ' αὐτῷ.

Ἡ ἀγανάκτησις τῶν κατηγόρων ἐφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον ὅταν εἶδον ὅτι καὶ ὁ κούρσωρ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Πιλάτου σιγνοφόροι προσήνεχθησαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν μετὰ μεγάλης εὐλαβείας καὶ προσεκύνησαν αὐτόν. Αὐτὰ τὰ σίγνα ἅτινα ἔφεραν οἱ σιγνοφόροι ἐκκλιναν αὐτομάτως ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ.

Πρὶν ἔτι ὁ Πιλάτος ἀρχίσει τὴν ἐξέτασιν τοῦ σωτῆρος ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Πρόκλης, δι' ἧς ἐμήνυεν αὐτὸν «μηδὲν σοὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ τούτῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον δι' αὐτὸν νυκτός.»

— Βλέπετε, εἶπε τότε ὁ Πιλάτος πρὸς

τοὺς κατηγόρους, βλέπετε, τί μὲ γράφει ἡ γυνὴ μου;

— Καὶ δὲν σὲ τὸ εἶπαμεν, ἀπήντησαν ἐκείνοι, ὅτι εἶναι γόης; Ἰδοὺ ὄνειροπόλημα ἐπεμφε πρὸς τὴν γυναῖκά σου.

Ὁ Πιλάτος τότε ἐκάλεσε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν.

— Τί οὗτοι σοῦ καταμαρτυροῦσι; οὐδὲν λαλεῖς.

— Ἐκαστος ἔχει ἐξουσίαν, ἀπήντησεν ὁ Ἰησοῦς νὰ λαλῇ ἀγαθὰ ἢ πονηρὰ. Αὐτοὶ ὄφρονται.

Τότε οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων ἤρχισαν νὰ κατηγορῶσιν αὐτόν, ἐνῶ τινες εὐλαβεῖς ἀνῆρουν τὰς κατηγορίας· τοὺς τελευταίους τούτους ἀκούσας ὁ Πιλάτος

— Ἰδοὺ, εἶπε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ὅτι δὲν λέγετε ἀλήθειαν.

(Ἐπεται συνέχεια.)

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΠΗΛΟΒΑΤΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ.

(Διήγημα.)

I

Εἰσαγωγή.

Πολυάριθμος καὶ ἐκλεκτὴ δμηγυρις ἦν ἐσπέραν τινα συνηθροισμένη ἐν τινι οἰκίᾳ, οὐ μακρὰν τῆς βασιλικῆς πλατείας, ἐν Κοπενάγη. Ἐκ τῶν προσκεκλημένων ἄλλοι μὲν εἶχον καταλάβει τὰς τραπέζας τοῦ χαρτοπαιγνίου, ἄλλοι δὲ περιέμενον ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν, ἥτις συχνότατα ἐμβάλλει εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν τὰς οἰκοδοσποινας.

— Πῶς θὰ διέλθωμεν τὴν ἐσπέραν;

Ἐν τούτοις οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μέχρις οὐ εὖρωσι ἕτερον μέσον διασκεδάσεως, ἤρχισαν νὰ συζητῶσι περὶ διαφορῶν ἀντικειμένων, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεσαίωνα. Τινὲς διετήνοντο ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο πολλῶ ὑπερτέρα τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ὁ γερουσιαστὴς Κνάπ πρὸ πάντων μετὰ τσαούτης ζέσεως ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ταύτην, ὥστε ἡ οἰκο-

θέσποινα ἔλαβε τὸ μέρος τοῦ ἀμφοτέροι δὲ ἤρχισαν νὰ κατειρωνεύονται τὸν διάσημον Αἰρστέδ, ὅστις ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ του, συγκρίνων τὸ παρελθὸν πρὸς τὸ παρὸν, προτιμᾷ τὸ παρὸν. Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ γερουσιαστοῦ, οὐδεμία ἐποχὴ ἦν ἱκανὴ νὰ συγκριθῆ πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας Χάνς (Ἰωάννου).

Ἐνῶ πάντες ἀσχολοῦνται περὶ τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τούτου, ἐπισκεφθῶμεν ἡμεῖς τὸν ἀντιθάλαμον ἐνῶ οἱ προσκεκλημένοι εἶχον ἀποθέσει τοὺς μανδύας τὰς ράβδους καὶ τὰς πηλοβατίδας αὐτῶν *). Ἐκεῖ ἐκάθηντο δύο γυναῖκες, ὧν ἡ μὲν ἦτο νέα, ἡ δὲ γραῖα, καὶ τὰς ὁποίας ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἐξελάβανέ τις ὡς θαλαμηπόλους προσμενοῦσας τὰς κυρίας αὐτῶν. Ἀλλὰ, ἂν τις προσεκτικώτερον καὶ ἐγγύτερον παρετήρει αὐτάς, θὰ διέκρινεν εὐκόλως ὅτι δὲν ἦσαν ὑπηρετρίαι ἐκ τῶν συνήθων. Εἶχον ἦθος ἀρκούντως εὐγενές, τὰ χαρακτηριστικά αὐτῶν ἦν λεπτότατα, ἡ δὲ ἐνδυμασία κομψοτάτη.

* Ἀμφοτέροι τῷ ὄντι ἦσαν μοῖραι.

Ἡ νεωτέρα δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ μοῖρα τῆς εὐτυχίας, ἀλλὰ θεράπεινα αὐτῆς, ἐπιφορτισμένη νὰ δωρῆ τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχήματα ἐλαχίστου λόγου ἄξια. Ἡ ἑτέρα, εἶχε μορφήν αὐστηροτέραν καὶ ἤττον χαρίεσσαν ἢν δ' αὐτὴ ἡ μοῖρα τῆς θλίψεως, ἥτις εἰς οὐδέναν ἐνεπιστεύετο τὰς ὑποθέσεις της, ἀλλὰ μόνη ἐξετέλει αὐτάς, βεβαία ὅτι τοιουτοτρόπως οὐδαμῶς ἤθελον παραμεληθῆ ἀλλ' ἀσφαλέςτερον θὰ ἐγίνοντο.

Αἱ δύο μοῖραι διηγοῦντο πρὸς ἀλλήλας τι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας διέπραξαν. Ἡ τῆς εὐτυχίας ἀντιπρόσωπος ἐλάχιστα καὶ ἀσήμαντά τινα εἶχε νὰ διηγηθῆ. Ἐλεγεν ἐπὶ παραδείγματι πῶς διέσωσεν ἀπὸ τῆς βροχῆς τὸν καινουργῆ πῖλον νέου τινός, ὅστις δὲν εἶχε τὰ μέσα ν' ἀγοράζῃ συχνάκις πῶς κατῴρθωσεν, ἐντιμὸς τις ἀνὴρ νὰ χαιρετηθῆ ὑπὸ τινος προσώπου ἑσίν

*) Εἰς τὰς βορείους χώρας, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ψυχρὸς καὶ βροχερὸς, ὑποδέονται ἐκτὸς τῶν ὑποθημάτων καὶ πηλοβατίδας (γαλότσαι), ἃς ἀφίγουναι συνήθως εἰς τὸν ἀντιθάλαμον ὅταν ἐπιπέπλωνταί τινα.

μὲν κατέχοντας ὑψηλὴν, ἀλλ' ἄξιαν μηδεμίαν κεκτημένου καὶ ἕτερα παραπλήσια τούτοις τὸ τέλος τοῦ λόγου της ὅμως ἦτο ἀλλόκοτον ὀλίγον καὶ ἀρκούντως ἐνδιαφέρον.

— Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσω, εἶπεν, ὅτι σήμερον εἶναι ἡ ἐπέτειος ἡμέρα τῆς γεννήσεώς μου, καὶ πρὸς τιμὴν τῆς ἡμέρας ταύτης θὰ καταθέσω ἐνταῦθα ἐν ζευγος θαυματουργῶν πηλοβατίδων. Ὅστις ὑποδεθῆ αὐτάς θέλει μετενεχθῆ εἰς οἰονδήποτε τόπον καὶ ἐποχὴν ἐπιθυμήσει. Οὕτω πως νομίζω ὅτι ὁ φέρων τὰς πηλοβατίδας μου ἔσται ὁ εὐτυχέστατος πάντων τῶν ἀνθρώπων.

— Νομίζεις; ὑπέλαβε τῆς θλίψεως ἡ μοῖρα συνέλθε ἐκ τῆς ἀπάτης θὰ καταστῆ τοῦναντίον ὁ δυστυχέστατος πάντων, καὶ θὰ εὐλογῆ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θ' ἀπαλλαγῆ τῶν πηλοβατίδων σου.

— Ἀδύνατον ἔπειτα θὰ ἴδωμεν θὰ θέσω τὰς πηλοβατίδας μου ἐδῶ πλησίον τῆς θύρας, ὥστε ἀεεὺκτως θὰ ὑποδεθῆ αὐτάς κατὰ λάθος κἀνεις, ἐξερχόμενος τῆς συναναστροφῆς.

Ὡς ἕκαστος βλέπει, ἡ συνδιάλεξις αὐτῶν μοιρῶν πολλὰ ὑπέσχετο.

II

Τὰ συμβάντα τοῦ γερουσιαστοῦ.

Ἦτο ἀργὰ πλέον ὅτε ὁ γερουσιαστῆς Κνάπ, ἐσυλλογίσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κατοικίαν του. Εἶχε τὸν νοῦν του πάντοτε εἰς τὴν μακαρίαν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως Χάνς, καὶ ἐσκέπετο πόσον εὐδαίμονες ἦσαν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν μεσαῖωνα. Ἐνῶ ἤτοι μάζετο εἰς τὸν ἀντιθάλαμον ὅπως ἐξέλιθη, ὑπεδήσατο κατὰ τύχην, ἐπειδὴ ἦτο ἀφηρημένος τὰς πηλοβατίδας τῆς εὐτυχίας ἀντὶ τῶν ἰδικῶν του. Ἀκολούθως κατέβη. Ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν μαγικὴν δύναμιν τῶν πηλοβατίδων, μετηνέχθη αἰφνίς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως Χάνς, τὴν ὁποίαν μετὰ τοσούτου ἐνθουσιασμοῦ ἐξύμνει.

Εὐθὺς δὲ ὡς ἐξῆλθεν οἱ πόδες του ἐβυθίσθησαν εἰς τὸν βόρβορον καὶ τὰς ἀκαθαρσίας, διότι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Χάνς αἱ ὁδοὶ οὔτε ἐπεστρωμέναι ἦσαν, οὔτε πεζοδρομία εἶχον.

— Τί ἐλεεινὸς καιρὸς! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ γερουσιαστὴς δὲν δύναται κάνεις νά διακρίνη τὰ πεζοδρομία, καὶ οἱ φανοὶ ἐσθῆσαν.

Ὁ οὐρανὸς ἦν συννεφώδης καὶ ζοφερὸς ἢ δὲ σελήνη κατὰ διαλείμματα μόνον διέχευε φῶς ἀσθενὲς καὶ ὑποτρέμον. Ἐν τούτοις εἰς τὴν γωνίαν ὁδοῦ τινὸς λυχνία τις ἐπεκρέματο πρὸ εἰκονίσματος τῆς Παναγίας*)· ἀλλὰ τὸ φῶς τῆς λυχνίας ταύτης ἦν τοσοῦτον ἀμυδρὸν, ὥστε μόλις ὅτε ἔφθασεν ὑποκάτω αὐτῆς, ὁ γερουσιαστὴς ἠδυνήθη νά τὴν ἴδῃ καὶ νά διακρίνῃ τὸ εἰκόνισμα.

— Θὰ ἦναι ἴσως τὸ ἐργαστήριόν τινος ἀρχαιοκαπήλου, ὁ ὁποῖος ἐλησμόνησε φαίνεται νά ἐμβάσῃ τὸ ἐμβλημα του, ἐσκέφθη ὁ Κνάπ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν δύο ἄνδρες, φέροντες τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Χάνς διήλθον πρὸ αὐτοῦ.

— Περίεργον! ἀνεφώνησεν ὁ Κνάπ, θὰ ἔρχονται πιθανὸν ἀπὸ κάνένα χορὸν μετημφορισμένων.

Αἴφνης ἀντήχησεν ἐμβατήριόν τι θούριον σάλπισμα, ἢ δὲ ὁδὸς ἐφωτίσθη ὑπὸ τῶν φλογῶν δάδων. Ὁ γερουσιαστὴς ἔστη, καὶ εἶδε παρελάσουσαν πρὸ αὐτοῦ ἀλλόκοτον συνοδίαν. Μουσικοὶ φέροντες τύμπανα, σάλπιγγας καὶ κέρατα προσπορεύοντο καὶ ἐποίουν μέγιστον θόρυβον. Ἦρχοντο ἀκολούθως τοξόται καὶ ἀρβαλητοφόροι, καὶ ἐν τῷ μέσῳ πάντων τούτων, ὁ Κνάπ εἶδεν ἄνδρα τινὰ βρασοφόρον.

— Ποῖος εἶναι οὗτος; ἠρώτησεν ἐκπληκτος.

— Εἶναι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σηλανδίας, ἀπεκρίναντο αὐτῷ.

— Κύριε ἐλέησον! ἀνέκραξε καὶ τί τὰ θέλει ὁ ἐπίσκοπος αὐτὰ τὰ τύμπανα καὶ τὰς δάδας καὶ τοὺς τοξότας!... Ὁχι, εἶναι ἀδύνατον...

Ἐν ᾧ ἐσωλογιζέτο τὴν παράδοξον ταύτην συνάντησιν τοῦ ὁ Κνάπ ἐπανελάβε τὸν δρόμον τοῦ καὶ ἐγκαταλείπων ὀπισθεν αὐτοῦ τὸν περίπατον τῆς Αἰστεργάδης, διηυθύνθη

*) Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λαυθέρου, ἢ Δανημαρκία ἀνήκει εἰς τὴν προτεσταντικὴν ἐκκλησίαν. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνήκεν εἰς τὴν καθολικὴν.

μέχρι τῆς μεγάλης γεφύρας ἣτις φέρεται πρὸς τὸ νησίδιον τοῦ πύργου. Ἄλλ' ἢ γέφυρα εἶχε γίνει ἄφαντος, καὶ ὁ Κνάπ εἰς μάτην ἐζήτησεν αὐτήν. Εἶδε μόνον πρὸ αὐτοῦ ἀμυδρὴ παραλίαν καὶ πέραν ὡς μέγα μελανὸν σημεῖον τὴν νῆσον, εἰς ἣν ἤθελε νά πορευθῇ.

Δύο ἄνθρωποι τῷ ἐφώνησαν ἐκ τινος ἀκατίου.

— Ἀγαπάτε νά σᾶς περάσωμεν εἰς τὸ νησί;

— Εἰς τὸ νησί; τί κάθευθε καὶ μοῦ λέγετε αὐτοῦ; Ὁχι! θέλω νά υπάγω εἰς τὸ Χριστιανεῶν καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν μικρὰν ἀγοράν.

Οἱ λεμβοῦχοι ἐκθαμβοὶ παρατήρησαν τὸν Κνάπ χωρὶς ν' ἀποκριθῶσι.

— Δεῖξετέ μου μόνον, σᾶς παρακαλῶ, ἐπανελάβην ὁ γερουσιαστὴς, τοῦ εἶναι ἢ γέφυρα. Εἶναι ἐντροπὴ ἀκόμη αὐτὴν τὴν ὥραν νά μὴ ἔχουσιν ἀναμμένους τοὺς φανούς. Καὶ τί λάσπη! νομίζει κάνεις ὅτι εὐρίσκετο εἰς ἔλος.

Οἱ λεμβοῦχοι γελῶντες τότε τῷ εἶπον λέξεις τινὰς, τὰς ὁποίας δὲν ἐνόησε.

— Δὲν καταλαμβάνω τὰ κορακιστικά σας, εἶπε μετ' ὀργῆς, καὶ τοῖς ἔστρεψε τὰ νῶτα. Ποτέ μου δὲν εἶδα τοιαύτην ἀκαταστασίαν τὸ καλλίτερον, τὸ ὁποῖον ἔχω νά κάμω εἶναι νά πάρω μίαν ἄμαξαν διὰ νά ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἄμαξαν διήρχετο ἐκεῖθεν, ἀπεφάσισε νά ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Αἰστεργάδην, ἐνθα εἶναι τὸ κυριώτερον ἀμαξοστάσιον.

Καθ' ἣν στιγμήν ἐφθάνεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ, ἢ σελήνη διασχίζουσα τὰ νέφη ἐφωτίσε τὴν πόλιν.

— Ἄ! Θεέ μου! ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ μέρος; ἀνέκραζεν ὁ γερουσιαστὴς μὴ δυνάμενος ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν βασιλικὴν πλατεῖαν καὶ τὴν ἀγοράν. Διότι ἀντὶ τούτων ἐξετείνετο πρὸ αὐτοῦ εὐρὸν ἔλος, διασχίζόμενον ὑπὸ διώρυγος πλατείας καὶ ὀρητικῆς ὡς χεῖμαρρος. Θάμνοι, καὶ ἄκανθαὶ καὶ βροῦλα κατεκάλυπτον τὸ ἔλος, ποῦ καὶ ποῦ δὲ ἠγείροντο ζύλινά τινα παραπήγματα, χρησιμεύοντα, ὡς οἰνοπωλεῖα εἰς ὀλλανδοὺς ναύτας, ἐξ ὧν καὶ τὸ μέρος ἐκείνο ὠνομάζετο Ὀλλανδικὴ συνοικία.

— Ἡ θὰ εἶναι τοῦτο ἀποτέλεσμα ἀντικατοπτρισμοῦ, ἐπιθύρυσεν ὁ Κνάπ, ἢ τὸ πόντος τὸ ὁποῖον ἔπια μ' ἔκαμε νὰ χάσω τὸν νοῦν μου.

Καὶ ἔστρεψε δρόμον.

Τότε παρετήρησε ὅτι σχεδὸν ὄλαι αἱ οἰκίαι ἦσαν ξύλιναί, αἱ δὲ στέγαι αὐτῶν ἦσαν ἐστρωμέναι δι' ἀχύρου.

— Τοῦτο εἶναι ἀκατανόητον, ἐπανέλαθεν ἐν τούτοις μόνον ἐν ποτήριον ἔπιον· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι αὐτὸ ἤρκεσε νὰ μου κάμη τὴν κεφαλὴν ἄνω κίτω. Αἰσθάνομαι ὅτι εἶμαι ἀρκούντως ἀσθενής. . . καλὸν θὰ ἦτο ἂν ἐπέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμην, διὰ νὰ με περιποιηθῶσιν· ἴσως δὲν ἐκοιμήθησαν ἀκόμη.

Ζητεῖ τὴν οἰκίαν, ἀλλ' εἰς μάτην· ἡ θέσις ἐν ἧ ὑπῆρχεν ἦν κενή.

— Ὡ! ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τρομερὸν! ἀνεφώνησε. Δὲν ἀναγνωρίζω πλέον οὔτε αὐτὴν τὴν Αἰστεργάδην. Δὲν βλέπω οὐδὲ ἐν ἐργαστήριον, ἀλλὰ παλαιὰς καὶ ἀθλίας καλύβας, ὡς εἰς τὰ πτωχότατα χωρία. . . Ἄ! βλέπω ὅτι ἀληθῶς πολὺ ἀσθενής εἶμαι. Ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ ἐμβῶ εἰς κἀνὲν μέρος· δὲν δύναμαι νὰ διανυκτερεύσω εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Ἐν ᾧ ἐξηκολούθει τὸν δρόμον του, εἶδεν οἰκίαν τινὰ ἐκ τῆς ἡμικλείστου θύρας ταύτης διέφουγον ἀκτίνες φωτὸς, ὕπερ ἰδῶν ὁ Κνάπ εἰσῆλθεν· ἡ οἰκία αὕτη ἦτο οἶνοπωλεῖον ἢ μᾶλλον εἶδος ζυθοπωλείου τῶν τότε χρόνων. Πέριξ τῶν τραπέζων ἔπινον εἰς μεγάλα ἀγγεῖα ἀρκετοὶ ἄνθρωποι, ναυτικοὶ, ἔμποροι, διάφοροι ἄλλοι πολῖται, καὶ τινες λόγιοι. Ἐπειδὴ δὲ πάντες συνωμίλουν καὶ συνεζήτουν θερμότατα καὶ μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος οὐδεὶς προσέσχε εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ γερουσιαστοῦ.

— Συγγνώμην, εἶπεν οὗτος πρὸς τὴν οἶνοπώλιδα, ἥτις ἦλθε πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν εἶμαι τόσον καλά, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μοῦ εἰπῆτε ποῦ δύναμαι νὰ εὑρῶ μίαν ἀμαξάν διὰ νὰ υπάγω εἰς τὸ Χριστιανσχάφν;

Ἡ οἶνοπώλις τὸν παρετήρησεν ἐκπληκτος, ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ γερμζικᾶ. Ὁ γερουσιαστὴς νομίζων ὅτι δὲν ἐνόησεν ὅτι τῇ εἶπε δανιστὶ ἐπανε-

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Β΄.]

λαβε γερμζιστὶ τὴν ἐρώτησίν του. Ἐκ τῆς προφορᾶς πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ Κνάπ ἐνόησεν αὕτη ὅτι εἶχε νὰ κάμη μὲ ξένον. Ὁ τι δὲ ἠδυνήθη νὰ ἐνοήσῃ ἦτο ὅτι δὲν ἦτο τόσῳ καλά· κατὰ συνέπειαν δὲ τῷ προσέφερον ἀγγεῖόν τι, πλήρες ὑδρομέλιτος. Ἄν καὶ ὁ γερουσιαστὴς εὔρεν ὅτι τὸ ποτὸν τοῦτο εἶχε παράδοξον γεῦσιν, ἔπιεν ὅμως ὀλίγον, ἐκάθησεν εἰς τι θρονίον, καὶ στηρίζας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν χειρῶν, ἤρχισε νὰ σκέπτηται περὶ τῶν συμβαινόντων αὐτῷ. Βλέπων δὲ ὅτι ἡ οἶνοπώλις ἐκράτει χαρτίον τι εἰς χεῖρας, ἠρώτησε μηχανικῶς πως ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ τῷ δώσῃ ἐσπερινὴν τινα ἐφημερίδα.

Ὡς ἦν ἐπόμενον αὕτη δὲν ἐνόησε τί ἤθελε νὰ τῇ εἴπῃ, ἀλλὰ τῷ ἔδειξε τὸ χαρτίον, ὕπερ ἐκράτει. Ἦτο δὲ τοῦτο ζυλογραφία, παριστώσα μετεωρολογικόν τι φαινόμενον παρατηρηθὲν ἐν Κολωνίᾳ.

— Διάβολε! εἶπεν ὁ γερουσιαστὴς, ὑπερϋχαριστημένος διότι εὔρε ἀρχαιολογικὸν ἀντικείμενον τοσαύτης σπανιότητος καὶ ἀξίας. Πῶς τοσοῦτῳ σπάνιον πρᾶγμα εὑρίσκειται εἰς τὴν κατοχὴν σας; Εἶναι περιεργότατον, ἂν καὶ τὸ μετέωρον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐδὲν ἔχει τὸ θαυμαστὸν, διότι εἶναι συνηθέστατον φαινόμενον εἰς τὰς βορείους χώρας καὶ εὐκολώτατα ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐπειδὴ εἶναι βόρειον σέλας καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Πολλοὶ τῶν παρακαθημένων, ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους παρετήρησαν τὸν γερουσιαστὴν μετὰ προφανοῦς ἐκπλήξεως. Εἰς δ' ἐξ αὐτῶν ἠγέρθη καὶ ἀποκαλύψας μετὰ σεβασμοῦ τὴν κεφαλὴν, εἶπε μετ' ἤθους σοβαρωτάτου.

— Ὁ κύριος θὰ ἦναι ἀναντιρρήτως μέγας σοφός!

— Ἐγώ; ἀπεκρίνατο ὁ Κνάπ· παντάπασιν. Ἐχω ἀπλῶς ὀλίγας στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῶν ἐπιστημῶν, ὡς τοσοῦτοι ἄλλοι.

— Modestia virtus, ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ἀρετή. Ἐν τούτοις ἡ γνώμη, ἣν ἐξεφράσατε, καίτοι ἀλλόκοτος κατὰ τὸ φαινόμενον, ἔστιν ὅμως ἀξία μεγίστης προσοχῆς. Ergo suspendo meum iudicium. (Ὅθεν ἐπέχω γνώμην.)

— Μοὶ ἐπιτρέπετε μίαν ἐρώτησιν; ὑπέλαβεν ὁ γεροϋσιαστής· πρὸς τίνα ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῶ.

— Εἰμι *Baccalaurus sanctae Scripturae* (τελοῖοφοίτος τῆς θεολογικῆς σχολῆς.)

Ἡ ἀπόκρισις αὕτη εὐχαρίστησε τὸν γεροϋσιαστήν, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ τίτλος συνεβιάζετο πρὸς τὸ ἔνδυμα.

— Θὰ ᾖναι ἀναμφιβόλως κἀνεὶς γέρων διδάσκαλος, ἐσκέφθη, παράξενος σχολαστικός, ὅποιοι εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς Ἰουτλάνδην.

— Ἄν καὶ ἐνταῦθα δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος πρὸς διδασκαλίαν τόπος, *locus docendi*, ἐξηκολούθησεν ὁ θεολόγος, ἐν τούτοις σὰς παρακαλῶ θερμῶς ἵνα συνδιαλεχθῶμεν ὀλίγον. Ἀναμφιβόλως ἐμελετήσατε κατὰ βάθος τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς.

— Ἀγαπῶ νὰ ἀναγινώσκω τὰ ὠφέλιμα καὶ σπουδαῖα συγγράμματα, καὶ αὐτὰ τὰ νέκ' ἀλλὰ δὲν μοι ἀρέσκουσι καθόλου τὰ μυθιστορήματα, ἐκείνα τοῦλάχιστον, τὰ ὅποια σήμερον εἶναι τοῦ συρμού.

— Ἄ! εἶπεν ὁ ἕτερος μυιδιών' εἰσὶ τίνα ὅμως γεγραμμένα μὲ πνεῦμα. Εἰς τὴν αὐτὴν γίνεται μέγας λόγος περὶ αὐτῶν. Εἰς τὸν βασιλέα ἀρέσκει πρὸ πάντων τὸ ἐπιγραφόμενον Ἰφθὲν καὶ Γαουδιάν, τὸ ὅποιον διηγεῖται τὰ συμβάντα τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου καὶ τῶν ἵπποτῶν τῆς στοργύλης τραπέζης.

— Δὲν γνωρίζω τὸ μυθιστόρημα αὐτό. Μήπως εἶναι τοῦ Αἰθέργ;*)

— Ὅχι, δὲν εἶναι τοῦ Αἰθέργ, εἶναι τοῦ Γοδεφρείδου φὸν Γκέμεν.

— Αὐτὸ εἶναι ἀρχαιότατον ὄνομα! Δὲν εἶναι νομίζω τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου Δανοῦ τυπογράφου;

— Μάλιστα.

Ἄστὸς τις ἦλθε τότε καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνομιλίαν, ἤρχισε δὲ νὰ ὀμιλῇ περὶ τοῦ τρομεροῦ λοιμοῦ, ὅστις πρὸ τινῶν ἐτῶν — καὶ ἐνόει τὸ 1484 — ἤρῳωσε τὴν χώραν. Ὁ Κνάπ ὀμίλησε καὶ αὐτὸς νομίζων

*) Σύγχρονος Δανὸς μυθιστοριογράφος. Τὸ δὲ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον εἶναι ἐν τῶν ἱπποτικῶν μυθιστορημάτων τοῦ μεσαιῶνος, ἅτινα οἱ Γάλλοι διακρίνουσιν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Bibliothèque bleue*.

ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς χολέρας. Εἶπόν τινα προσέτι περὶ τοῦ τελευταίου πολέμου τῶν πειρατῶν, τοῦ κατὰ τὸ 1490 συμβάντος, κατέχοντος ἔτι τὰ πνεύματα πάντων. «Οἱ Ἄγγλοι πειραταὶ, ἔλεγον, ἐλεηλάτησαν πλοῖόν τι, σχεδὸν εἰς τὸν λιμένα.» Ὁ δὲ γεροϋσιαστής ὅστις ἦν αὐτόπτης μάρτυς τοῦ κατὰ τὸ 1801 βομβαρδισμοῦ, νομίζων ὅτι γίνεται λόγος περὶ τοῦ τότε πολέμου τῶν Ἀγγλῶν πρὸς τοὺς Δανοὺς ὀμίλησε θερμότερα κατὰ τῶν υἱῶν τῆς Ἀλθιῶνος. Ἄλλ' ἀκολούθως ἡ συνδιάλεξις περιεπλάκη ἐπὶ μάλλον. Ὁ γέρων θεολόγος ἦτο ἀμαθής εἰς βαθμὸν ἐκπληκτικόν, παρεξενεύετο δὲ καὶ δι' αὐτὰς τὰς ἀπλουστάτας ἐξηγήσεις, τὰς ὁποίας ἔδιδεν ὁ γεροϋσιαστής, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἦσαν πλάσματα τῆς φαντασίας αὐτοῦ. Ἐνόμισε δ' ἐπὶ τέλους καλὸν νὰ ἐκφύγη, ῥίπτων εἰς τὸ μέσον λατινικὴν τίνα φρασσελογίαν ἀλλ' οὐδὲν οὗτο ὠφέλησεν, καὶ ἂν μὴ ἡ οἰνοπῶλις παρενέβαινε, Κύριος οἶδε τί θ' ἀπεγίνετο.

— Πῶς εἴσθε τώρα ἠρώτησε τὸν γεροϋσιαστήν, κινουσα αὐτὸν ἐκ τῆς χειρίδος.

Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἔκαμε τὸν Κνάπ νὰ συνέλθῃ εἰς ἑαυτόν. Ἐν τῇ ζωηρότητι τῆς συζητήσεως εἶχε λησμονήσει καθ' ὀλοκληρίαν τὰ συμβάντα αὐτῶ.

— Θεέ μου! ποῦ εἶμαι; εἶπε μετὰ τρόμου, αἰσθανόμενος ὅτι ἐκινδύνευε νὰ παραφρονήσῃ.

— Ἄς πῶμεν! ἄς πῶμεν! ἀνέκραξεν ὁ ἀστὸς· ἄς πῶμεν ὑδρόμελι καὶ ζῦθον τῆς Βρέμης! Δὲν θ' ἀρνηθῆτε νὰ πίνετε μεθ' ἡμῶν προσέθεσε, στραφεὶς πρὸς τὸν Κνάπ.

Δύο ὑπηρέτριαι, ὧν τὴν κεφαλὴν ἐκάλυπτε δίχρουν κάλυμμα, εἰσῆλθον καὶ ἐγένεσαν τὰ ποτήρια. Ὁ γεροϋσιαστής ἦν σχεδὸν παράφρων· οἱ λόγοι του βαθμηδὸν καθίσταντο ἀσυνάρτητοι, ὅταν δὲ τις τῶν συμποτῶν εἶπε μεμφόμενος αὐτὸν ὅτι εἶναι μεθυσμένος, ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ ταπεινότατα τὴν γνώμην ταύτην καὶ νὰ ζητήσῃ ἐκ νέου μίαν ἄμαξαν.

Ὅταν ἤκουσαν τὴν λέξιν ἄμαξαν, πάντες ἐνόμισαν ὅτι τοῖς ὀμίλει μοσχοβιτικά. Οὐδέποτε ὁ Κνάπ εἶχεν εἰς τὴν ζωὴν του ἰδεῖ ἀνθρώπους τοσοῦτον ἀπλοῦς καὶ ἀγροίκους.

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἐσκέφθη, θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ χώρα ἐβυθίσθη ἐκ νέου εἰς τὰ σκότη τῆς εἰδωλολατρείας. . . ὦ! βεβχίως χειροτέρας στιγμάς ἀπὸ αὐτὰς δὲν διῆλθον ποτὲ ἐπὶ ζωῆς μου.

Τότε τῷ ἦλθεν ἡ ἰδέα, νὰ διέλθῃ ὑπὸ τὴν τράπεζαν, ὅπως ἀπαρατήρητος διαφύγῃ· ἀλλ' ἐν ᾧ προσεπάθει νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του, οἱ συμπόται τὸν εἶδον καὶ τὸν συνέλαβον ἐκ τῶν ποδῶν. Ἐν τῇ πάλῃ αἱ πηλοβατίδες ἔπεσον, καὶ μετ' αὐτῶν ἡ γοητεία διελύθη.

Ἢ ὅταν ὁ γερουσιαστής συνῆλθε, διέκρινε πρὸ αὐτοῦ λαμπρὸν φανὸν, καὶ ὄπισθεν τούτου μεγάλην τινὰ οἰκίαν. Ἦτο ἡ Αἰστεργάδῃ, ἡ ἐξαισία Αἰστεργάδῃ. Ἀνεγνώρισεν οὕτω κατ' ὄλοκληρίαν τὴν συνοικίαν, εἶδε δὲ πρὸ αὐτοῦ ἕνα νυκτοφύλακα, κοιμώμενον ἐπὶ τινος κλίμακος.

— Θεέ μου, Θεέ μου! ἀνέκραξε. Πῶς ἐκοιμήθην, καὶ τί ὄνειρατα εἶδον! . . . Ἄ, ἐπὶ τέλους αὐτὴ εἶναι ἡ Αἰστεργάδῃ. Πόσον ὠραία εἶναι καὶ πόσον καλὰ φωτίζεται. Εἶναι φρικτὸν, τῷ ὄντι, ἐν μόνον ποτήριον πόνις νὰ με φέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. . . . ποτὲ δὲν θὰ το ἐπίστευον!

Μετὰ δύο λεπτὰ εὐρίσκετο ἐν τινι ἀμάξῃ συρομένη ὑπὸ δύο ὠκυποδεστάτων ἵππων, καὶ διευθύνετο εἰς τὸ Χριστιανοχάφν. Ἐσυλλογίσθη τοὺς ἐλεεινοὺς χρόνους τῆς βαρβαρότητος, οὓς ὠνειρεύθη καὶ ἐξετίμησεν ἐξ ὅλης καρδίας τὰς πραγματικότητας τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὅστις ἂν καὶ ἔχῃ πολλὰ ἐλαττώματα, εἶναι ὅμως μυριάκις προτιμώτερος τῶν παρελθόντων.

III

Τὰ συμβάντα τοῦ νυκτοφύλακος

— Νὰ ἕνα ζευγάρι πηλοβατίδες, εἶπεν ὁ νυκτοφύλαξ ἐξυπνήσας· θὰ εἶναι φαίνεται τοῦ ἀξιοματικοῦ, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς αὐτὴν ἐπάνω τὴν οἰκίαν, ἀφ' οὗ εἶναι εἰς τὴν θύραν του.

Ὁ τίμιος νυκτοφύλαξ εὐχαρίστως θὰ ἐκτύπα τὸν κώδωνα τῆς οἰκίας, ὅπως τῷ ἀνοίξωσι καὶ ἀποδώσῃ τὰς πηλοβατίδας· ἀλλ' ἐσκέφθη ὅτι ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ ἐξυ-

πνήσωσιν ἐκ τούτου ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἰκίας καὶ διὰ τοῦτο δέν το ἔκαμε.

— Θὰ ἦτο ἀληθῶς πολὺ εὐχάριστον, ἐσκέφθη ἀκολούθως, παρατηρῶν τὰς πηλοβατίδας νὰ ἔχῃ κίνεις τοιαῦτα ὑποδήματα. Τὸ δέρμα εἶναι τόσον μαλακὸν, καὶ θὰ μοῦ πηγαίνωσι τόσον ὠραῖα!

Καὶ ὁ νυκτοφύλαξ ἐφόρσε τὰς πηλοβατίδας. Μετὰ ταῦτα αἱ σκέψεις του ἐστράφησαν ἀλλαχοῦ, ἅμα παρετήρησε τὸ παράθυρον τοῦ ἀξιοματικοῦ φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ δωματίου καὶ τὴν σκιάν τοῦ ἀξιοματικοῦ τούτου διαγραφομένην διὰ μέσου τῶν ὑέλων.

— Τί παράξενος εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος! Νὰ αὐτὸς ὁ ἀξιοματικὸς, ὁ ὁποῖος περιπατεῖ ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐν ᾧ ἡδύνατο νὰ κοιμᾶται πολὺ καλὰ εἰς τὸ μαλακὸν κρεβάτι του. . . . Ἄ! τί εὐτυχὴς ἄνθρωπος εἶναι! . . . δὲν ἔχει οὔτε γυναῖκα οὔτε παιδιὰ· δὲν εἶναι καθὼς ἐμέ· δὲν εἰζεύρει τί θὰ εἰπῇ νὰ γυρίξῃ κίνεις ὅλην τὴν νύκτα τοὺς δρόμους, διὰ νὰ φωνάξῃ τὰς ὥρας εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅπου κοιμῶνται. Πόσον ἤθελα νὰ ἤμην εἰς τὴν θέσιν του! τί εὐτυχὴς θὰ ἤμην!

Μόλις ἔκαμε τὴν εὐχὴν ταύτην, καὶ αἱ μαγικαὶ πηλοβατίδες ἐπράγματοποιήσαν αὐτὴν. Ὡστε ὁ νυκτοφύλαξ μετηνέχθη εἰς τὴν θέσιν καὶ τὸ δέρμα τοῦ ἀξιοματικοῦ τοῦ ὁποῖου τὴν τύχην ἐξήλεσε τοσοῦτον.

Περιπατεῖ μετὰ ταραχῆς εἰς τὸ δωμάτιόν του, κρατῶν εἰς χεῖρας τεμάχιον χάρτου ροδίνου χρώματος, ἐφ' οὗ ἦσαν γεγραμμένοι στίχοι τινὲς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀξιοματικοῦ πεποιημένοι. Οὐχὶ ὅτι ἦτο οὗτος ποιητής· ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον τοῦτον οὐδὲν πνεῦμα στρεῖται στιγμῶν λυρισμοῦ, καθ' ὅς οἱ στοχασμοὶ μορφοῦνται εἰς ποίημα.

« Ἄν ἤμην πλούσιος! ἔλεγε τὸ ποίημα. Πόσα χρυσᾶ ὄνειρα, πόσην σχεδίων πληθύν, δὲν ἐνέκλειεν ἡ εὐχὴ αὐτῆ, ἣν παιδίον ἔτι μεστὸς ἐλπίδων ἐξέφραζον. Θὰ γίνω, ἔλεγον, στρατιωτικὸς, καὶ θὰ κρεμάσω εἰς τὴν ζώνην ξίφος, τὸ ὅποσον θὰ σύρω ἀλαζών· θὰ φορέσω στολὴν, κράνος, καὶ τοὺς ὤμους θὰ κοσμήσω διὰ χρυσῶν ἐπωμίδων. . . Ἦδῃ ἔχω πάντα ταῦτα, εἶμαι

ἀξιοματικὸς· ἀλλ' ἐγενόμην εὐτυχής;... ὦ, τὸ εἰξέυρει ὁ Θεός!

» Πόσον εὐτυχής ἤμην ἄλλοτε, τὰς ἐσπέρας ἐκείνας ὅτε πλησίον μου, παρὰ τὴν ἐστίαν ἐκάθητο κόρη μικρά, ἑπταετής. Τῇ διηγούμην τότε ὠραίας φανταστικὰς ἱστορίας, ἱστορίας μάγων καὶ φαντασμάτων, περατουμένας πάντοτε δι' εὐχαρίστου λύσεως. Ἐκείνη μὲ ἠκραζέτο φαιδρὰ καὶ εὐχαρις, καὶ νύχαριστείτο, νύχαριστείτο πολὺ, διότι ἡ παιδικὴ ἡλικία ἀγνοεῖ ἄλλας ἡδονάς. ὦ, ἤμην πλούσιος τότε, ἀλλ' ὁ πλοῦτός μου οὔτε εἰς χρυσὸν, οὔτε εἰς ἄργυρον συνίστατο... ὦ, τὸ εἰξέυρει ὁ Θεός.

» Ἄν ἤμην πλούσιος! ἔλεγον καὶ πάλιν, διότι ἡ μικρά μου παιδικὴ φίλη ἐμεγάλωσε πλέον· ἐγένετο τοσοῦτον ὠραία, τοσοῦτον θελκτικὴ, τοσοῦτον ἀγαθὴ!... Ἄ! ἂν ἐμάντευε μόνον τῆς καρδίας μου τὴν ἱστορίαν! Ἄν μοι ἐμειδίᾳ καὶ πάλιν, μὲ τὸ χάριεν ἐκεῖνο μειδιάματός, ὡς ἄλλοτε!... Ἀλλοίμονον, εἶμαι πτωχός, πολὺ πτωχότερος ἀπὸ ἄλλοτε... ὦ! οὕτω θέλει ὁ Θεός.

» Μόνοι οἱ στίχοι μου ἐν τῇ δυστυχίᾳ μὲ παρηγοροῦσιν, οἱ στίχοι μου, ἐν οἷς ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν θλίψεων τῆς ἀπομονοῦται. Εἴθε νὰ προσπέσωσι ποτε οἱ στίχοι οὗτοι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, ὦ σὺ, ἦν ἠγάπησα, εἴθε νὰ σοι ἀναμνήσωσιν ἡμέρας παλαιάς, ἡμέρας τοσοῦτω προσφιλεῖς εἰς ἐμὲ, καὶ εἰς σὲ ἴσως· καθ' ἃς ἡ ἀφελής σου ἀγάπη ἐπλήρου με εὐτυχίας, ἦν οὐδέποτε πλέον θέλω ἀπολαύσει... Ἄλλ' ὄχι! κάλλιον νὰ μὴ ἀναγνώσῃς αὐτοὺς, κάλλιον νὰ μὴ τοὺς ἐννοήσῃς! εἶμαι πτωχός καὶ θλιβερόν εἶναι τὸ μέλλον μου... Ἰλεως ἅς μοι γίνῃ ὁ Θεός.»

Τοιοῦτους στίχους δύναται τις νὰ κάμνῃ ὅταν ᾖναι ἐρωτευμένος, ἀλλ' ἐὰν ἔχη ὀλίγην κρίσιν δὲν θὰ δημοσιεύσῃ αὐτοὺς ποτέ. Ἐν τούτοις ἀπεικονίζετο ἐν αὐτοῖς ζωηρότατα ἡ κατάστασις τοῦ δυστυχικοῦ ἀξιοματικοῦ. Ἀξιοματικὸς, ἐρωτευμένος καὶ πτωχός· τριάς ἀπαισία! πικρὰ ἐρωνεία τῆς τύχης! Ὁ ταλαίπωρος τὸ ἠσθάνετο. Ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ τοῦ παραθύρου μοχλοῦ καὶ ἐστέναξε μακρόν.

— Ὁ πτωχὸς αὐτὸς νυκτοφύλαξ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, ὁ ὅποιος κοιμάται ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν ὁδὸν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου, δὲν εἶναι χιλιάκις εὐτυχέστερος ἐμοῦ; Ἄγνοεῖ τί ἐστὶ τὸ νὰ ἐπιθυμῇ τις φλογερῶς τι καὶ νὰ μὴ δύναται ν' ἀπολαύσῃ αὐτό. Ἄγνοεῖ τί θὰ εἴπῃ δυστυχία. Ἐχει σύζυγον καὶ τέκνα, τὰ ὅποια κλαίουσιν ὅταν κλαίῃ καὶ γελῶσιν ὅταν γελᾷ. Δὲν βασανίζει τὸ πνεῦμά του, καὶ ἀποδέχεται φιλοσοφικῶς τὸν βίον οἷος εἶναι. Εὐτυχής αὐτός! Πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἦμαι εἰς τὴν θέσιν του!

Πάραυτα ὁ νυκτοφύλαξ ἐγένετο πάλιν νυκτοφύλαξ.

— Ἄ! τί τρομερὸν ὄνειρον ἦτο αὐτό! ἀνεφώνησε! Ἐβλεπα πῶς ἤμην ὁ ἀξιοματικὸς αὐτὸς ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ ἡ θέσις μου δὲν ἦτο τόσῳ πολὺ εὐχάριστος. Δὲν εἶχα οὔτε γυναῖκα οὔτε παιδί, καὶ ὅταν ἐπέστρεφα εἰς τὸ σπίτι μου θὰ ἤμην ἐρημος! Ποτὲ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ ζήσω αὐτὴν τὴν ζωὴν.

Καὶ ἠγέρθη, ἀνακινήσας τὴν κεφαλὴν. Δὲν ἀπετίναξεν ὅμως τὸ πιέζον αὐτὸν ὄνειρον, διότι ἔφερον ἔτι τὰς πηλοβατίδας εἰς τοὺς πόδας.

Διάττων τις ἀστὴρ ἔπεσε, χαράζας φωτεινὴν γραμμὴν.

— Ἰδοὺ ἀκόμη ἐν ἄστρον πίπτει, εἶπε, καὶ ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ὀλιγοστεύει. Πόσον εἶμαι περίεργος νὰ ἴδω τὰ ὠραία ταῦτα φῶτα ἐκ τοῦ πλησίον. Καὶ πρὸ πάντων τὴν σελήνην, ἡ ὅποια εἶναι χονδρῆτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἄστρα... Μετὰ τὸν θάνατόν μας, λέγει ὁ φοιτητὴς τοῦ ὁποῦ τὰ βροῦχα πλύνει ἡ γυναῖκά μου, πετώμεν ἀπὸ ἄστρον εἰς ἄστρον· αὐτὸ εἶναι ψεῦμα μὲ οὐρά! Ἄν ἦτο ὅμως ἀληθινὸν θὰ ἦτο πολὺ ὠραῖον πράγμα!... Ἄ! ἂν ἠδυνάμην μ' ἓνα πήδημα νὰ φθάσω ἕως ἐκεῖ ἐπάνω!...

Εἰσὶ τινες εὐχαί, τὰς ὁποίας καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐσκέπτετό τις πρὶν τὰς κάμῃ. Ἡ σκέψις μάλιστα καθίσταται ἀναγκαιοτέρα ὅταν φέρῃ τις εἰς τοὺς πόδας τὰς πηλοβατίδας τῆς εὐτυχίας. Ἀκούσατε τί συνέβη εἰς τὸν νυκτοφύλακα καὶ ἅς σας χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς παράδειγμα.

Πάντες γνωρίζομεν μετὰ πόσης ταχύ-
τητος μεταφέρει ἡμᾶς ὁ ἀτμός· ἐδοκιμάσα-
μεν τοῦτο εἴτε εἰς τὰ ἀτμόπλοια, εἴτε εἰς
τοὺς σιδηροδρόμους, εἴτε δὲν ἤξεύρω ποῦ·
ἢ ταχύτης αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὴν
ταχύτητα τῆς κινήσεως τοῦ φωτός, ἔχει
τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ἣν καὶ ἡ τοῦ κοχλίου
παραβαλλομένη πρὸς τὴν ἡμετέραν. Τὸ φῶς
κινεῖται ἐν τῷ διαστήματι μετὰ ταχύτη-
τος κατὰ δεκαενέα ἑκατομύρια φορὰς
ἀνωτέρας τῆς ταχύτητος τοῦ καλλιτέρου
ἵππου· καὶ ἐν τούτοις ὁ ἠλεκτρισμὸς εἶναι
ταχύτερος ἔτι. Ὁ θάνατος εἶναι ἠλεκτρικὸν
κτύπημα, βάλλον τὴν ἡμετέρα καρδίαν·
καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀποτινάσσουσα τὸ γήϊνον
αὐτῆς περίβλημα πετᾶ ἐπὶ πτερύγων ἠλεκ-
τρισμοῦ. Ὅπως ἐκ τῆς ἐστίας αὐτοῦ κα-
τέλθῃ εἰς τὴν γῆν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἀπαι-
τεῖ ὀκτὼ λεπτὰ καὶ τινὰ δευτερόλεπτα,
ἀλλ' ἢ ψυχὴ πετᾶ ταχύτερον ἔτι.

Ὁ νυκτοφύλαξ ἐν διαστήματι ὀλίγων δευ-
τερολέπτων διήνωσε τὰς ἑκατοτακισχιλίας
λεύγας, αἵτινες διαχωρίζουσι ἡμᾶς ἀπὸ
τῆς σελήνης, ἣτις ὡς γνωστὸν, ἐστὶν ἐσχη-
ματισμένη ἐξ ὕλης πολλῶ ἑλαφροτέρας τῆς
τοῦ πλανήτου ἡμῶν, καὶ ἦν δυνάμεθα νὰ
παρομοιάσωμεν πρὸς νιφάδας χιόνος. Εὐρέ-
θη δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς τῶν ὀρέων ἐκεί-
νων, ἅτινα ἀπεικονίζονται ἐν τῷ χάρτη
τῆς σελήνης, τῷ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Muller
συνταχθέντι. Τὸ ὄρος τοῦτο ἠνοίγετο εἰς
σχῆμα μεγάλου χωνίου, εἰς οὗ τὸ βάθος
ἐξετείνετο μία πόλις, ἣν δὲν δυνάμεθα κα-
ταλληλότερον νὰ ζωγραφίσωμεν, ἢ παρο-
μοιάζοντες πρὸς λεύκωμα ὡῶ διακεχυμέ-
νου ἐπὶ ποτηρίου πλήρους ὕδατος. Αἱ οἰ-
κίαι, οἱ πύργοι, οἱ θόλοι, οἱ ἐξῶσταί ἦσαν
κατεσκευασμένοι ἐκ μαλακῆς τινὸς ὕλης,
καὶ ἐφαίνοντο ὡσεὶ στροφοδινοῦμεναι ἐν τῇ
λεπτοτάτῃ ἀτμοσφαίρᾳ. Ὁ νυκτοφύλαξ πα-
ρετήρει πάντα ταῦτα, ἐν ᾧ ὑπεράνω τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπλανᾶτο ἡ ἡμετέρα γῆ,
ὁμοία πρὸς μέγα πορφυροῦν ἀερόστατον.

Ἐντὸς μικροῦ διέκρινε πληθὺν ὄντων τὰ
ὁποῖα ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἀνθρώ-
πους, καὶ τοὶ ἢ φυσιογνωμία αὐτῶν ἦτο
πολὺ τῆς ἡμετέρας διάφορος. Καὶ θὰ ἦτο
πολὺ περίεργον ἂν ἐπεχειρεῖ τις ν' ἀπεικο-
νίσῃ αὐτὰ· τιθέμενα ἐπὶ ὑφασμάτων θὰ ἐ-

σχημάτιζον παραδοξότατα ἀραβουργήματα.

Τὰ ζῶντα καὶ κινούμενα ταῦτα ὄντα
εἶχον γλώσσαν, ἣν ἀναμφιβόλως ὁ νυκτο-
φύλαξ δὲν εἶχε μάθει, ἀλλὰ τὴν ὁποῖαν
παραδόξως ἐνόει, διότι φαίνεται ἡ ψυχὴ
ἡμῶν ἔχει προτερήματα, ὧν τὴν ἔκτασιν
ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν. Οὕτω λοιπὸν ὁ νυκτοφύ-
λαξ ἐνόει ἄριστα τί οἱ σεληνῖται συν-
διελέγοντο.

Ὅμιλός τις σεληνιτῶν συνέζητει περὶ
τῆς φύσεως τοῦ ἡμετέρου πλανήτου· ἀμφι-
βαλλον δὲ ἂν κατοικεῖται. Κατ' αὐτοὺς ὁ
ἀὴρ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πλανήτῃ θὰ ἦτο πυκνό-
τατος ὥστε θὰ ἦτο ἀδύνατον ὄν ἀνθρώπι-
νον ν' ἀναπνεύσῃ αὐτόν. Ὑπέθετον λοιπὸν
ὅτι μόνῃ ἡ σελήνη ἐξ ὄλων τῶν σφαιρῶν,
αἵτινες κυλίσονται ἐν τῷ διαστήματι εἶναι
κατοικήσιμος, καὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς μόνους
κατοίκους τοῦ σύμπαντος. Μετὰ ταῦτα ἤρ-
χισαν νὰ ὁμιλῶσι περὶ πολιτικῶν.

Εἶναι κατάλληλος, νομιζομεν τώρα πλεόν
ἢ στιγμὴ νὰ ἀφήσωμεν τοὺς ἐν τῇ σελήνῃ
καὶ νὰ κατέλθωμεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κο-
πεγχάγης, ὅπως ἴδωμεν τί ἀπέγεινε τὸ
σῶμα τοῦ νυκτοφύλακος.

Εἶχε μείνει εἰς τὸ πεζοδρόμιον, ἀκίνητος,
μὲ τὴν ῥάβδον του εἰς χεῖρας, καὶ τὸ βλέμ-
μα ἐστραμένον πρὸς τὴν σελήνην, ὅπου ἡ
ψυχὴ του ἐταξείδευε.

— Ἐ! νυκτοφύλακα, δέν με λέγεις τί
ώρα εἶναι; ἠρώτησεν εἰς διαβάτης, ὅστις
μὴ λαμβάνων ἀπάντησιν, τὸν ἔσυρεν ἐκ
τῆς βινός, ὅπως τὸν ἐξυπνήσῃ.

Τὸ σῶμα ἀπώλεσε τὴν ἰσαρροπίαν, καὶ
ἔπεσε χαμαὶ ὡς σῶμα νεκροῦ. Ὁ διαβάτης
ἔφυγε δρομαίως, τὴν δ' ἐπαύριον εὗρον εἰς
τὴν ὁδὸν τὸν ἀτυχῆ νυκτοφύλακα ὠχρὸν,
κρύον καὶ ἄψυχον. Τὸν μετήνεγκον λοιπὸν
εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Θὰ ἦτο ἀληθῶς ἀρετὰ περίεργον πρᾶγμα
ἂν ἐβλεπέ τις τὴν ψυχὴν τοῦ νυκτοφύλα-
κος ἐπιστρέφουσαν ἐκ τῆς εἰς τὴν σελήνην
ἐκδρομῆς αὐτῆς. Μὴ εὐρίσκουσα τὸ σῶμά
της ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, δὲν θὰ ἦτο παράδοξον
ἂν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὅπως ἀνα-
ζητήσῃ αὐτὸ, ὡς πρᾶγμα ἀπωλεσθέν· ἢ θὰ
κατεχώρει εἰδοποιήσεις εἰς τὰς ἐφημερίδας,
ἐν οἷς θ' ἀνηγγέλλετο ὅτι ζητεῖται τὸ ἀπω-
λεσθὲν σῶμα τοῦ νυκτοφύλακος· τέλος θὰ

τὸ εὔρισκεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον· ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀνησυχῶμεν περὶ τῆς ψυχῆς, ὅταν οἰκεία συνειδήσει ἐνεργεῖ· διότι τὸ σῶμα μόνον ἀποκαθίστησιν αὐτὴν ἡλίθιον.

Μετακομισθὲν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, τὸ σῶμα τοῦ νυκτοφύλακος κατετέθη εἰς τὴν αἵθουσαν τῆς ἀνατομίας, καὶ ἐκδύοντες αὐτὸ ἀφῆρσαν καὶ τὰς πηλοβατίδας. Τότε παρευθὺς ἡ ψυχὴ συνηνώθη μετὰ τοῦ σώματος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποκατασταθεὶς ἄρτιος, ἐγένετο πολὺ καλὰ εἰς τὴν υγιείαν του. Διεκήρυξεν ὅτι ποτὲ εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν δὲν ἐπέρατε χειροτέραν νύκτα, καὶ ὅτι ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου ἂν τῷ ἐδίδον δὲν θὰ συγκατένευε νὰ πάθῃ τὰ αὐτά. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔφυγε τοῦ νοσοκομείου· ἀλλ' αἱ πηλοβατίδες ἔμεινον ἐν αὐτῷ.

(Κατὰ τὸ δανικὸν τοῦ Andersen.)

Ἔπεται τὸ τέλος. N. Γ. Π.

Τὴν παρελθούσαν Τρίτην, 21 Μαρτίου, διεχύθη εἰς τὴν πόλιν αἴφνης ὅτι ὁ πολυτίμος ἡμῶν φίλος, ὁ πολυμαθὴς καὶ μεγαλόνοος νέος Δημήτριος Παπαρῤῥηγόπουλος, ἐξέπνευσε τὴν νύκτα ἐκ κεραυνώδους ἀποπληξίας τοῦ ἐγκεφάλου. Οὐδέποτε ἴσως ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν συνησθάνθη τοσοῦτον ἀλγεινὴν καὶ βαθεῖαν τὴν ὀδύνην ἐπὶ τῷ θανάτῳ νέου ἀνθρώπου, διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀρίστου τούτου βλαστοῦ τῆς νέας γενεᾶς, οἱ γονεῖς τοῦ ὄλου ἔθνους εἶδαν σβεννυμένην μεγάλην ἐλπίδα καὶ ἡ ἀπανταχοῦ Ἑλληνικὴ νεότης ἀπολλύμενον ἓνα ἀρχηγόν. Ὅτι καὶ ἂν εἴπωμεν περὶ τοῦ Δημητρίου Παπαρῤῥηγοπούλου εἶνε πάντοτε ἔλασσον τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου· διότι ἦτο ἀληθῶς, πράγματι δηλονότι καὶ οὐχὶ κατὰ πρόληψιν, μεγάλη καὶ εὐρυτάτη διάνοια, ἣτις ἐκ τῶν πρώτων κρινομένη ἀκτίων της ὑπέσχετο συγγραφέα τινὰ ἐξ ἐκείνων οἵτινες γίνονται ἔπειτα κτῆμα τῆς οἰκουμένης καὶ οὐχὶ τῆς ἰδίας μόνου πατρίδος των. Εἶνε σχεδὸν ἀναρίθμητα τὰ ποικίλα πνευματικὰ ἔργα ἃ περ ἔδημοσίευσεν, εἶνε δ' ἀληθῶς θαυ-

μασία ἢ περὶ τὰ μᾶλλον διάφορα θέματα τῆς ἱστορίας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ποιήσεως ἐπιτυχῆς αὐτοῦ ἐνασχόλησις. — Ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιταφίων λόγων καὶ ποιήσεων αἵτινες ἀπηγγέλησαν πρὸ τοῦ νεκροῦ του, τὸ ἡμέτερον περιοδικόν, ὡς εὐγνωμοσύνης καὶ φιλίας φόρον πρὸς τὴν πεφιλημένην μνήμην καὶ τὴν μεγάλην σκιὰν τοῦ ἀποθανόντος, δημοσιεύει τὸν κατωτέρω λόγον ὅστις, καίτοι γεγραμμένος ἐν ἀληθεῖ σπαραγμῷ τῆς καρδίας καὶ οἰονεὶ ὡς πληγῆς ἀναφώνημα, εἶνε οὐχ ἥττον ἢ ἀκριβῆς εἰκὼν τῶν συναισθημάτων τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἀποθανόντος νεότητος ἣτις μετ' αὐτοῦ συνεβίωσε, μετ' αὐτοῦ συνηγωνίζετο καὶ μετ' αὐτοῦ συνεβάδιζε τὸν ἔσχατον μέχρι τοῦ τάφου περίπατον, ἀλλὰ κρατούσα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς νεκρὸν τὸν Δημήτριον καὶ ἀκράτητα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της τὰ δάκρυα.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Λ Ο Γ Ο Σ

Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ Ἀθηνῶν

Πρὸ τοῦ νεκροῦ

Δ. Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ὑπὸ

Σ. Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ.

Θὰ ἦτο ἀληθῶς πέραν τοῦ πιθανοῦ, φίλοι μου, ἂν αἴφνης τὴν πρωίαν τῆς πρώτης Μαΐου μεθαύριον, ἐρχόμενοι πρὸς τοὺς κήπους τοῦ Ἰλισσοῦ, ἐθεώμεθα ἀντὶ τῶν καλλιχρόων καὶ εὐωδῶν ἀνθέων, ἀντὶ τῆς μελιχίου καὶ λεπτῆς αὔρας, πλατεῖαν σινδόνα χιόνος, ἀγρίως καὶ ἀπηνῶς μυκώμενον τὸν βορρᾶν· οὐδαμῶς θὰ ἐπίστευέ τις αὐτὸ λεγόμενον, ὀπτικὴν θὰ ἐλέγομεν αὐτὸ ἀπάτην καὶ τοὶ βλέποντες. Ἄλλ' ἐν τούτοις, τῆς ἐν τῇ φαντασίᾳ ταύτης στυγερᾶς εἰκόνας, ὀλιγώτερον πιθανὴν καὶ πλείότερον μυθώδης παρίσταται ἢ πικρὰ ἀλήθεια, ἢ πρὸ τῶν ὀμμάτων μας ὡς πλατεῖα χιόνος σινδῶν ἐκτεινομένη καὶ ὡς ἄγριον βορῶς

πνεῦμα εἰσορμῶσα καὶ σπαράσσουσα τὰς καρδίας ἡμῶν ἀπάντων, ἡ σαφῆς καὶ γυμνῆ καὶ στυγερά ἀλήθεια, ὡς ὁ ὄρθιος βράχος πρὸ τοῦ ἐκτεινοντος ναυαγοῦ ἰκέτιδας χεῖρας, ὅτι ὁ πλήρης ζωῆς καὶ νεότητος, ὁ πλήρης ποιήσεως καὶ σοφίας, ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, ὁ ἐτι χθὲς φίλτατος καὶ ἀδελφὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀναστρεφόμενος, ὅτι οὗτος κεῖται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας σήμερον νεκρὸς, νεκρὸς, νεκρὸς.

Νεκρὸς!.. Ἰπάρχουσι θάνατοι οἵτινες ὁμοιάζουσι καὶ εἶνε δολοφονία, δολοφονία τῆς φύσεως κατὰ τῶν τέκνων τῆς, ἀγρία νίκη τῆς σκιάς καὶ τοῦ ἀγνώστου κατὰ τῶν μεγάλων καρδιῶν καὶ τῶν μεγάλων πνευμάτων ἐν τῇ κονίστρᾳ τοῦ τῆς ζωῆς ἀγῶνος. Ναί, ὁ Δημήτριος ἀπέθανεν ὡς μαχητῆς ἐν πολέμῳ ἀντὶ σφαίρας μολύβδου, διήλθε τὰ στήθη του κεραυνὸς καὶ κεραυνὸς μυστηριώδης, ἀόρατος, ἀγνώστος, σιωπηλὸς καὶ δόλιος, ὡς ἦτο οὗτος μαχητῆς γιγαντώδης, μαχητῆς οὐράνιος. Ὅχι, ὄχι ἡ φύσις ἦν ἡγάπησεν, ἦν ἐλάτρευσε καὶ ἀνύμνησεν ὁ ποιητῆς ὡς μητέρα, προσηνήχθη πρὸς τὸ πιστὸν καὶ μεγαλόδουλον τέκνον τῆς ὡς ἀνίλεως μητριᾷ ὑπάρχει εἶδος σκοτεινοῦ καὶ ἐναγοῦς φθόνου, ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Δημητρίου, φίλοι μου φθόνου τοῦ ἀπαισίου πνεύματος τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας, τοῦ βασκάνου δαίμονος τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος, τῆς ἀνηλεοῦς ἐκείνης μάστιγος πάσης ὑπεροχῆς ἦν οἱ καλοὶ πρόγονοι ἀπεκάλουν Νέμεσιν, τοῦ ἠλιθίως, ἔστω καὶ κατὰ νόμους ἀνεξερυνήτους τῆς φύσεως, λειτουργοῦντος κεραυνοῦ ὅστις καταβαίνει καὶ καίει κατὰ προτίμησιν τὴν ὑψηλὴν πλάτανον καὶ ὄχι τὸν ἔρποντα θάμνον, τὸν σταυρὸν τῶν κωδωνοστασίων καὶ ὄχι τὰς ἐπηρμένους ὄφρεις τοῦ ἑκατομμυριούχου. Τυφλῶς ὅμως δι' ἡμᾶς λειτουργεῖ ὁ κεραυνὸς οὗτος, ὁθενδήποτε καὶ ἂν ἔρχεται ὀπουδήποτε καὶ ἂν κλίνη ὑπήκοος καὶ δούλος ἠλιθίως ἔτι, διότι ἦτο ὄχι φθόνος πλέον, ἀλλὰ πλεσιότερόν τι ἐν ταῖς βουλαῖς τῆς σκοτεινῆς Νεμέσεως ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου, ἥτότι φρικτὸν σήμερον ἐν μέσῳ τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, τοσοῦτον ἀγνωστικῶς ζῆτουσῆς νὰ εὕρῃ τὰ ἀληθῆ καὶ μεγάλα τέκνα τῆς, νὰ κεραυνοθῆ ὁ μεγαλοφρέ-

στερος ἴσως αὐτῆς υἱός, ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος. Ἦτο δίκη ὄχι δικαία τοῦ ἀνευθύνου καὶ βασκάνου αὐτοῦ δαίμονος, νὰ θανατώσῃ τὸν λαμπρότερον τῆς νέας μητρὸς Ἑλλάδος βλαστὸν, ἐνὸς τόσα καὶ τόσα διαπρέπουσιν ἐν μέσῳ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἄχθη τῆς γῆς, ἄνευ νοῦς, ἄνευ καρδίας, ἄνευ ἀρετῆς, ἄνευ τινὸς ὀρρενωποῦ καὶ μεγάλου αἰσθήματος, ὁπότε τόσον εὐχερῆς καὶ δικαία θὰ ἦτο ἡ θανάσιμος ἐκλογὴ!

Διότι ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου, ὃ Ἀθηναί, πόλις οὐχὶ πλέον τῶν καλλιτεχνῶν, τῶν ἥρώων καὶ ἐπιστημόνων, ἀλλὰ πόλις τῶν ἐμπόρων, ὁ θάνατός του εἶνε ἐν μέρει προεξόφλησις τοῦ μέλλοντος τῆς πανελληνίου πατριδος. Ἐκ τοῦ συγχρόνου πνευματικοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Δημητρίου σβύνεται σήμερον ὁ μέγας καὶ φωσφόρος ἀστήρ, ὁ γλυκὺς ἄγγελος τῆς πρωΐας, ὁ Ἑσθινός. Καὶ ὁ θάνατός του ἀνηλεῆς, καὶ τοσοῦτον δόλιος, εἶνε βράπισμα τῶν σεμνῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἐλπίδων, εἰς ἀκόμη δισταγμὸς εἰς τὰς μελέτας τῶν φιλοσόφων, εἰς τὰς πεποιθήσεις τῶν χριστιανῶν, εἰς τοὺς βεμβασμοὺς τῆς ποιήσεως, ἥτις ἐβλεπεν ὅτι ὁ Δημήτριος ἐν μέσῳ τῆς νέας γε εἶς τοῦ ἑλληνισμοῦ ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν κεφαλὴ.

Ἦτο μικρὸν ἀπεικόνισμα τῆς κεφαλῆς ἐκείνης τοῦ Διὸς ἥτις συνελάμβανε καὶ ἔτεκε τὴν κάθοπλον Ἀθηναῖν, —διότι ὁ Δημήτριος ἦτο δημιουργικὴ μεγαλοφυΐα, νοοῦσα ἀδιαλείπτως καὶ ἀδιαλείπτως παράγουσα, μελετῶσα ἀδιαλείπτως γνωστὰ καὶ ἀποφέρουσα ἐν τῷ κόσμῳ ἄγνωστα καὶ θαυμάσια, ἀναλύουσα ἀδιαλείπτως μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων τὰ δεδομένα καὶ ὑποκείμενα ἔργα τῆς διανοίας καὶ ἐν τούτοις συλλαμβάνουσα καὶ ἀποτίκτουσα νέα δημιουργήματα, ὅπως πρωτότυπα, ὅπως μεγάλα καὶ χαριέντα, ὅπως ἴδια καὶ φέροντα πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ὀνόματός του τοῦ ἰδίου σφραγίδα τολμηροτάτου πνεύματος. Ὅχι ὁ φιλόπατρις ἱστορικὸς, ὄχι ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ μόνη, ὄχι ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ τὸν Δημήτριον Παπαρρηγόπουλον ἀπόλλυσι καὶ κηδεύει καὶ κλαίει σήμερον ἅπανα ἡ Ἑλλάς καὶ ἔτι πλέον: τὴν ἀπόλειαν σήμερον ταύτην, ὃ ἀγαπητὴ Δημήτριά, ὃ τέκνον φίλτατον

τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ποιήσεως, θέλει θρηνεῖ καὶ ἡ μέλλουσα ἐκείνη Ἑλλάς, ἡ μεγάλη Ἑλλάς τῶν ἐλπίδων μας, διότι ἡ σὴ καλλιτόκος καὶ πλατυτάτη διάνοια ἐν μέσῳ τῆς σήμερον γενεᾶς ὁμοιάζει τὸν λέοντα ὅστις γεννᾶται λέων ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο μόνος. Διότι σὺ, Δημήτριε, μελετῶν ἐν τῇ περὶ Ἀθανασίας ὁμιλίᾳ σου τὴν ἀρμονίαν τοῦ παντός καὶ ἐν τῇ Ἀγορᾷ σου τὴν ἰλαρότητα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, ἐναγκαλιζόμενος εἰς τοὺς Χαρακτῆρας τὴν λατρείαν τῆς τέχνης καὶ ἅμα ὑπερασπίζων εἰς τὰς κωμῶδίας σου τὴν πτωχὴν πατρίδα, βυθίζομενος περιπαθῶς ἐν τῷ ἰδανισμῷ εἰς τὰς ποιήσεις σου καὶ εἰς παρελθόντα ἔθνικὰ μεγαλεῖα ἐν τῷ Ῥωμανῷ Διογένει, ἐνῷ ἅμα ἐλειτούργεις πιστῶς εἰς τῆς Θέμιδος τὸν ναὸν καὶ συνέγραφες ἐν καταπληκτικῇ ἐργασίᾳ τὴν ἱστορίαν τῶν Ῥωμαίων, κατεδείκνυστο τὸ φωτεινὸν καὶ ἥρεμον, τὸ βαθύ καὶ ἀσφαλές, τὸ αἰθέριον καὶ τανυσίπτερον, τὸ πλήρες εὐσταθείας ἅμα καὶ γαλήνης καὶ ἡρωϊσμοῦ ἐκείνο πνεῦμα, τὸ βαδίζον τὰς περὶ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων τρίβους τόσον ἀσφαλῶς ὅσον ἐν τῷ βραεῖ βηματισμῷ του ἐπὶ τῆς γῆς ὁ γενναῖος στρατιώτης, τὸ ἐφῆβον ἀλλὰ καὶ ἀδελφὸν ἀνηγγέλεσο πνεῦμα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐστιῶν αἰτίνες πλήρεις καὶ περιφανεῖς ἐξέλαμψαν εἰς τὰς ὄντως θείας κεφαλὰς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Γκαίτε. Ἀλλ' ὅμως, οἴμοι! σὲ, Δημήτριε, σὲ ὑμνωδῆ τοῦ Ὀρφέως, σὲ τῶν Ὀνειρῶν οἰωνοσκόπε, σὲ ἀναχωρητὰ τῶν παρελθόντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἰῶνων, ἡ εἰμαρμένη ἐξ ἐνέδρας ἐκεραύνωσεν ἔτι νέον, καὶ εἰς τὸ ἀγλαΐσμα τῆς ἑλληνίδος σήμερον νεότητος ἐσταμάτησε καὶ κατέσβεσε τὸν μέλλοντα τέλειον ἄνδρα, τὴν ὑποφώσκουσαν αἴγλην τῶν φώτων καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν εὐθέως χωροῦσαν εἰς τὴν καλλίστην αὐτῆς πλήρωσιν.

Χαῖρε, Παπαρρηγόπουλε! Προσφωνῶ σοὶ τὸ ὕστατον τοῦτο καὶ κολλᾶται εἰς τὰ χεῖλη μου ἢ φωνή!.. Ὅμως ὁ θάνατός σου εἶνε ἀνώτερος τοῦ πλατωνικοῦ Φαιδῶνος· πολλάκις ἀνέγνωσα αὐτὸν, ἀλλ' ἐσιώπησα καὶ εὔρον ὅτι πλειοτέραν ἐν ἐμοὶ εἶχον καὶ ἄνευ αὐτοῦ πεποίησιν· ἀλλ' ὅτε βλέπω

νὰ κρύπτεται ὑπὸ τὰ χρώματα τοῦ θανάτου τοσοῦτον φωτεινὴ καὶ τολμηρὰ ὡς ἡ σὴ διάνοια, διακρίνω τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ τεκμηριῶντος τῷ κόσμῳ ὅτι ἔστιν ἀθανασία καὶ ἔστιν οὐράνιος κόσμος πέραν τοῦ τάφου. Ἐν τῷ θανάτῳ τοιούτων ὡς σὺ ἀνθρώπων, ἀποκαλύπτεται ὁ Θεὸς συγγράφων καὶ παραδίδων εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν Φαίδωνα του, τὸν περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς λόγον του. Πῶς ἄλλως, πῶς ἄλλως δύναται νὰ πεισθῇ τις ὅτι χάνεται καὶ πεννύχιον καὶ ἄνευ κἄν ὄνειρων ὕπνον κοιμᾶται, ὅτι σβύνεται ὑπὸ τὸν τάφον τέλος τόση νόησις, τόση βούλησις, τόση αἴσθησις, αἴσθησις τῶν λεπτοτάτων γραμμῶν τοῦ παντός, τῶν σκοτεινοτάτων μυστηρίων τῆς δημιουργίας, ὡς ἦτο ἡ σὴ κλίσις καὶ λατρεία, Δημήτριε, ἡ σὴ δύναμις τοῦ νοῦς καὶ τῆς ψυχῆς σου ἀνάτασις; Πιστεύω ἐν τῷ θανάτῳ σου τὴν ἀθανασίαν καὶ πιστεύω σὲ, ἄνδρῆε φίλε, πολλῷ ἡμῶν εὐτυχέστερον, διότι σήμερον συναντᾶς καὶ χαιρετίζεις τοὺς μεγάλους ἐκείνους προγόνους οὗς καὶ ζῶν ἐκ τῶν τάφων ἀνείλκυες καὶ μεθ' ὧν ἐν τοῖς ποιήμασί σου συνωμίλεις, διότι σὺ εἶχες γεννηθῆ ἐκείνων σύγχρονος ὅπως σήμερον διατελεῖς συνομιλητῆς καὶ φίλτατος αὐτῶν υἱὸς εἰς τὴν χώραν τῶν Εἰλισσίων. Καὶ ἐὰν μὴ ἡγάπων τὴν Ἑλλάδα, θὰ σοὶ ἔλεγον ὅτι ἔκαμες ἄριστα ν' ἀποθάνῃς, ἀν' ἡμῶν ἐκείνους τοὺς μεγάλους τῆς ἀρχαιότητος προελόμενος ἄνδρας εἰς οὐράνιαν συμβίωσιν· πῶς ὅμως νὰ σοὶ εἶπω τοῦτο, ὅταν οὐχὶ μόνον ἐγὼ, ὁ πρῦς σε φίλτατος, ἀλλὰ καὶ ὁ ὕστατος τῶν συμπολιτῶν σου στρέφων περὶ αὐτὸν τὸ ὄμμα θὰ ἔβλεπε κλαίων ὅτι εἰς τὸ μέτωπόν σου, τὸ ἔτι νεαρῶτατον, ἡ πατρὶς ἀπόλλυσιν ἓνα πατέρα καὶ οἱ τάφοι, οἱ εὐδαίμονες οὔτοι καὶ ζηλότυποι τῆς Ἀττικῆς τάφοι, κερδίζουσιν ἀκόμη μίαν δάφνην, τόσον φιλάτην καὶ τόσον ἀμάραντον!

Χαῖρε καὶ πάλιν, ὦ φίλτατε Δημητράκη! Οὐδ' ἔρχεται μοι εἰς τὰ χεῖλη νὰ σοὶ εὐχηθῶ τὴν γῆν ἐλαφράν. Τόσων μελετῶν, τόσων αἰσθημάτων, τόσων γνώσεων, τόσων ἀγωνιῶν, τόσων ὄνειρων, καὶ πόθων τῆς ζωῆς σου, πάντως ἡ γῆ αὕτη ἐλαφροτέρα σοὶ καὶ γλυκυτέρα τυγχάνει, πολλῷ πλειότερον

βαρύνουσα ἡμῶν τῶν ἐπιζώντων τὰ στήθη, οἷτινες τοιοῦτου θησαυροῦ ἐστερήθημεν, ἢ τὴν ἄνευ παλμοῦ καὶ αἰσθήματος πλέον καρδίαν σου, μετανάστα τῶν οὐρανῶν, Δημήτριε Παπαρρηγόπουλε!

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ *)

ΥΠΟ ΗΘΙΚΗΝ ΕΠΩΪΝ.

Τιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ συλλόγου τούτου διὰ τῆς ἐγγραφῆς μου ὡς μέλος παρέδρου, ἐθεώρησα καθήκον ὅπως καὶ ἐγὼ ὁμιλήσω ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἀφ' οὗ πολλοὶ πρὸ ἐμοῦ κύριον ἔργον ἔχοντες τὴν περὶ τοὺς λόγους ἀσχολίαν ἀξιολόγους ὁμιλίας ἀπήγγειλαν.

Οὐδόλωσ ἀξιῶν ἐγὼ νὰ διαγωνισθῶ πρὸς οἰανδήποτε, κατὰ τὸ λέγειν ἔσομαι λίαν εὐχαριστημένος, εἰάν, ἐν ὄλῃ τῇ λεκτικῇ ἀδυναμίᾳ τῆς ὁμιλίας μου, ἀνευρεθῇ που ἀξία τις εἰς τὴν οὐσίαν.

Θέμα τοῦ λόγου μου ἐξελεξάμην τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μὴ ἐκ τοῦ θέματος ὑπολάβητε, Κύριον, ὅτι, ἐγὼ ὁ τὴν ἐπιστήλην τοῦ πολέμου παιδιόθεν διδαχθεὶς, ἔρχομαι συνήγορος τοῦ ἐπαγγέλατος ὅπερ ἠσπασθην, ὅπως ἐξυμνήσω τὸν πόλεμον, ὡς ἰατρός τις τὴν ἰατρικὴν ἢ νομικός τις τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου. Οὗτοι δικαίως ἤθελον προσφέρει θυμιάματα εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν Θέμιδα, ἀλλ' ἐγὼ, εἰάν ἀποκλειστικῶς συνηγόρου ὑπὲρ τοῦ πολέμου ἐν λήγοντι ἸΘ' αἰῶνι, ἤθελεν φανῆ ὀπισθοδρομήσας εἰς ἐποχὴν ἀγριοτάτης τοῦ ἀνθρώπου κσταστάσεως εἰς ἐποχὴν, ἣτις οὐδέποτε ἴσως ὑπῆρξεν.

Οὐχί· θέλω ἐξετάσει τὸν πόλεμον ὑπὸ φιλοσοφικὴν ἐποψιν, καὶ ὡς ἀναγκαῖον κακὸν, ὡς ἐκφράζονται οἱ εὐνοϊκώτεροι πρὸς αὐτὸν καὶ ὡς κακὸν φευκταῖον, ὡς φρονῶ καὶ ἐγὼ, καὶ πάντες οἱ θέλοντες ἐπισταμένως νὰ ἐξετάσωσι περὶ τούτου τὴν ἑαυτῶν συνειδησιν.

Ἄρχομαι λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ὀρισμοῦ καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ πολέμου.

*) Λόγος Χ. Σολιώτου ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐλλ. στρατοῦ ἀναγνώστῃς ἐν τῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ ὁ «Παρνατός».

Ὡς εἶπον ἤδη, τινὲς μὲν ὠρισαν τὸν πόλεμον ἀναγκαῖον κακὸν, ἄλλοι δὲ εἶπον «εἰάν θέλῃς τὴν εἰρήνην, πρροτοιμάζου εἰς πόλεμον», κατὰ τὸ ἀρχαῖον ῥωμαϊκόν, Si vis pacem para bellum, ἀλλ' ὑπὸ τὴν γενικωτάτην ἐκφρασιν ἡ λέξις πόλεμος σημαίνει πάλην παρατεταμένην μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων δυνάμεων, τεινουσῶν ἵνα περιορίσωσιν, ὑποτάξωσιν ἢ καταστρέψωσιν.

Οὕτως ὑπολαμβάνομενον, ἡ κατάστασις τοῦ πολέμου ἐστὶν ἡ φυσικὴ κατάστασις παντὸς ὅ,τι ὑπάρχει. Οὕτως οὐδὲν ὄν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ μὴ τεῖνον νὰ ὑποτάξῃ, ἀλλοιώσῃ ἢ καταστρέψῃ τὰ ἄλλα ὄντα. Ὑπάρχει γενικὸς τις νόμος ἀπορροφήσεως ἢ ποθήσεως ἐξ οὗ οὐδὲν διαφεύγει, οὐδ' αὐτὴ ἢ καλουμένη φύσις ἀνόργανος.

Καὶ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος, τὸ λογικώτερον ὄν, ἐκ τῶν γνωστῶν τῆς φύσεως διατελεῖ εἰς διηνεκὴν πόλεμον πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα, ἐξ ὧν τὰ μὲν ὑποτάσσει, τὰ δὲ πολεμεῖ, ὑποτάσει τὸν ἵππον, τὸν κύνα, τὸν βούν, τὸν ἐλέφαντα, πολεμεῖ τὰς τίγρεις καὶ τοὺς λέοντας, φονεύει τὰς δορκάδας, τοὺς λαγούς καὶ τὰ πτηνὰ, καὶ πλεῖστα ἄλλα ζῶα χρησιμεύοντα εἰς τροφὴν αὐτοῦ.

Ἐπειτα τὰ ζῶα διατελοῦσιν εἰς πόλεμον κατὰ ἥδην, κατατρογόμενα πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀνοργάνῳ φύσει τὰ διάφορα αὐτῆς στοιχεῖα ἀντιμάχονται καὶ συνεπάγονται γενικὴν πάθησιν ἢ ἀλλοίωσιν.

Ἡ κατάστασις τοῦ πολέμου ὑπάρχει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, εἰς τὸν ἠθικὸν καλούμενον κόσμον. Ἐκάστη ἰδέα ἀποκρούει τὰς ἰδέας τὰς διαφορετικὰς ὅπως ὑπάρξῃ μόνῃ καὶ πολεμεῖ τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ἐξ ἀντιθέτου δὲ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις τείνουσιν ἵνα πνίξωσι τὴν ἰδέαν. Ἐντεῦθεν προέρχεται ὥστε τὸ ὄν αὐτὸ μᾶλλον πολυσύνθετον πάντων τῶν ἄλλων, ὁ ἄνθρωπος, διατελεῖ εἰς διηνεκὴν πόλεμον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁμοίου του καὶ πρὸς τὴν φύσιν.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει πεποιοθήσει καὶ

πάθη. Ἐντεῦθεν δι' αὐτὸν δύο αἰτίαι ἀκαταπαύστου πάλης. Ὡς πνεῦμα θέλει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ὑπάρχον δι' οὐτινος ὄφειλε νὰ ὑπάρχη· καὶ ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος, ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης, ἣτις τὸν ἐμφυχώνει. Ὡς ὃν δὲ ὑλικὸν καὶ ἐμπαθὲς προσπαθεῖ ν' ἀποροφήσῃ τὰ ἄλλα ὄντα, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ ὑπερέτας τῶν ἀναγκῶν του καὶ τῶν παθῶν του, πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ὀρεξέων του καὶ θριάμβου τῶν ἐδεῶν του.

Πᾶς πόλεμος μεταξὺ ἀνθρώπων προέρχεται ἐκ μιᾶς ἐξ αὐτῶν τῶν αἰτιῶν. Καὶ ἐὰν μόνῃ ἡ ἰδέα ἤρχετο εἰς πάλην κατὰ τῆς ἰδέας, ὁ πόλεμος γινόμενος τότε διὰ μόνου τοῦ λόγου τῆς γραφίδος καὶ τοῦ τόπου, καὶ τέλος διὰ παντὸς ὅ,τι ὀρθῶς ἠδυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ὄπλα ἄϋλα, δὲν θὰ εἶχε βεβαίως οὐδεμίαν κακὴν συνέπειν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδέποτε συνέβη οὕτω. Πάντοτε ὅταν δύο ἰδέαι συγκρούωνται, ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη ἢ καὶ αἱ δύο λαμβάνουσιν ἐπικούρους δυνάμεις φυσικὰς, ἵνα φονεύσωσι τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὑπερασπιζομένους τὴν ἐναντίαν ἰδέαν. Ὁ πόλεμος τότε τελεῖται διὰ προγραφῶν, πυρῶν καὶ ἰκριωμάτων· χρῶνται στρατιωτῶν, κανονίων καὶ πλοίων· προχωροῦσι διὰ τῆς λεηλασίας καὶ τῆς πυρκαϊᾶς, καὶ ἐνεργοῦσι τέλος εἰς τοὺς πολέμους τῆς ἰδέας πᾶν ὅ,τι γίνεται εἰς τοὺς πολέμους, εἰς οὓς τὰ ὑλικά πάθη ὑπάρχουσι μόνα, ὡς εἰς τοὺς πολέμους τῆς εἰσβολῆς καὶ τῆς κατακτήσεως.

Θέμα ἡμῶν ἔσεται ἡ ἐξέτασις μόνου τοῦ ὑλικοῦ πολέμου, ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ μέσα καὶ τὰς συνεπείας αὐτοῦ. Ἐν ἀρχῇ δὲ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τούτων ἀποφαινόμεθα ὅτι ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ δικαιολόγησις τοῦ πολέμου εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τὴν συνείδησιν, ἐκτὸς μιᾶς μόνης περιστάσεως· τὴν μοναδικὴν ταύτην περιστάσιν διακρίνομεν ἀμέσως, ἐστὶν ἡ περίστασις καθ' ἣν λαμβάνουσι τὰ ὄπλα ἵνα ἀποκρούσωσι διὰ τῆς δυνάμεως τὴν

ἀνάπτωξιν ἄλλης δυνάμεως ἐνεργούσης ὅπως κατισχύσῃ ἰδέα τις ἄδικος, εἶναι ἢ περίστασις καθ' ἣν λαὸς τις ὑπερασπίζεται τὸ ἔδαφός του, τὴν ἰδιοκτησίαν του, τοὺς νόμους του καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας του κατὰ τοῦ λαοῦ ἢ τῆς κυβερνήσεως, ἣτις πειράται νὰ ἀρπάσῃ αὐτὴν τὴν περιουσίαν, νὰ μεταβάλλῃ τοὺς νόμους καὶ νὰ πνίξῃ τὸ θρησκεῦμα.

Ὁ πόλεμος ἔχει αἰτίαν ἢ τὴν βίαιαν πραγματοποιήσιν ἰδέας τινός, ἢτε τὴν εὐχαρίστησιν τινος πάθους. Καὶ ὄντως πᾶσα ἰδέα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ πᾶν πάθος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ὀρμῇ αὐτῶν παράγουσι τὸν πόλεμον. Ὑπακούουσι εἰς αὐτὸν τὸν γενικὸν νόμον τῆς ἀποροφήσεως, διὰ τοῦ ὁποῖου πᾶν τὸ ὑπάρχον φέρεται νὰ ὑποτάξῃ καὶ ἐξομοιωσῇ πᾶν τὸ παρ' αὐτῷ, αἱ διάφοροι κοινωνίαι τῶν ἀνθρώπων φλέγονται ἀκαταπαύστως ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ὑποτάξωσι τὰς γειτονικὰς κοινωνίας, καὶ νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς αὐτὰς βίον ὅμοιον πρὸς τὰ ἴδια ἐαυτῶν ἠθῆ· καὶ ἐπειδὴ αἱ κοινωνίαι πρὸς ἀλλήλας παρίστανται διὰ τῶν κυβερνήσεών των, διὰ τῶν ἀνθρώπων των, συμβαίνει οὐ μόνον αἱ ἰδέαι, καὶ τὰ πάθη τῶν λαῶν, ἀλλὰ πολλάκις μόνον αἱ ἰδέαι καὶ τὰ πάθη τὰ ἀτομικά τινων ἀνθρώπων, ἀρκοῦσιν ὅπως ὀπλίσωσι λαοὺς τοὺς μὲν κατὰ τῶν δὲ, καὶ ἐκ πασῶν τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου αὕτη βεβαίως ἐστὶν ἡ συνηθεστέρα. Ἀφ' οὗ χρόνου κατεστράφη ἡ Τρωάς, διὰ τὴν ἀρπαγὴν, πιθανόν, ἐνόχου γυναικός, μέχρι τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β'. ἣτις ἐπεχείρησε τὸν πόλεμον ὅπως ἀναδείξῃ νικητὴν τὸν ἔραστὴν αὐτῆς, πόσαι αἱματοχυσίαι καὶ κτερημώσεις ἐγένοντο, ἀνευ ἄλλου σκοποῦ, εἰμὴ πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν παθῶν καὶ πολλάκις τῶν ἀπλῶν φαντασιῶν ἀτόμων τινος; Ἀπὸ τοῦ Περικλέους, τοῦ ἄλλως τε μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐπιδιώκων τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποδώσεως λογαριασμοῦ τῶν δημοσίων χρημάτων, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος αὐτουργὸς τοῦ τριακονταετοῦς Πελοποννησιακοῦ

πολέμου, καθ' ὃν κατεστράφησαν οἱ Μιτυληναῖοι, κατεσφάγησαν οἱ Πλαταιεῖς καὶ ἠφανίσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ διὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τοῦ λοιμοῦ, καί, ὅπερ χεῖριστον, καταδιηρέθη καὶ ἐξησθένησεν ἡ Ἑλλάς, ὥστε μετ' ὀλίγον ὑπέκυψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Ῥώμην, μέχρι Ναπολέοντος τοῦ III, ὅστις, ὅπως ἀποσοβῆ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν κίνδυνον ἕνεκα τῶν φιλελευθέρων ἀξιώσεων τῶν Γάλλων, περισπῶν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς ἐξωτερικὰ πράγματα, ἐθυσίασε τόσους Γάλλους στρατιώτας εἰς μεμακρυσμένας χώρας ἀνωφελῶς, καὶ ἐσχάτως παρέδωκεν ὀλοκλήρον τὴν Γαλλίαν εἰς ἐσχάτην καταστροφὴν καὶ ταπείνωσιν, πόσαι ἄλλαι αἱματοχυσαίαι καὶ καταστροφαὶ καὶ ἐμπρησμοὶ ἐγένοντο πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν τινῶν ἀτόμων;

Δύναται τις νὰ κατατάξῃ ὅλους τοὺς πολέμους ὑπὸ τὰς ἐξῆς γενικὰς κατηγορίας.

Πόλεμος συμφέροντος· πόλεμος ἀρχῶν καὶ πόλεμος ἀρχῶν καὶ συμφέροντος συνάμα.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν τοῦ πολέμου τοῦ συμφέροντος τάσσεται ὁ πόλεμος τῆς εἰσβολῆς. Ὅντως τὸ προσωπικὸν καὶ καθαρῶς ὑλικὸν συμφέρον ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ πρώτη αἰτία βιαίας πάλης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἄγριός τις ἴδρυσεν δι' ἑαυτὸν μίαν καλύβην ἢ ὠκιοποιήθη ἐν σπήλαιον, συνήθροισεν ἐκεῖ καρπούς τινας, καὶ ἐργαλειὰ τινα θήρας ἢ ἀλιείας. Ἐρχεται ἄλλος τις ἄγριος, εἴτε μόνος εἴτε μετὰ συμμάχων, καὶ προσπαθεῖ νὰ καταστρέψῃ ἢ ἐξώσῃ τὸν πρῶτον κάτοχον, ὅπως κυριεύσῃ τὴν καλύβην μετὰ τῶν περιεχομένων, χωρὶς αὐτὸς νὰ κοπιᾷ πρὸς κατασκευὴν τινὸς ἰδρύματος. Ἴδου τὸ στοιχεῖον τοῦ πολέμου τῆς εἰσβολῆς! καὶ εἶναι δύσκολον νὰ ἀνεύρητις ἄλλο τι εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας ἐκστρατείας, αἵτινες ἴδρυσαν ἢ κατέστρεψαν τόσα κράτη Ἀσιατικὰ, αἵτινες ἔδωκαν τὸν γνωστὸν κόσμον εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἀκολού-

θως τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς τοὺς βαρβάρους τοῦ Βορρᾶ, καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τὴν Ἀμερικὴν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Πόλεμον εἰσβολῆς καὶ ἐξολοθρεύσεως: ἰδοὺ τί ἀπαυτῶμεν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Λαοὶ δυσηρεστημένοι ἐκ τῆς μερίδος τῆς κληροδοτήσεώς των, ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ ἀρχηγῶν ἐχόντων τὸ πάθος νὰ διοικήσωσιν, ἐφορμῶσι διὰ μέσου τοῦ κόσμου, κυριεύουσι γαίας, ἐκβιάζουσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ καλλιεργῶσιν αὐτάς, πρὸς ὄφελος τῶν κατακτητῶν, καὶ φονεύουσιν αὐτοὺς, ἐὰν ἀντιτείνωσι. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Κιγικοχάνης καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ Γερουσία ἔσχον τὴν εὐχαριστήσιν καὶ τὴν δόξαν νὰ λέγωσι «θέλω» καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ κόσμου ὑπήκουεν αὐτοῖς.

Ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος οὕτως, ὥστε καὶ ὅταν ἐνεργῇ μετὰ πλείστης βίας, ἔχει φόβον τινὰ διὰ τὴν ἑαυτοῦ σκαιότητα καὶ δυσπιστεί πρὸς ἑαυτόν. Ὁ ἰσχυρισμὸς, εἶπεν ὁ Ῥουσῶ, οὐδέποτε εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν κύριον, ἐὰν δὲν μεταβάλλῃ τὴν δυνάμιν του εἰς δίκαιον καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς καθήκον. Δοιοὶ ἦτε ὑπὸ φόβου ἀναστοφῆς τῆς τύχης, ἦτε ἵνα δικαιῶνται εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν ὀφθαλμοὺς, οἱ κατακτηταὶ λαοὶ ἢ ἀρχηγοὶ λαῶν οὐδέποτε παραλείπουσι νὰ ἐπικαλῶνται ἰδέαν τινὰ ἢ ἀρχὴν πρὸς στήριξιν τῶν ἀρπακτικῶν ἢ φιλοδόξων ἀξιώσεών των. Αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ καταπέισωσι τοὺς ἄλλους, καὶ ἴσως καὶ ἑαυτοὺς, ὅτι πράξεις καθαρῶς ἐγκληματικαί, ὡς ἡ ἀρπαγὴ καὶ ὁ φθόνος, εἶναι μόνου ἢ πραγματοποιήσεις ἰδέας τινός.

Οὕτως οἱ κατακτηταὶ τῆς Ἀμερικῆς δὲν ἐτόλμησαν νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι κατέσρεφον τοὺς Καναῖβας, τοὺς Ἐρυθροδέρμους, καὶ τόσας φυλὰς Ἰνδικὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ οἰκαιοποιηθῶσι τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν τῶν λαῶν. Οὐχί, ἡ ἰσχύς ὀλόγυμος ἐρυθριᾷ καθ' ἑαυτήν. Εἶπον ὅτι σκοπὸν εἶχον νὰ ἐπιβάλωσι τὴν θρησείαν τοῦ Χριστοῦ εἰς ὅλον τὸν νέον Κόσμον, καὶ ὅτε ἔκαιον ἐπὶ πυρᾶς

τοὺς Ἰνδοὺς ἵνα καταδείξωσιν αὐτοῖς τὰ μεταλλεία τοῦ χρυσοῦ, ἐκάλουν τοῦτο ἔργον πίστεως.

Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐξωλόθρευον τοὺς Φιλισταίους καὶ τοὺς ἄλλους εἰρηνικοὺς κτήτορας τῆς Συρίας ἵνα κερδίσωσι τὰς γαίας αὐτῶν, ἐφρόντιζον νὰ λέγωσι καὶ κατήχησαν νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἐνήργουν οὕτω κατὰ παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ καὶ καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ τοῦ πολέμου, ὡς ἐκφράζονται καὶ σήμερον ἔτι τὰ βιβλία τῆς θρησκείας. Καὶ πῶς νὰ μὴ ἔχωσι τὴν ἀλλόκοτον ταύτην φαντασίαν, ἀφοῦ καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχουσι συγγραφεῖς δικαιολογοῦντες τὰς φρικώδεις ἀνθρωποκτονίας τὰς ἀναφερομένας ἐν ταῖς Γραφαῖς διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι «ὁ Ἑβραϊκὸς λαὸς φύλαξ τῆς πίστεως τοῦ μονοθεϊσμοῦ ἐξεσέλει ἀποστολὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ ἁγίαν, ὅτε κατέσφαξε τοὺς εἰδωλολάτρας;» Καὶ τί ὠφελεῖ ἡμῖν, ἠδύνατο νὰ εἴπωσιν οἱ πτωχοὶ αὐτοὶ οἱ εἰδωλολάτραι, ἐὰν ὑμεῖς ἔχετε ἓνα Θεὸν, καὶ αὐτὸς ὁ εἰς εἶναι τόσοσιν κακὸς ὅσον δέκα χιλιάδες ἄλλοι;

Ὁ Θεὸς, ἦτοι τὸ λογικὸν καὶ τὸ δίκαιον, ἀνῆκον εἰς τοὺς Φιλισταίους, ὅτε οὗτοι ὑρασπίζοντο τὰς ἑαυτῶν ἐστίας, ὡς ἦν μετὰ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐναντίον τῶν Περσῶν, μετὰ τοῦ Κολοκοτρῶνη ἐναντίον τοῦ Ἰμβραῖμ, μετὰ τῶν Ἰσπανῶν ἐναντίον τῶν Γάλλων κατὰ τοὺς πολέμους τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ μετὰ τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τοὺς λόφους τοῦ Saint Chamont καὶ εἰς τὸ Βατερλώ.

Ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὸ δίκαιον ἀνήκει εἰς ἐκεῖνοδς, οἵτινες ἀναγκάζονται νὰ προστρέξωσιν εἰς τὴν βίαν, ὅταν τις ἄρχων χειρῶν ἀδίκων προσπαθεῖ νὰ τοῖς ἐπιβάλη Νόμους, Θρησκευμα, καὶ μορφὴν πολιτεύματος καὶ κοινωνίας, ἐναντίον τῶν ἀναγκῶν των, τῶν ἡθῶν των, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν προλήψεων των. Εἶναι μετὰ παντὸς ἀνθρώπου καὶ παντὸς ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἄλλος τις ἀνθρώπος, ἢ ἄλλος τις λαὸς θέλει νὰ θέσῃ εἰς κατὰστασιν ὑποταγῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς.

Λοιπὸν δὲν εἶναι πάντοτε ὁ Θεὸς πρὸς τὸ μέρος τῶν ἰσχυρῶν. Μάλιστα δυστυχῶς συμβαίνει συχνάκις τὸ ἐναντίον. Παρατηροῦμεν συνηθῶς ἐν τοῖς πολέμοις τὴν δικαιοτέραν ὑπόθεσιν, τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Θεοῦ ὑποτασσομένην εἰς τὴν ἀδικοτέραν, τοῦλάχιστον ἐπὶ τινι χρόνῳ. Τυχαῖα περιστατικὰ πολλάκις ἀποφασίζουσι τὴν τύχην τῶν ὀπλων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, πολλάκις, λαοὺς τινος ὑποκύπτουτος εἰς τὴν βίαν ἢ καὶ ὀλοτελῶς ἐξαφανιζομένου, νέα κοινωνία ἀναφαίνεται ἐκεῖ, καλλιτέρα τῆς ἀντικατασταθείσης, καὶ ἀποκτᾶ διὰ τῆς ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταστραφέντος Κράτους δικαιώματα μὴ κτηθέντα διὰ τῆς κατακτήσεως, καὶ δημιουργεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατὰστασις πραγμάτων ἐπίσης σεβαστῆ καὶ ἐγγυτέρα πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἢ ὅσον ἢ ἀντικατασταθεῖσα τάξις, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι αἱ μεμακρυσμένοι αὐταὶ συνέπειαι δικαιολογοῦσι τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως.

Ὅταν εἰς ἀνθρώπος ἢ δέκα χιλιάδες ἀνθρώποι δολοφονῶνται, καὶ τὰ σώματά των ἐναποτίθενται ὑπὸ τὴν γῆν, ἢ γῆ ἀνθίξει ἐπὶ τῶν τάφων των καὶ καλύπτεται ὑπὸ σιτηρῶν καλλιτέρων, ἄτινα τρεφουσι λαοὺς εὐδαιμονεστεροῦς. Τοῦτο εἶναι μία συνέπεια, ἢ δὲ δολοφονία καὶ ἢ ἀρπαγὴ ἄλλο ἔργον, ὅλως διάφορον, ὅπερ οὐδόλως ἀποβάλλει τὸν ἐγκληματικὸν χαρακτῆρά του οἰαδιῆποτε καὶ ἀνῶσιν αἱ μεμακρυσμένοι συνέπειαι ἄς ἐπιφέρει ἀκολούθους του.

Λοιπὸν αἱ εἰσβολαὶ καὶ αἱ κατακτήσεις εἰσὶν ἀνοσιουργήματα κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

Οὕτω βλέπομεν ὅτι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν τέκνων τῶν κατακτητῶν αἱ παραδόσεις αἱ ἀκουόμεναι μετὰ πλείστης κατανύξεως, τὰ ὀνόματα τὰ μᾶλλον ἀγαπητὰ, εἶναι τὰ τῶν ἡρώων τῶν θανόντων ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ τόπου των καὶ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των. Καὶ τίς ἠθέλεν εἶναι τόσοσιν ἀναιδῆς ὥστε νὰ ἐτόλμα νὰ ὠμολόγει ἰὺτ' ἐπρωτίμα νὰ ἦτο Καῖσαρ καὶ οὐχὶ

Vercingetoriz, Ξέρξης καὶ οὐχὶ Λεωνίδα, Ἀρταξέρξης, καὶ οὐχὶ Θεμιστοκλῆς;

Μετὰ τὸ πάθος τοῦ κατακτᾶν καὶ διοικεῖν ἄτινα ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὸν φόβον ἀκολουθεῖ ὡς μεγάλη τις αἰτία τοῦ πολέμου ἄλλο τι πάθος, ὅπερ ἐνίοτε ὑπηρετεῖ ὡς κάλλυμμα ὑποκριτικὸν τὰς ἀνωτέρω αἰτίας. Τοῦτο ἐστὶν ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς. Συνίσταται δὲ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἡμετέρου πνεύματος, ὅπερ ἄξιόν ἐστὶ ἀναγκάζωμεν τοὺς ἄλλους νὰ πιστεύωσιν ὅτι πιστεύομεν καὶ ἡμεῖς καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ μυστήρια τῆς δημιουργίας καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, ἢ τοῦλάχιστον νὰ προσφέρονται ἐξωτερικῶς οἱ ἄλλοι ὡς ἂν εἶχον τὰς αὐτὰς μεθ' ἡμῶν θρησκευτικὰς δοξασίας.

Καὶ τὸ πάθος τοῦτο γεννᾶται ἐκ τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τῆς πηγῆς πάντων τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ σκληροτάτου τῶν παθῶν: ἐκ τοῦ ἐγωῖσμοῦ διότι ὅταν τις λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἄλλως πῶς ἢ ἡμεῖς ἢ καὶ δὲν τὸν λατρεύῃ ποσῶς, ὑπολαμβάνομεν τοῦτο ἐπικρίσιν κατὰ τῶν ἰδῶν ἡμῶν, σαρκασμὸν κατὰ τῆς νοημοσύνης ἡμῶν, δι' ἣν ὑπερηφανεύομεθα. Δοιοπὸν ὀφείλει ὁ σαρκαστῆς ἢ νὰ σιωπᾷ ἢ ν' ἀποθάνῃ, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ ἐξακλόουθῶμεν δοξαζόμενοι ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τῇ ὀρθότητι τῶν κρίσεων ἡμῶν. Ἐκ τοῦ φόβου δὲ, διότι παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μισαλλοδοξία διετάρχεε τὸν κόσμον, ἀφότου τὸ δόγμα τῶν φρικτῶν καὶ αἰωνίων κολάσεων ἐγένετο δόγμα θρησκευτικόν.

Χριστιανὸς τις οἰασδήποτε αἰρέσεως σκέπτεται ὅτι θέλει καταδικασθῆ εἰς τὰς αἰωνίας τοῦ Ἄδου κολάσεις, ἐὰν δὲν συμμορφωθῆ πρὸς τινὰς συνηθείας, ἃς ἢ θρησκεία ἐπιβάλλει αὐτῷ.

Ὅαν ἅπαντες πράττουσιν ὡς αὐτὸς, τότε οὗτος ἐγκαρδιούμενος ζῆ ἡσυχος, ἀναμένων τὴν αἰωνίαν μακαριότητα ἄλλ' ἐὰν πλησίον αὐτοῦ παρουσιασθῇ ἄνθρωπός τις διατεινόμενος ὅτι ἡ προσδοκωμένη αὐτῇ μακαριότης δὲν ὑπάρχει, ἢ ὅτι δι' ἄλλων ἱεροτελεστιῶν ἢ δογματῶν δύναται τις νὰ τὴν ἀπολαύσῃ, τότε

ὁ πιστὸς ταρασσεται, ὅπως δὲ καὶ ἂν ἦ, ὁ δισταγμὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὁ φόβος τὸν καταλαβάνει, καὶ ἐξεγείρεται κατὰ τοῦ ἀπίστου τοῦ ταραξάντος τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ τότε ἀναπαύεται, ὅταν ὁ ἀπίστος καταστραφῇ.

Τώρα ἀναλογισθῆτε λαοὺς ἐμφορομένους ὑπὸ τοῦ διπλοῦ πάθους τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ τοῦ φόβου εἰς χεῖρας ἀνθρώπων πολιτικῶν ἐνούτων πρὸς τοῦτοις τὸ πάθος τῆς διοικήσεως, καὶ θέλετε ἀνεύρει πάσας τὰς αἰτίας τῶν πολέμων τῶν Ἀρειανῶν, σφαζομένων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μεχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου τῆς γῆς διὰ τὴν λέξιν τοῦ ὁμοουσίου, τῶν πολέμων τῆς καταστροφῆς τῶν Βοδοῦν καὶ Ἀβιγίων, θέλετε ἴδει τὰς Κάτω χώρας πλημμυραύσας αἵματος κατὰ διαταγὴν Φιλίππου τοῦ Β' καὶ τοῦ Δουκὸς τῆς Ἀλβης. Τοὺς ἀλίτας τοῦ Βαλεστάιν μετατρέποντας ὅλην τὴν Γερμανίαν εἰς ἔρημον, θέλετε ἴδει ἐν Ἀμερικῇ ὀλοκλήρους φυλάς ἐξαλειφομένας ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, τὴν Ἀγγλίαν ἀποδεκατιζομένην ὑπὸ τῶν Γυδῶρων (Tudores), θέλετε τέλος πάντων ἔχει τοὺς Σταυροφορικοὺς πολέμους, τὸν Σικελικὸν ἐσπερινόν, τὴν Ἰρλανδίαν Ἰακώβου τοῦ Α' καὶ τὴν Γαλλίαν τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου, τῆς Κ. Maintenon καὶ τῶν Δραγωνάδων (Draconades).

Συγγραφεὺς τις ἠρίθμησε μετὰ πολλῆς παραβλέψεως τὰ θύματα τῶν θρησκευτικῶν πολέμων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν εἰκονοκλαστῶν μέχρις ἐσχάτων, καὶ εὕρισκει μεθ' ὅλης τῆς μετριότητος 9,718,000 ἀνθρώπων θανατωθέντων διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐντέλλοντος «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

Ὁ Βολταίρος, τοῦ ὁποίου τὸ δαιμόνιον πνεῦμα ἐνίοτε φωτίζει ὡς ὁ ἥλιος, ἔγραφε τὰ ἐξῆς. Τὸ ἱερατεῖον εὐλογεῖ τὰς σημαίας τῶν ληστάρχων καὶ δέεται παρρησία τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν στρατευομένων ἵνα κατασφάξωσι τοὺς ἑαυτῶν πλησίον, οἵτινες ἐὰν σφάξωσι κατὰ τύχην δύο ἢ τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπων δὲν εὐχαριστοῦσι τὸν Θεὸν δεόντως·

ὅταν ὁμως ἐξολοθρεύσωσι δέκα χιλιάδας περίπου διὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πυρός, ὅταν ἵνα ἀποκτήσωσι τὸν στέφανον τῆς δόξης κατασκάψωσιν ἐκ βάθρων πόλιν τινα, καὶ ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀπομείνωσι ὀλίγαι μητέρες τύπτουσαι τὰ στήθη καὶ τίλλουσαι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν τέκνων καὶ συζύγων αὐτῶν, καὶ ὅταν ἀπομείνωσιν ὀλίγα νήπια φωνάζοντα καὶ ἀποθνήσκοντα ὑπὸ πείνης ἐπὶ τῶν ἀπεξηραμμένων μαστῶν τῶν μητέρων των, ἃς ἐφόνευσαν οἱ στρατιῶται, ἀφοῦ πρῶτον ἐπ' αὐτῶν ἠσέλγησαν, τότε ἀρχίζουσιν οἱ κανονοβολισμοὶ, ἀντηχοῦσιν οἱ κώδωνες καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀνημμένων λαμπάδων καὶ εὐωδῶν θυμιαμάτων, οἱ ἱερεῖς ἐνδεδυμένοι χρυσοῦφανα ἄμφια καὶ ὀράρια, καὶ ψάλλοντες κατὰ παραλληλὴν ὕμνους εἰς δόξαν τῶν μαιφόνων, ἀναπέμπουσιν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν, ὡς εὐδοκήσαντα νὰ κατασφαγῶσι τὰ τέκνα του. Ἡ δὲ νίκη ἀπολύει πάντων τῶν ἐγκλημάτων τοὺς νικητὰς καὶ ἀνταμείβει αὐτοὺς διὰ τιμῶν καὶ ἐγκωμίων».

Ὅσον ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος ἀποτροπιάζεται στρέφον τὸ βλέμμα εἰς τὰς ἐποχὰς ταύτας τῆς λύσεως τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας, τόσον ἀφ' ἑτέρου θαμβοῦνται, ἀπαντῶν ἐν αὐταῖς εὐγενεῖς χαρακτήρας διαλάμποντας ὡς ἀδάματας.

Καὶ τίς δὲν θαυμάζει τὴν γνωστὴν ἀξιοπρεπῆ ἀπάντησιν τοῦ Κόμητος τῆς Ὀρθῆς πρὸς τὸν βασιλέα του Κάρολον τὸν Θ', διατάξαντα καὶ τοῦτον ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν σφαγὴν τῶν διαμαρτυρουμένων κατὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην νύκτα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Βαρδολομαίου τοῦ 1572. «Μεγαλειότατε, εἶπεν εὔρον μεταξὺ τῶν πολεμιστῶν τῆς φρουρᾶς ἀγαθοὺς μόνον πολίτας καὶ γενναίους στρατιώτας ἀλλ' οὐδὲ ἓνα δῆμιον.»

«Sire, je n' ai trouvé parmi les des gens du guerre de la garnison que bons citoyens et braves soldats, mais pas un bourreau.»

Καὶ τίς δὲν συγκινεῖται ὑπὸ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Εὐγενεοῦς Μοντμορὲν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ περίστασιν.

«Βασιλεῦ, ἀπήντησεν οὗτος, ἔλαβον προσταγὴν τινα φέρουσαν τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλειότητός σου διὰ νὰ θανατώσω τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου Εὐαγγελικούς. Σεβόμενος τὴν Μεγαλειότητά σου πιστεύω ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι πλαστὴ. Ἄν δὲ, ὁ Θεὸς μὴ δώσῃ, ἦναι ἀληθῆς, σεβόμενος καὶ πάλιν τὴν Μεγαλειότητά Σου δὲν ὑπακούω.»

Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ αἷτια προερχόμενα ἐκ τῶν χειρίστων παθῶν τοῦ ἀνθρώπου τὰ γεννῶντα καὶ διατρέφοντα τοὺς θρησκευτικούς πολέμους, αἷτια ἐν οἷς προστίθενται ἐνίοτε καὶ ἄλλα διαφόρου φύσεως. Ὅπως δὲ οἱ ἀρχηγοὶ καλλιεργοῦσι συνήθως τὴν πίστιν τῶν λαῶν ὅπως ἐκ ταύτης ἀποκτήσωσιν ὅπλα τῆς φιλοδοξίας των, ὡσαύτως καὶ οἱ λαοὶ μιγνύουσι πολλάκις εἰς ιδέας καθαρῶς θρησκευτικὰς ιδέας θετικωτέρας, ἢ ἀνεξαρτησίας ἢ πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν ἀναμορφώσεων, ὡς ἐγένετο ἐπὶ Ἰακώβων ἐν Γαλλίᾳ, ὅτε πᾶσαι αἱ ὑπέρμαχοι δυνάμεις τῆς ιδιωτικῆς ἠνώθησαν κατ' αὐτῶν, ὡς ἠνώθησαν οἱ ἵπποται οἵτινες συνήλθον νὰ τοὺς καταπολεμήσωσιν ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας.

Σπουδαίαν προσέτι αἰτίαν τῶν πολέμων δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν τὴν τῆς κοινῆς δοξασίας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος ὥστε νὰ θαυμάζῃ πᾶν μέγα, ἔστω καὶ κακόν. Λοιπὸν τὰ στρατόπεδα, αἱ πολεμικαὶ μουσικαί, αἱ βρονταὶ τῶν πυροβόλων, αἱ μάχαι καὶ αἱματοχυσαὶ ἀφαρπάζουσι τὴν φαντασίαν καὶ ἐκπλήττουσι τὴν κοινὴν γνώμην.

Οἱ ποιητὰι εὐρίσκουσιν ἐν αὐτοῖς δραματικώτατον θέμα, οἱ ἱστορικοὶ ἀφθονοῦ ὕλην, αἱ δὲ κοινωνικαὶ ἀντικειμενον θαυμασμοῦ. Τότε ἕκαστος πολίτης φιλοτιμεῖται νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ μέγα τελούμενον δράμα. Ἐκαστος εὐρίσκει ἐν τῷ πολέμῳ στάδιον εὐρὺ φιλοδοξίας, ὅπως αὕτη κοινῶς ἐννοεῖται.

Οὕτω βλέπομεν πολλάκις ἀνθρώπους σπεύδοντας ὅπου ἐξερράγη πόλεμος, ἵνα λάβωσι μέρος ἐν αὐτῷ, προσκολλόμενοι εἰς ἐν τῶν διαμαχομένων μερῶν ἀδιαφό-

πως· καὶ ἂν μὲνοὶ αὐθόρητοι οὗτοι σύμ-
μαχοὶ ὠθοῦντο εἰς τοῦτο ὑπὸ ἐυγενοῦς τινοῦς
αἰσθήματος, ὡς ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τοῦ
προσενεγκεῖν ἄρρωγὴν εἰς τὸν ἄδικού-
μενον ἢ δικαιοσύνη θὰ ἐπήγει αὐτούς.
Ἐὰν ἐπὶ τέλους μετέβαινον εἰς τὸ ξένον
στρατόπεδον ὡς μισθωτοὶ, ὡς ἄνθρωποι
τέλους πάντων, οἷτινες πεινῶντες εὐρί-
σκουσιν ἐπάγγελμάτι, ἢ ὡς στρατιῶται
ἢ ὡς δῆμιοι μισθοῦμενοι ἵνα φουεῦσιν
ἀνθρώπους, ὑπομονὴ ὅταν ὅμως οἱ ζη-
λωταὶ οὗτοι οὐδέτεροι ὄντες πρὸς τὰ
διαμαχόμενα μέρη, σπεύδουσι καὶ πρὸς
κολλῶνται ἀδιαφόρως εἴτε εἰς τὸ ἓν εἴτε
εἰς τὸ ἕτερον τῶν διαμαχομένων στρα-
τοπέδων ἀπλῶς ἵνα δείξωσιν ὅτι εἶναι
ἄνθρωποι τοῦ πολέμου καὶ τῶν αἱμάτων
καὶ δρέψωσι μεμιασμένας δάφνας κε-
νοδοξίας, ἢ ἠθιπὴ τοὺς καταδικάζει
ἀνεγκλήτως.

Εἶναι λοιπὸν ἔργον ἐκπολιτιστικὸν
τὸ ν' ἀποβληθῶσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον
αἱ πεπλανημένοι δοξασίαι ἀποκρού-
μαι πανταχόθεν· οἱ ποιηταὶ ἄς ἀ-
ναζητῶσιν εἰς μύθους τὰ θέματα τῶν
ποιητικῶν ἔργων των, ἢ ἄς ὑμνώσι
τόσους ἥρωας πεσόντας ὑπὲρ τῆς
ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος των! οἱ ἱστο-
ρικοὶ ἄς μὴ ἀφηγῶνται ξηρὰ γεγονότα
καὶ ἄς μὴ ἀναφέρωσι μόνον τὴν ἰκανό-
τητα καὶ τὰ θαυμαστὰ στρατηγήματα
τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἄς λαμβάνωσι
καὶ τὸν κόπον νὰ φέρωσι καὶ ὀλί-
γας ἠθικὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν τελευ-
μένων. Ἰδωμεν πρὸς στιγμὴν τὰ ἀπο-
τελέσματα τοῦ τελευταίου Γαλλοπρω-
σικοῦ ποκέμου· κατ' αὐτὸν διότι ὁ Να-
πολέων ἐνόμισεν ὅτι ὁ Γουλιέλμος ὑπο-
στηρίζει τὴν ἐκλογὴν τοῦ Χοενζόλερν
διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἰσπανίας, χωρὶς νὰ
φροντίσῃ νὰ ἐξετάσῃ τί ἐφρόνει περὶ
τούτου ὁ λαὸς τῆς Ἰσπανίας, ἢ διότι
ἐνόμισε καλὸν ν' ἀπασχολήσῃ εἰς πόλε-
μον τὰς δυνάμεις τῆς ἐπικρατείας, διότι
πολὺ ἐμερίμωον περὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου,
ἢ διότι ἀπλῶς ἐπήλθεν αὐτῷ ἢ ὄρεξις
νὰ ὠθήσῃ εἰς μονομαχίαν τοὺς ἐντεῦθεν
τοῦ Ῥήνου πρὸς τοὺς πέραν αὐτοῦ, ἢ καὶ
ἀντιστρόφως διότι ὁ Βίσμαρκ ἢ ὁ Γου-

λιέλμος ἠθέλησαν νὰ δοκιμάσωσι τὰς ду-
νάμεις τῆς Γερμανίας καὶ νὰ ἀποδείξωσι
διὰ τῆς θυσίας ἑκατοστίων τινῶν χιλιά-
δω πολιτῶν ὅτι αὐταὶ ἵπερτεροῦσι τὰς
τῶν λαῶν τῶν πέραν τοῦ Ῥήνου, οἷτι-
νες ἀδικοῦσι τὸν κόσμον διότι λαλοῦσι
τὴν γαλλικὴν καὶ διότι ἡ χώρα ἦν κα-
τοικοῦσι διακρίνεται εἰς τοὺς γεωγρα-
φικοὺς χάρτας διὰ χρώματος ἐρυθροῦ,
ἐξώθησαν δύο λαοὺς οἷτινες οὐδεμίαν
ἔριν εἶχον πρὸς ἀλλήλους καὶ μάλιστα
πρὸ δύο ἐτῶν συνεμάχουν, εἰς κατα-
στρεπτικώτατον πόλεμον, καθ' ὃν ἐκά-
τερα τὰ ἔθνη κατεκλύσθησαν εἰς τὸ
αἷμα καὶ κατηναλώθησαν κατεταπει-
νώθη ἢ Γαλλία, ἢ δὲ Πρωσσία ἀπεξη-
μιώθη διὰ τὸ ἀφθονον αἷμα τὸ ὁποῖον
ἔχυσαν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας θανα-
τωθέντων Γερμανῶν ἀντὶ χρυσοῦ· ἢ δὲ
ἀποζημίωσις αὕτη ἀμφιβάλλομεν ἂν
ἐξισοῦται πρὸς τὰς ζημίας ἃς ὑπέστη
ἔνεκα τοῦ πολέμου.

Λοιπὸν ἐξετάζοντες ἐμβριθῶς τὰ αἴ-
τια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου
καὶ ἀνευρίσκοντες ὅτι συχνὰ οἱ λαοὶ
γίνονται ὄργανα τυφλὰ ἄρπακτικῶν καὶ
φιλοδόξων ἀξιώσεων ἢ μικροφιλοτιμιῶν,
φρίττομεν ἀναλογιζόμενοι εἰς ποῖον
βαθμὸν ἀναισθησίας ἄγονται πολλάκις
τὰ ἔθνη, καὶ αἰσχυρόμεθα ὅτι εἴμεθα
ἄνθρωποι!

Τοιαῦτα μόνον ἠδυνήθησαν νὰ ἐκθέσω
κακα τοῦ πολέμου· ἀλλὰ πρὶν περατώσω
τὸν λόγον, ὀφείλω νὰ προσθέσω τοῦτο,
ὅπερ ἐννοεῖται καὶ ἂν δὲν ἐλέγετο, διότι
εἶναι δικαίωμα φυσικόν, ὅτι ὅσον ὁ πό-
λεμος ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ὅταν
προέρχεται ἐκ ποταμῶν αἰτιῶν καὶ πρὸς
σκοποὺς ἰδιοφελεῖς, τόσον ἀφ' ἑτέρου ἢ
συνειδήσις ἐπιβάλλει ὡς καθήκον ἱερὸν
εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ εἰς πᾶν ἔθνος
νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν βίαν πρὸς ὑπερά-
σπισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας
αὐτοῦ, ἢ πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῶν, ἂν τυ-
χὸν ἀπωλέσθησαν ὅπως δῆποτε!

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἀπόφασις τῆς ἀν-
θρωπίνης συνειδήσεως.

Ο ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΟΣ.

Ἐνῶ ὁ ἔρωσ τῶν εἰκόνων τέρπει τὸ φθινόπωρον τοῦ βίου τούτου, ὁ ἔρωσ τῶν βιβλίων καταλαμβάνει τὸν ἄλλον ἐκεῖνον τὸν ὅποιον βλέπετε ἐκεῖ κάτω, βαδίζοντα μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ, τὸ σῶμα εὐθυτενές, τὸν ὑγιᾶ καὶ νοήμονα πρεσβύτην, ὃς ἐξέρχεται τοῦ οἴκου του καλῶς ἀπεψημένος καὶ ὃς θέλει ἐπανέλθει τὸ ἑσπέρας μεστὸς κόνεως.

Οὗτος εἶναι ὁ εὐτυχής! Μὴ ὀμιλεῖτε περὶ εἰκόνων εἰς αὐτὸν! Ἀποστρέφεται τὰς παλαιὰς εἰκόνας ἐν αἷς οὐδὲν φαίνεται, τὰ ἀπαλειφθέντα χρώματα, τὰ ἀλαμπῆ πλαίσια, τὰ ἐσπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ῥάκη τῆς χρώσεως· τὸ πάθος αὐτοῦ εἶναι πολὺ καλλίτερον. Οὗτος κατέχεται ὑπὸ τοῦ πάθους τῶν πραγμάτων ἐκείνων τὰ ὅποια κρατῆ τις εἰς τὴν χεῖρα, τὰ ὅποια θετεῖ εἰς τὸ θυλάκιον, τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνει αὐτὸς μόνος καὶ πανταχοῦ, τὴν νύκτα ἐπίσης ὡς καὶ τὴν ἡμέραν. Διαλεῖτε αὐτῷ περὶ παλαιῶν βιβλίων, ὥραιον ἐκδόσεων, Ἑλζηβιριανῶν μὴ περικεκομένων (non rognes) λαλεῖτε αὐτῷ περὶ βιβλιοδέσεων (reliures) τοῦ Derome καὶ τοῦ Thouvenin: πτωχὲ Thouvenin, νὰ ἀποθάνῃ τόσον νέος, καὶ τόσον μέγας καλλιτέχνης! Ὅμιλετε αὐτῷ περὶ παλαιῶν ἀριστουργημάτων τῆς γαλλικῆς τυπογραφίας, ἔχει τὰ πάντα ἰδεῖ· ἔχει τὰ πάντα ψαύσει· θέλει σᾶς εἰπεῖ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, καὶ εἰς τίνος κυρίου ἀνήκου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πωλήσεως τοῦ δουκὸς Vallière. Ἐπάρχει βιβλίον τι τὸ ὅποιον ἐπὶ δεκαετίαν ὄλην παρακολουθεῖ. Ἐπὶ τέλους ὁ τελευταῖος κύριος τοῦ βιβλίου τούτου ἀπέθανε πρὸ ἑνὸς μηνός. Ἡ πώλησις θέλει γίνεαι αὔριον: αὔριον! μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας! ὅποια ἀνπομονησία διὰ τὸν βιβλιόφιλον! κινεῖται, ἀνησυχεῖ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ. Τίνα ὥραν θὰ γίνῃ; Ποτὲ δὲν θὰ φθάσῃ ἢ αὔριον! Ἐν τούτοις πηγαίνει εἰς τὸν συνήθη αὐτῷ περίπατον· ἀνάγκη νὰ ἀγοράσῃ μικρὸν τι βιβλίον ἵνα διασκε-

δάσῃ: ἀναζητεῖ, ἀνασκαλεύει, ἀνοίγει, κλείει τὸ βιβλίον τὰ μελετᾷ, τὰ διατρέχει. Ἐἶδὸν βιβλίον καλλίτερον διατηρημένον ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ ὅποιον ἔχω ἤδη, — ἀλλ' ἢ προμετωπὶς τοῦ βιβλίου μου εἶναι καλλίτερα ἐκτετυπωμένη τῆς προμετωπίδος τοῦ ἀντίτυπου τούτου καὶ ἀγοράζει τὸ ἀντίτυπον· ἄλλην τινὰ ἡμέραν θέλει ἀγοράσει τρίτου ἀντίτυπον ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸ φύλλον τῶν περιεχομένων τὸ ὅποιον εἶναι ὀλίγου κτριμισμένον: ἀπαιτεῖται καιρὸς ἵνα συντελέσῃ τις ὥραιον βιβλίον. Ἡ ἡμέρα διέρχεται οὕτω τὴν τετάρτην ὥραν ὁ βιβλιόφιλος ἐπανέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὰ θυλάκιά του πλήρη, τὰ κειῶνε ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ δειπνᾷ καὶ, τρώγων, παραβάλλει τὰ βιβλία του, τὰ φυλλομετρεῖ· πίνει, τρώγει, ἢ χώνευσις του εἶναι εὐκόλος: ἔχει τόσους φίλους εἰς τὴν τράπεζάν του! Κατὰ τὸν ἐπιδορπισμὸν, μεταβαίνει εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, καὶ τοποθετεῖ πάντας τοὺς νεήλυδας. Συγχρόνως, διορθώνει τοὺς ἀρχαίους, διότι εἶναι ἄνθρωπος ἀγαπῶν τὰ ὀλίγα βιβλία· ὀλίγα τινὰ συγγράμματα ὀρέγεται, ἀλλὰ τὰ ποθεῖ ὥραϊα, καὶ ὅταν τὰ ἀποκτήσῃ ὥραϊα, τὰ θέλει τέλεια. Οὕτω μεταβάλλει, τακτοποιεῖ, ἀνταλλάσσει, ἀγοράζει ἀδιακόπως· ὅσον τρέφει τὸ πάθος του, τόσῳ μᾶλλον τὸ πάθος του αὐξάνει καὶ φλογίζεται. Ὅταν τὸ πᾶν τακτοποιήσῃ ἐν τοῖς βιβλίοις του, κατακλίνεται καὶ κοιμᾶται. Κοιμᾶται καὶ ὄνειρένεται εἰκόνας, περγαμηνάς, βιβλιοδέσεις, δὲν ὀσφραίνεται παρὰ δέρμα τῆς Ῥωσσίας· ὁ ὕπνος του εἶναι ἡσυχος. Τὴν αὐγὴν ἐγείρεται καὶ παρατηρεῖ τὰ βιβλία του τὰ ἀερίζει καὶ τὰ ἠλιάζει· καὶ δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας, ἠλιάζεται καὶ αὐτός. Τὴν ἡμέραν ταύτην εἶναι εὐτυχέστερος τοῦ συνήθους, διότι τὴν ἑσπέραν αὐτὴν, τὴν ὀγδόην ὥραν, παρὰ τῷ Σιλβέστρη πωλεῖται τὸ περὶ οὗ πρόκειται βιβλίον, τὸ ὅποιον ἰχνηλατεῖ πρὸ τῶν ἐνιαυτῶν. Ἐσπέρας γενομένης, προσέρχεται ἐκ τῶν πρώτων. Ὁ πωλῶν, ὁ Μαρλὲν, ἢ Γρωξὲ, τῷ ἐφύλαξε θέσιν πλη-

σίον του λαμβάνει τὴν θέσιν του: ἔχει πάντα τὰ ὠραία βιβλία ὑπὸ τὰς ὄψεις του· τὰ βλέπει, τὰ ψαύει· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν αὐτῶν ἐν μόνον βλέπει τέλος τὸ βιβλίον του ἀναγγέλλεται, τρέμει.— Εἴκοσι φράγκα, εἰκοσιπέντε, — τριάκοντα, — τριάκοντα πέντε, — τεσσαράκοντα, — πενήκοντα, — ἑβδομήκοντα, — ἑβδομήκοντα πέντε, — ὀγδοήκοντα πέντε. Καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ταρασσεται, ὠχρίᾳ, φρίσσει, — ὀγδοήκοντα πέντε, — δέκα, — δεκαπέντε, — ἑκατὸν φράγκα! Ἐκατὸν φράγκα, ἐπαναλαμβάνει βραδέως ὁ δημοπρατῶν ὑπάλληλος.— Ἐκατὸν φράγκα! τίς δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν συγκίνησιν τοῦ βιβλιοφίλου!... Ἀλλὰ τέλος, ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος· ὁ ἄνθρωπος μας νικᾷ, τὸ βιβλίον ἀνῆκει εἰς αὐτὸν θριαμβεύει, εἶναι εὐτυχής. Οἱ ἀντίπαλοί του τὸν βλέπουσι μετὰ φθονεροῦ βλέμματος· αὐτὸς, θριαμβεύων, ἀπάγει τὸ βιβλίον· καὶ ἂν ἠθέλατε δώσει αὐτῷ τὸν σταυρὸν τοῦ Λεγεῶνος τῆς τιμῆς δὲν ἤθελεν ἦναι μᾶλλον ὑπέροφρος. Εὐτυχὲς πάθος!

JULES JANIN.

Τὸ Παιδίον.

Εἶδον ἐνίστε εἰς τοὺς ἀγροὺς τὸ παιδίον πλησίον τοῦ ἀροτήρος, — δροσερὸν ἄνθος παρὰ ὠρίμῳ στάχει· τὸ παιδίον ἀκολουθεῖ μετ' ἀνοικτὸν βῆμα τὴν κοπιώδη αὐλακὰ· ἵσταται ἐπὶ στιγμῆν, δρέπει ἐν ἄνθος, ρίπτει, ὡς τὸ πτηνόν, ἤχους τινὰς εἰς τὸ κενόν—φαιδρὸν χερτίσμα τῆς καρδίας—καὶ ἐπαναρχίζει τὸν δρόμον του ταχύτερα. — Ὁ πατήρ, κύπτων ἐπὶ τοῦ ἀρότρου, στρέφεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἵνα βεβαιωθῇ ὅτι τὸ παιδίον εἶναι ἐκεῖ· τὸ καλεῖ, τὸ θεωρεῖ μετὰ τρυφερότητος, καὶ μειδιᾷ εἰς αὐτὸ ἅμα πλησιάζη. «Πρὸς τί, ἔλεγον κατ' ἔμαντον, ἢ παιδιὰ αὐτῆ; τὸ παιδίον εἶναι ἐμπόδιον μᾶλλον ἢ διασκέδασις εἰς τὸν ἐργάτην.» Πόσον ἡμῶν ἄπειρος! εἶναι ἀπόκρυφος ἰσχύς, τούναυτιον, καὶ θάρρος, ἐλπίς, καὶ συνεχῆς νεοποίησις· ἐν τῷ βάθει τοῦ ἐδάφους τούτου τὸ ὁποῖ-

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Β'.]

ον ἀνορυττει, ὁ ἀρωτῆρ βλέπει πολὺ πλεόν ἢ κόκκον ἔτοιμον νὰ βλαστήσῃ, βλέπει τὸ παιδίον τοῦτο· τοῦτο εἶναι ὁ ζῶν αὐτοῦ στάχυς ἢ καὶ ἡ γελῶσα συγκομιδῆ. Ὡ! ὅποια διάμειψις συγκινητικὴ καὶ ὅποια γλυκύτατα μυσηρία μετὰ τῶν δύο τούτων ὄντων! τὸ διάβροχον τοῦτο ἐξ ἰδρώτος μέτωπον, τὸ παιδίον τὸ σπογγίζει—τοὺς καταπεποιημένους τούτους βραχίονας, τὸ παιδίον τοὺς ἀναψήχει—τὴν κεκοπιακυῖαν ταύτην ψυχὴν, τὸ παιδίον τὴν ἐξεγείρει, τὴν παρηγορεῖ, καὶ τὴν πληροῖ μετ' ἀρώματα καὶ στοργήν. Ἐνῶ ὁ ἀνὴρ ἀνοίγει μίαν αὐλακὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ παιδίον ἀνοίγει ἐτέραν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ· ὑπάρχουσιν ἀτελεύτητοι ἀπόψεις καὶ ὀλόκληρος αἰωνιότης ἐν τῷ παιδίῳ· θεῖος ἄγγελος, χθὲς ἀφιχθεὶς, ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸ μέλλον καὶ αὐτὸν τὸν βίον· μετ' αὐτοῦ, ἡ ζωὴ εἶναι νέα καὶ ἀπαύστως ἀνθεῖ.

THÉOPHILE DUFOUR.

'Αρ. Β.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ

(Συνέχεια. Ἰδ. σ. 1182.)

Ἔτερα φυτὰ χορηγοῦσι τῷ ἀνθρώπῳ ποτὸν ἢ ἀπλῶς ἄρτυμα, ἀνάλογον τῷ μέλιτι, ὅπερ ὡς τοιοῦτον ἐνωρὶς ἐχρησίμευσε. Τοιαῦτα εἰσὶ τὸ σακχαροκάλαμον, ἐξ οὗ ἡ σάκχαρις ἐξάγεται, ἐκ τῶν Ἰνδιῶν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου μετενεχθέν, ὡς δείκνυσιν ἡ σανσκριτικὴ ἐτυμολογία (sakkara) τοῦ ὀνόματος, ὅπερ εἰς πάσας τὰς γλώσσας ἔλαβεν. Ἐκ δὲ τῆς ὀρύξης ἐξάγουσι πνευματώδες τι ποτὸν, ὅπερ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως πίνουσιν οἱ λαοὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας καὶ οἱ μαῦροι ἐκ διαφόρων δὲ φαινοκκοιδῶν ὡς ἐκ τῆς *Dasococcus elatensis* (Elate sylvestris) τῆς *Malabaria*, ἐκ τῆς *Nipa* τῶν *Philippinean* νήσων, ἐκ τοῦ *Cocos butyracea* τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ *Borassus Fla-*

belliformis, ἐξάγουσι τὸν οἶνον τῶν φοινίκων, ἐκ δὲ τοῦ δένδρου *Areca catechu* χυλὸν τινα, ὃν ἀναζυμοῦντες μετ' ὀρύξης, κατασκευάζουσι τὸ πνευματώδες ποτὸν ἀράκ· ἡ δὲ ἐλαῖς (φοῖνιξ τῆς Γουιέννης) καὶ τὸ *Sagus Rumphii* χορηγοῦσιν ἔλαιον (ἔλαιον φοινίκων), ὅπως καὶ τῆς ἐλαίας ὁ καρπός. Οἱ κάτοικοι τοῦ Χιλὶ ἐξάγουσιν ἐκ τινος ἀνακαρδιακοῦ, τοῦ *Schinus molle*, δροσιστικόν τι ποτὸν, οἱ δὲ τῆς Περουβίας μασσῶσι τὴν ἐκ τοῦ δένδρου τούτου ἐκρινομένην ῥητίνην. Ἡ χίχα, ἢν κατασκευάζουσι διὰ τῆς ζυμώσεως τοῦ ἀπεξηραμένου μανιόκ, εἶναι ποτὸν ἐν χρήσει παρὰ διαφόροις ἰνδικαῖς φυλαῖς τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς. Οἱ δὲ Μεξικανοὶ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωρίζουσι τὰ ἐξάγωσιν ἐκ τῆς ἀγαυῆς ἢ μαγκεῦ, τὸ πουλκὲ, ὅπερ ὑπερβαλόντως ἀγαπῶσι. Τὸ μεθυστικὸν πέπερι (*riper methysticum*) χορηγεῖ τὸ καβὰ ἢ ἀβὰ μεθυστικὸν ποτὸν, ἐν χρήσει κατὰ τὴν Πολυνησίαν.

Τέλος ἡ ἄμπελος κατέχει τὴν πρώτην τάξιν μεταξὺ τῶν φυτῶν, ἐξ ὧν ὁ ἄνθρωπος ἐξάγει μεθυστικὰ καὶ ῥωστικά ποτά. Ἡ χρῆσις τῶν τοιοῦτων ποτῶν παρητηρήθη παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς, καὶ φαίνεται ἀναγκαιοτάτη πρὸς διατήρησιν τῶν σωματικῶν ἡμῶν δυνάμεων. Τὸ γάλα, ἀπήρτιζε τὴν Βάσιν τῆς τροφῆς τῶν ποιμενικῶν καὶ κτηνοτρόφων λαῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τῶν Σκυθῶν, οἵτινες ἐτρέφοντο διὰ τοῦ ἐκ τῶν φορβάδων τῶν ἀμελγομένου γάλακτος, ἐξ οὗ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἰππομόλογοι καὶ Γαλακτοφάγοι ἐκλήθησαν. Ἡ ῥευστὴ αὔτη ὕλη παράγει διὰ τῆς ζυμώσεως πνευματώδες τι ὑγρὸν, οὗ ἡ χρῆσις ἔστι πρὸ πάντων διαδεδομένη παρὰ τοῖς Μογγόλοις (τὸ κουμίς.) Σχεδὸν δὲ πάντα τὰ ποτά, ἅτινα ὁ ἄνθρωπος συγκιρῆ συχνάκις μεθ' ὕδατος, ἀποκτῶσι διὰ τινων σκευασίων ἰσχυρόν τι ὄξύ, ὅπερ ἀναπτύσσει τὰς τοικῆς αὐτοῦ ιδιότητας. Πρὸς τούτοις πάντα τὰ τρόφιμα τὰ παραγόμενα ἐκ τοῦ πεπηγότος καὶ κτυπηθέντος γάλακτος, οἷα τὸ

βούτυρον καὶ ὁ τυρὸς, προσλαμβάνουσιν ὄξυνόμενα ὁμοίας ιδιότητας.

Σπανίως ὁ ἄνθρωπος ἠρκέσθη νὰ πίνη μόνον τὸν χυμὸν τῶν καρπῶν ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει. Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐναποταμιεύσῃ ἐξ αὐτοῦ δι' ὥραν ἀνάγκης τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς ιδιότητος τῆς ζυμώσεως τῶν χυμῶν τούτων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἀραῖοι ἐξῆγον ἐκ τῆς *Asclepias acida* ἢ *Sarcostemma virginialis* τὸ σόμα, ἐξ οὗ ἠρέσκοντο νὰ μεθύωσιν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐσπενδον ἐξ αὐτοῦ τοῖς θεοῖς. Οἱ Μασσαγέται ἐξῆγον ἐπίσης ἐκ τινων καρπῶν ποτὸν τι ἀναβραστικόν· τὸ δὲ μέλι παρὰ πολλοῖς ἐπέειχε τὸν τόπον τοῦ χυμοῦ τῶν καρπῶν· οἱ Κελτίβηρες καὶ οἱ ἀρχαῖοι Σκανδιναβοὶ, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ σημερινοὶ χωρικοὶ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Πολωίας, ἐμεθύοντο δι' ὑδρομέλιτος, οὗ τινος ἡ ποιότης βελτιοῦται διὰ προσθήκης ἀρωματικῶν καὶ πνευματωδῶν στοιχείων. Οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ, τῇ βοηθείᾳ τῆς ζυμώσεως τῶν σιτηρῶν, κατεσκευάζον τὸν βρῦτον ὅστις ἔδωκε γένεσιν εἰς τὰ τοσοῦτω πολυπληθῆ εἶδη ζύθων τῶν Γερμανῶν, τῶν Φλαμανδῶν καὶ τῶν Ἀγγλων. Οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβέτ ἐξῆγον τὸ χάγκ αὐτῶν ἐκ κριθῆς καὶ ἐξ ἀλεύρου ὑποστάντος ζύμωσιν.

Ὁ καφῆς, τὸ τέιον, εἰςὶ γλυκύτερα διερεθιστικά, ὧν ἡ χρῆσις περιορισμένη κατ' ἀρχὰς διὰ μὲν τὸν πρῶτον παρὰ τοῖς σημιτικοῖς φύλοις, διὰ δὲ τὸ δεύτερον παρὰ τοῖς Σίναις, ἐξηπλώθη βραδύτερον μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Ποτά τινα κατέστησαν περιζήτητα ἕνεκα ἀπλῶς τῆς εὐχαρίστου αὐτῶν γεύσεως, καὶ τοῦ ἀρωματικοῦ στοιχείου, ὅπερ ἀναπτύσσει τὴν ζύμωσιν τοιοῦτό τι συνέβη διὰ τὸ σοκαλάτλ τῶν ἀρχαίων Μεξικανῶν, τὸ παραγόμενον ἐκ τοῦ κακαοδένδρου, καὶ οὗ ἡ κατασκευὴ, ἐπεκταθεῖσα καὶ βελτιωθείσα, ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ἐν γένει τὴν σοκολάταν.

Οὐδὲν λοιπὸν ποικιλώτερον τῶν τροφίμων, οὐδὲν τοσαύτας ὑφίσταται μετατροπᾶς, ὑπὸ τοῦ κλίματος καὶ τῶν

ἔξεων ἐπιβαλλομένας. Ἄλλ' ὡσαύτως, καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εὐρύνει τὸν κύκλον τῶν πρὸς τροφήν μέσων αὐτοῦ, ἐγκαταλιμπάνει τὰ τρόφιμα εἰς ἃ ἠρκεῖτο τὸ κατ' ἀρχάς. Εἰς τὸν ἄγριον τὸ πᾶν εἶναι καλὸν πρὸς χορτασμὸν τῆς πείνης του ἐκ τοῦ ὀρμεμφύτου ὀδηγούμενος ἀνευρίσκει τροφήν ἐκεῖ, ἔνθα ὁ πεπολιτισμένος οὐδ' ὑποπτεύετο κἄν ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη. Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη πληθὺς τῶν μέσων πρὸς κατάπαυσιν τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης παρὰ τοῖς ἥκιστα νοήμοσι λαοῖς, κατέπληξε τοὺς περιηγητάς. Οὕτως εἰς τὰς ἐρήμους τῆς κεντρικῆς Αὐστραλίας, εἰς τὰς πεδιάδας ἔνθα τὸ ὕδωρ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει παντελῶς, ὁ ἰθαγενὴς κατορθοῖ νὰ κατασβέσῃ τὴν δίψαν αὐτοῦ διὰ τῶν θάμνων καὶ τῶν δενδρυλλίων ἐκριζῶν αὐτὰ, συντρίβει τὰς ῥίζας των, καὶ ἐκ τούτων ἐξάγει καὶ πίνει ὕδωρ τι. Ὡσαύτως ὁ ἄνθρωπος γινώσκει νὰ παρασκευάζῃ τρόφιμα κατάλληλα πρὸς συντήρησιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἐν μακραῖς ὁδοιπορίαις, καὶ δι' ὧν ἀπαλάσσεται τῆς ἀνάγκης νὰ φέρῃ δυσμετακομίστους ζωοτροφίας, ἃς τό τε ψῦχος καὶ ὁ καύσων ἠδύναντο νὰ διαφθεύρωσι. Τοιοῦτον εἶναι τὸ πεμμικὰν, συνήθης τροφή τῶν κυνηγῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς, φύραμα κατασκευαζόμενον ἐκ κρέατος κεμάδος ἢ ταράνδου, ἐξηραμμένον εἰς τὸν ἥλιον, ὅπερ κατατρίβουσιν ἐν ἰγδίῳ καὶ μιγνύουσιν ἀκολούθως μετὰ λίπους.

Οἱ ἄγριοι λαοὶ δύνανται νὰ ὑποφέρωσιν, ὡς εἶπομεν, μακρὰς νηστείας, ἀγνοοῦσι δὲ τὰς τακτικὰς ἔξεις τῶν πεπολιτισμένων λαῶν ἢ ὡς οἱ μαῦροι τοῦ Ἄνω λευκοῦ Νείλου τρώγουσι μόνον ἄπαξ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, πρὸς δὲ καὶ ὅταν ἡ νύξ ἐπέρχεται ἢ φροντὶς περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τροφῆς διὰ τὰ γεύματά των ταῦτα εἶναι ἡ μόνη των ἀσχολία καὶ ἀπορρόφᾳ σύμπασαν τὴν ἐνεργητικότητα αὐτῶν. Οὕτω δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἐν τῷ κυνηγητικῷ ἢ νομαδικῷ βίῳ ἢ τοῦ ἀνθρώπου ὑπαρξίς ἐστὶ παραπλησία τῇ τοῦ κτήνου· ζῆ μόνον διὰ νὰ τρέφῃται καὶ πληθύνῃται.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν πίνει μόνον ὡς διερεθιστικὰ τὰ ποτὰ, ἄτινα ἀνάγκη καὶ ἡδονὴ παρ' αὐτῷ βαθμῆδὸν καθίστανται, ἀλλὰ προστρέχει καὶ εἰς τὰ ναρκωτικά. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς γνωρίζουσι τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ, ἦν παρ' αὐτῶν παρέλαβον οἱ τε εὐρωπαϊκοὶ καὶ ἀσιατικοὶ λαοί. Κατεσκεύαζον πίπας καὶ καλυμετίνους καπνοσύριγγας (calumets), καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων τούτων, ἄτινα παρ' αὐτοῖς εἰσὶ τὸ σύμβολον τῆς φιλοξενίας, ἀναπτύσσουν πολλὴν τέχνην καὶ ἰδιορρυθμίαν· εὕρισκον ἐν τῇ εἰσπνοῇ τοῦ καπνοῦ τῆς νικοτιανῆς καὶ τινων ἄλλων φυτῶν, μέσον ὅπως βυθίζονται εὐχερέστερον ἐν τῇ ἀορίστῳ ἐκείνῃ θεωρίᾳ καὶ τῷ ἀδιαλείπτῳ ῥεμβασμῷ, πρὸς ἃ ἀνέκαθεν ἦν προδιατεθειμένοι. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης προδιαθέσεως διεδόθη παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς ἡ χρῆσις τῆς καπνοσύριγγος, ἣτις μετὰ τοῦ καπνοῦ εἰσέδυσσε μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Βορνοῦ καὶ τοῦ κέντρου τῆς Ἀφρικῆς. Ἄλλ' οἱ Ἰνδοὶ τὸ ναρκωτικὸν τοῦτο μετεχειρίζοντο ταυτοχρόνως καὶ ὡς μέσον πρὸς κατασίγασιν τῆς πείνης αὐτῶν, ἦν δὲν ἠδύναντο διὰ τροφῆς νὰ καταπαύσωσι, τὸ μετεχειρίζοντο δὲ ἀπαρλλάκτως ὅπως οἱ Ὄθομις, οἱ μαῦροι τῆς Γουϊνέας, μεταχειρίζονται εἰδὸς τι ἀργίλου, ἐστερημένης, ὡς πᾶσαι αἱ μεταλλικαὶ οὐσίαι, θρεπτικῶν στοιχείων, μᾶλλον πρὸς ἐπασχόλησιν τοῦ στομάχου παρὰ πρὸς χορτασμόν. Ἡ χρῆσις τοῦ ὀπίου, τοῦ δανα μέσκ ἢ χασίς ἐστὶ τὰ μέγιστα διαδεδομένη παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς, τοῖς Μαλαίοις, τοῖς Σίναις, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν ἀρέσκονται εἰς τὰ ἐκ ταύτης παραγόμενα ὄνειρα. Οἱ Σκύθαι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἐβυθίζοντο εἰς λουτρά ἀτμῶν κανναβίδος, οἵτινες παρήγον παρ' αὐτοῖς τὰς αὐτὰς διανοητικὰς διαταραξίς. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης τοῦ διερεθισμοῦ τῶν νεύρων ἐγεννήθη ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἡ συνήθεια τοῦ μασᾶσθαι φύλλα μπέτελ ἢ κόκα.

Ἡ χρῆσις διερεθιστικῶν ἐστὶ βεβαίως ἐκ τῶν ταχύτατα διαδοθεισῶν. Οὕτε τρεῖς δὲν ἐχρειάσθησαν αἰῶνες ὅπως ὁ

καφές καὶ τὸ τέϊον καταναλίσκονται εἰς συμπάσας τὰς χώρας. Ὁ καπνὸς καὶ ὁ ταμβάκος εἰσὶ σήμερον γενικῶς παρ' ἅπασι γνωστοί, ὡς εἰ ἡ ἀνακάλυψις αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς τὰς πρώτας περιόδους τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Εἰς τρόπον ὥστε δύναται τις εἰπεῖν ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγκην τῆς καταστροφῆς τῶν ὁμοίων του, ἡ μᾶλλον ἐπέιγουσα τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκη ἐστὶν ὁ διερευθισμὸς αὐτοῦ.

(Ἐπεταί τὸ τέλος.)

II.

ΕΚΔΡΟΜΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΜΟΥ.

Ἐπιτάφιος ἐπιγραφή.

Ἐν τῷ νεκροταφείῳ μονῆς, ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει ἐπιτάφιος λίθος, μὴ φέρουσα οὔτε χρονολογίαν, οὔτε σύμβολον, οὔτε ῥητόν. Μόνη ἡ λέξις Miserrimus — δυστυχέστατος — ἀναγινώσκειται ἐπ' αὐτῆς.

Ὁ Σατωβριάνδ, ἀναφέρων αὐτήν, ἐρωτᾷ: «Ὁ ἄγνωστος αὐτὸς, ὁ Δυστυχέστατος αὐτὸς ἀνόνημος, μὴπως εἶναι ἡ μεγαλοφυΐα;»

Ἡ εὐτυχία εἶναι κήλυξ, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κενώνωμεν ἡσύχως καὶ βραδέως, ἵνα μὴ ταράζωμεν τὴν ὑποστάθμην, ἣτις ἐνυπάρχει ἐν τῷ πυθμένι.

Ὁ Φάρος καὶ ἡ Νύξ.

Ἡ νύξ ἔλεγεν εἰς τὸν φάρον:

— Εἰς τί εἶσαι χρήσιμος σύ; Ἴδὲ, ἡ θάλασσα εἶναι γαλήνιος, οὐδεὶς κίνδυνος ἀπειλεῖ τὸ πλοῖον. Ὁ πρωρεὺς κοιμᾶται.

Ὁ Φάρος ἀπεκρίθη:

— Ὁ πρωρεὺς εἶναι ἐλεύθερος νὰ κοιμᾶται ἢ ν' ἀγρυπνῇ. Τὸ καθήκον, ἐμοῦ, εἶναι νὰ τῷ δεικνύω κατὰ πᾶσαν ὥραν τὰς ὑφάλους καὶ τὸν λιμένα ἐν τῇ σκοτίᾳ.

Οὕτως ἡ ἀλήθεια λάμπει μετὰ λαμπρότητος αἰωνίας ὑπεράνω ἡμῶν. Ἀν κλείωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἂν ἀποπλανώμεθα, ἅς αἰτιώμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς μόνον.

Σταγόνες βροχῆς.

Τὸ ῥόδον ὕπερ ἡ Μαρία ἔδρεψε διὰ τὴν Ἄννα ἦτο ὕγρον ὑπὸ τῆς καταιγίδος· αἱ σταγόνες τῆς βροχῆς ἐπλήρουν τὸ ξυθος καὶ ἔκαμνον νὰ κλίνη ἡ χαρίζεσσα αὐτοῦ κεφαλή.

Τὰ παίζοντα φύλλα ἐφαίνοντο κλαίοντα τὸν καυλὸν ἐξ οὗ τὸ ῥόδον εἶχεν ἀποκοπῆ καὶ τὸ δενδρύλλιον ἐν ᾧ ἐγεννήθη.

Τὸ ἦρπασα βιαίως, εἰ καὶ ὄλον κάθυγον, καὶ ἐν τῇ ἀποτόμῳ ταύτῃ σπουδῇ μου, ἀλλοίμονον! ἀπεφυλλίσθη καὶ ἐκάλυψε τὴν γῆν μὲ τὰ λείψανά του.

Καὶ ἐσκέφθη: — Ποσάνις οἱ ἄνθρωποι προσηνέχθησαν οὕτω πρὸς τὰς καρδίας, τὰς καμφθείσας ἤδη ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς θλίψεως! Ἐὰν ἤγγιζον ὀλιγώτερον τραχέως τὸ χάριεν τοῦτο ῥόδον, ἠδύνατο νὰ λάμπη ἔτι στιγμὰς τινὰς.

Ὁμοίως, σπογγίζοντες εὐλαβῶς τὸ διαφυγὸν τὰς βλεφαρίδας δάκρυ, δυνάμεθα νὰ τὸ ἴδωμεν ἀκόμη ἀκολουθούμενον ὑπὸ μειδιάματος.

COWPPER.

* *

Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν ἀρχῇ μόνος ὁ Θεὸς ὑπῆρχε· καὶ ὁ Θεὸς ὑπνωττε καὶ ὠνειρεύετο, ὁ δὲ ὕπνος αὐτοῦ διήρκεσεν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας. Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν ὤφειλε νὰ ἐγερθῆ. Ἐξηγέρθη τοῦ ὕπνου καὶ ἤρχισε νὰ θεωρῇ περὶ ἑαυτὸν, καὶ πανταχοῦ ὅπου θεώρει ἐδημιουργεῖτο ἀσῆρ. Ὁ Θεὸς ἐξεπλάγη, ἠγέρθη καὶ ἐπορεύθη νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἐβάδισεν ἐπὶ μακρὸν χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὐδαμοῦ οὔτε ὄριον, οὔτε τέραμα. Τέλος ἀφίχθη ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γῆς. Ἦτο κατάκοπος· ὁ ἰδρῶς ἔρρεε τοῦ μετώπου του. Μία σταγὼν τοῦ ἰδρωτός τούτου ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνεψυχώθη, καὶ αὕτη ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος κατέρχεται λοιπὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπλάσθη ὅπως ζῆ ἐν τῇ χαρᾷ· ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἰδρωτός, καὶ ἀπὸ τῆς γενέσεώς του προωρίσθη διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν ἰδρωτά.

ΣΛΑΒΟΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΞΙΣ.

* *

Ἡ σιωπηλὴ νεότης κυφορεῖ τὴν ὑπου-
λόγητα καὶ τὸ ἔγκλημα, τὴν ἀνανδρείαν
καὶ τὴν φθίσιν. Τὰ λιμνάζοντα ὕδατα σή-
πονται. Ἡ ἀληθὴς νεότης παίζει, ἄδει θο-
ρυβεῖ· ἔχει τὸν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν ψυ-
χὴν αὐτῆς, ἔχει τὸν κεραυνοῦν εἰς τὸ βλέμ-
μα. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον
ὅστις δὲν ἔχει ἀνημετὰ τὸ ἔαρ, ὅστις ἔχει
χιόνας κατὰ τὸ θέρος.

Ὁ κόσμος οὗτος κατοικεῖται ὑπὸ μεγα-
λοφροσύνης, ἥτις ἔρπει ἐνώπιον τῶν ὑλικῶν
ἀναγκῶν.

Οἰαδήποτε ὀδύνη ὅταν φέρῃ πρὸς τὸν
θάνατον εἶναι σεβαστή.

Σήμερον ἀληθῶς ὁ βίος εἶναι κωμωδία
καθ' ἣν ἕκαστος ἐκλαμβάνει ὡς σπουδαῖον
τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον παίζει· καὶ διὰ
τοῦτο δὲν γελᾷ.

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

**

*

Οἱ ἀκηδεῖς.

Οἱ ἀκηδεῖς δὲν δύνανται νὰ ταχθῶσι
μετὰ τῶν ζώντων· εἶναι εἰδός τι νεκρῶν
τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ θάψωμεν.

W. TEMPLE.

**

*

ΔΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΣ

τ ε μ ἄ χ ι ο ν .

ὑπὸ

ERNEST. LEGOUVÉ.

Ἡ σκηνὴ κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Πομ-
πείας ἐν τινὶ δώματι (atrium) ἡμιπετυκότη.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Ἄρον με ἐπὶ τὴν ῥάχιν, ὦ δούλος μου·
τὸ θέλω· καὶ φέρε με μακρὰν τῶν ἐρειπίων
τούτων.

Ο ΔΟΥΛΟΣ (ψυχρῶς)

Δὲν δύναμαι.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Δὲν δύνασαι! καὶ ἀπὸ πότε, εὐτελής
δούλος, δμιλῶν πρὸς τὸν κύριόν σου, γνω-
ρίζεις σὺ τὴν λέξιν αὐτήν; Ὅτε ἐγὼ, προ-
δῶτα, διατάττω, πάντοτε νὰ δύνασαι
ὀφείλεις.

Ο ΔΟΥΛΟΣ (γαλήνιος καὶ ἀμέριμος)

Ἐν τούτοις, δὲν δύναμαι· καὶ οὐδεὶς ἡ-
μῶν ἐντεῦθεν θὰ ἐξέλθῃ... (ὁ κύριος προσ-
παθεῖ νὰ πηδήσῃ ἔξω) ὦ! εἰς μάτην προσ-
παθεῖς! Ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς αὐτοὺς ἐδῶ
θόλους, δεσμεύει τὸ ἡφαίστιον ἡμᾶς, τῶν
ἐρειπίων μέσφ καὶ μέχρις οὗ, μετ' οὐ πολὺ,
ὑπὸ τὰ καταρρέοντα ταῦτα τείχη ἐνθά-
ψει τέλος τὰ συντετοιμμένα ἡμῶν μέλη!
Δὲν εἶναι λοιπὸν δούλοι· ἐδῶ πλέον καὶ κύ-
ριοι, ἀλλὰ γενναῖοι μόνον ἢ δειλοὶ, ὅτι
περὶ θανάτου πρόκειται!

Ο ΚΥΡΙΟΣ (μετὰ τρόμου)

Ὅχι... ὦ, δὲν θὰ ἀποθάνωμεν· ὄχι,
τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Καὶ ὅμως, δὲν θὰ βραδύνη ἡ στιγμή!
Σήμερον ἴσως... μετὰ μικρόν... εἰς μίαν
ᾠραν θνήσκομεν... Ὁ δὲ κόσμος μεθ' ἡμᾶς
δὲν θὰ ἦναι ἥττον κόσμος.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Σῶσόν με τοῦ τόπου τούτου... ἐλθέ...
ῤιγῆ μου τὸ σῶμα καὶ πτήσσει... ἐλθέ...
θὰ σὲ ἐλευθερώσω.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Μὲ ἀπελευθερώνει τὸ ἡφαίστιον.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Ἄπαντα δίδωμί σοι τὸν πλοῦτόν μου,
καὶ ἐπὶ τούτου τὸν λόγον μου ἐπόμνυμι.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Ὁ Χάρων ἕνα ὄβολόν θὰ λάβῃ μόνον ὡς
πορθμεῖα.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Σῶσόν με, ὦ Τούλλιος, σῶσόν με...
προστάτης θὰ σοὶ ἦμαι τοῦ λοιποῦ.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Σιωπὴ· με ταπεινώνεις ἐξευτελίζων οὕτω
σεαυτόν. Μὴ λησμονῆς ὁποῖον φέρεις ὄνομα,
καί, ἐπειδὴ νὰ ἀποθάνῃς πρέπει, ὡς ἀνὴρ
ἀπόθανε λοιπὸν.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Ἀπόλλυμαι!

Ο ΔΟΥΛΟΣ (κατ' ἴδιον)

Πόσον εἶναι εὐτελής ὁ δειλὸς ἄνθρωπος!

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Ἄλλὰ σὺ, πῶς νὰ μὴ φρίσσης δύνασαι; Πῶς τὸ μέτωπόν σου μένει ἰλαρὸν καὶ ἀπαθὴ; ἢ καρδίᾳ σου ἐνώπιον τοῦ θανάτου, καὶ θανάτου οὕτω φρικώδους;

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Ἐσυνείθισα!... Τῶν δυστυχῶν ἡμῶν, οἴτινες, προωρισμένοι χωρὶς στιγμὴν ἀναψυχῆς εἰς τοὺς φρικωδεστέρους πόνους, ἀποθνήσκουμεν τὰς ἡμέρας πάσας ἡμῶν καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου, ἢ ψυχὴ εἰθισμένη εἰς τὴν φοικὴν τοῦ θανάτου δέχεται αὐτὸν ἐρχόμενον ὡς φίλιον αὐτῇ ξένον, ἄνευ ἐκπλήξεως καὶ ἄνευ φόβου, ... ὡς ἡ γυμνὴ ἡμῶν βράχις δέχεται τὰς μαστιγώσεις δι' ὧν αἱ φιλόπονοι ὑμῶν χεῖρες, κύριε, βαθύτατα ἐκάστην πρωΐαν τοὺς αἰμοσταγεῖς ἡμῶν ὤμους διορύττουςι.

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Σὲ ἱκετεύω, ὦ Τούλλιος, σὲ ἱκετεύω ἄκουον!... Γνωρίζεις σὺ πόσῃ ἐγὼ ἔσχον πρὸς σὲ ἀγάπην πάντοτε. Πάντοτε τοῦ βάρους τῶν πεδῶν σου σὲ ἐκούφιζον... καὶ ὑπὲρ πάντας σὲ ἠγάπησα τοὺς δούλους μου.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Ναί, κύριε, τόσον πολὺ σοὶ ἤμην προσφιλὴς, ὥστε καὶ δις εἰς τὴν παλαιστρᾶν μ' ἔρριψας ὅπως ἀγωνισθῶ, καὶ τῶν λεόντων οἱ ὀξεῖς ὀδόντες, τῶν ἄρκτων καὶ τῶν τίγρεων ἐπὶ τῶν ἐσχισμένων μου πλευρῶν βαθύτατα ἐχάραξαν τὴν τρυφερότητά σου!.. Καὶ ὅμως, ἂν ἡδυνάμην ἐσωζόν καὶ πάλιν τὰς ἡμέρας σου. Ἄλλὰ δὲν δύναμαι. Οὕτως ἄς παύσωσιν οἱ λόγοι. Καλύπτου μὲ τὸν μανδύαν σου καὶ κατακλίνου χαμαί. Ἐκεῖ δὲ, γαλήνης καὶ εὐσταθῆς, ἀπεκδέχου τὸν κεραυνόν...

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Μέγιστε Θεέ, Θεέ φοβερέ, σῶσόν με, ὦ Ζεῦ παντοδύναμε!

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Ἄ! ἀλλὰ τόση δειλία μὲ παροργίζει,

καὶ εἰς λύσσαν μεταβάλλει τέλος τὴν καταφρόνησίν μου ἄθλιε!.. Σὺ, μὲ ἀναλλοίωτον εἶδες ὄψιν, μυριάδας αἰχμαλώτων νὰ ἀπολεσθῶσι πᾶσαι ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασιάνων, καὶ ὅτε ἡ ὥρα καὶ σοῦ ἐπέστη, δὲν δύνασαι νὰ ἀποθάνης! Δις ἐμὲ εἰς τὰ ἄγρια ἔρριψες ἤδη θηρία... Ἦλθεν ἡ σειρὰ σου ἰδῶμεν πῶς θὰ παρασταθῆς! Δὲν ἀκούεις πῶς μυκάται, ὦ ἐπιθανῆς δούλος, ὡς τίγρις μαινομένη, τὸ ἐξωργισμένον ἠφαιστίον; τοῦ Βεζουβίου ἔθραυσε τὰς πέδας τοῦ ὁ λέων καὶ τρέχει, σείων φλογερὰν τὴν ἀπὸ λάβαν χαίτην του! Ἐρχεται, ἐκ τοῦ πυρίνου στόματος αὐτοῦ ἐμῶν τὴν φλόγα καὶ τὸν θάνατον!... Λαθεῖ τὸ ξίφος καὶ ἐμπρός, ὦ μονομάχος, εἰς τὴν παλαιστρᾶν εἰσελθε!

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, ὕψιστοι θεοί! κἀτέρρευσεν ὁ τοίχος, καὶ ὅλον μου τὸ αἷμα ἀναπηδᾷ κατὰ κρουνοὺς καὶ ῥέει ἐκ τοῦ ἡμινηωγμένου μου μετώπου.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Οὕτως ὑπὸ τοῦ λέοντος ὁμοίως τὸν ὀδόντα αἰμόσταζε τὸ σῶμά μου ἄλλὰ, κωφὸς σὺ εἰς τὸ μαρτύριον ἐμοῦ, ἐμειδία τὸ στόμα σου, καὶ νὰ γελῶ μ' ἐβιάζεις. Ἐκραζεις δὲ «θάρρος, ὦ μονομάχος, ἐμπρός!» «Δειλὸς, ἐὰν λιποψυχῆσης θέλεις μαστιγῶθῆ! Ψάλλε λοιπὸν, ὦ ἄθλιος, καὶ πίπτε μετὰ χάριτος!» Ἰδὲ, ὁ λέων ἐφθασεν, ὄρμα κατ' αὐτοῦ!... Ταῦτα χθὲς ἔτι ἔλεγες... Πράζον ἤδη αὐτά!

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Μὴ μὲ ἐγκαταλείπητε, παντοδύναμοι Θεοί. Θεοὶ τοῦ Τιβέρεως, ἀποθνήσκω... ἀπόλλωλα.

Ο ΔΟΥΛΟΣ

Ἐκπνέω... Εἶμαι ἐλεύθερος!

ΔΡ. ΒΑΜΠΑΣ.

* * *

Ἐπιστήμη.

Ἡ ἐπιστήμη εἶναι διὰ τινὰς ἀνθρώπους ἡ μεγάλη καὶ οὐρανία θεότης ἄλλὰ διὰ

τοὺς πλείστους δὲν εἶναι ἢ μία καλὴ ἀγε-
λὰς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀμέλγουσιν τὸ βού-
τυρόν των.

SCHILLER.

* *
*

Λόγιον Κελτικὸν λέγει:

Τρία τινα ὑπῆρξαν σύγχρονα εὐθὺς ἐν τῇ
δημιουργίᾳ:—Ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἐλευθερία,
καὶ τὸ φῶς.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

ΠΑΡΥΔΑΤΙΑ ΠΤΗΝΑ.

Τὰ πτηνὰ κατ' ἀξιοθαύμαστον ἀλη-
θῶς καιασκευὴν συνενοῦσιν ἐν ἑαυτοῖς
προσόντα, ἅτινα ἐν ἄλλοις τῶν ζώων
κεχωρισμένα ὑπάρχουσιν. Οὕτω βαδί-
ζουσι μὲν ἐν τῇ γῇ, πετώσι δ' ἐν τῷ
ἀέρι, πλέουσι δὲ καὶ βυθίζονται ἐν τῇ
θαλάσῃ καὶ τοῖς ποταμοῖς.

Τὰ παρυδάτια πτηνὰ, ὅπως δι' ἐνὸς
ὀνόματος δύναται τις τὰ εἶτε παρὰ τὴν
θάλασσαν, εἶτε παρὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ
τὰς λίμνας βιοῦντα πτηνὰ νὰ ὀνομάσῃ,
εἶναι πολλά· καὶ ἄλλα μὲν αὐτῶν ἀγα-
πῶσιν ἀπλῶς τὴν παρὰ τὸ ὕδωρ βίωσιν
σπανίως ἐν αὐτῷ ἐμβαίοντα, ἄλλα δὲ
ζῶσιν ἐν αὐτῷ τὸ πλείστον τῆς ἡμέρας
καὶ πλέουσι διατρεφόμενα ἐξ ἰχθύων,
ὄστρέων καὶ ἄλλων προϊόντων τῆς θα-
λάσσης καὶ τῶν ποταμῶν. Τὰ τελευ-
ταῖα ταῦτα ἔχουσι τοὺς δακτύλους τῶν
ποδῶν συνηνωμένους διὰ μεμβράνης
κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε τὸν πόδα
ὡς κόπην νὰ μεταχειρίζονται· ἢ φ' ὧ καὶ
στ ε γ α ν ὀ π ο δ α λέγονται· ἢ πτήσις
τινῶν ἐξ αὐτῶν εἶναι βαρεῖα πολλὰ
ὄμως οὐδὲ νὰ πετάξωσι δύνανται.

Ἐξ ὧσων πετώσι πολλὰ ἀρέσκονται
εἰς τὰς ὑπὸ τῆς τρικυμίας δερομένας
θαλάσσας καὶ οὕτως ἀναμιγνύουσι τὰς
ἀγρίας αὐτῶν κραυγὰς μὲ τὸν θόρυβον
τῆς ἐμμανοῦς θαλάσσης καὶ τῶν ἐξη-
γριωμένων στοιχείων. Ὁ ναύτης μετ'
ἀνησυχίας παρατηρῶν ἐν τῷ ὀρίζοντι
τὴν θύελλαν ἐτοιμὴν νὰ ἐκραγῇ, εἶναι

βέβαιος περὶ τῆς προσεγγίσεως τῆς
τρικυμίας, ὅταν ταυτοχρόνως διακρίνῃ
ἐν τῷ βάθει τοῦ μελανοῦ καὶ ἀπειλη-
τικοῦ οὐρανοῦ τὰς λευκὰς τοῦ λάρου
πτέρυγας.

Τὰ πλέοντα ἐκ τῶν πτηνῶν τούτων
οὐδόλως διαβρέχονται, καθότι τὰ πτε-
ρὰ αὐτῶν περιαιεῖσθαι μὲ λιπαρόν τι
χρῖσμα ἐκκρινόμενον ὑπὸ τοῦ δέρματος
καὶ καθιστῶν αὐτὰ ἀπρόσιτα εἰς τὴν
ὕγρασίαν. Ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ σῶμα αὐ-
τῶν περιβάλλει λεπτότατον καὶ θερμό-
τατον πτίλον, τὸ ὁποῖον οὕτω διατηρεῖ
τὴν ζωϊκὴν αὐτῶν θερμότητα καὶ προ-
φυλάσσει αὐτὰ κατὰ τοῦ μεγάλου
ψύχους.

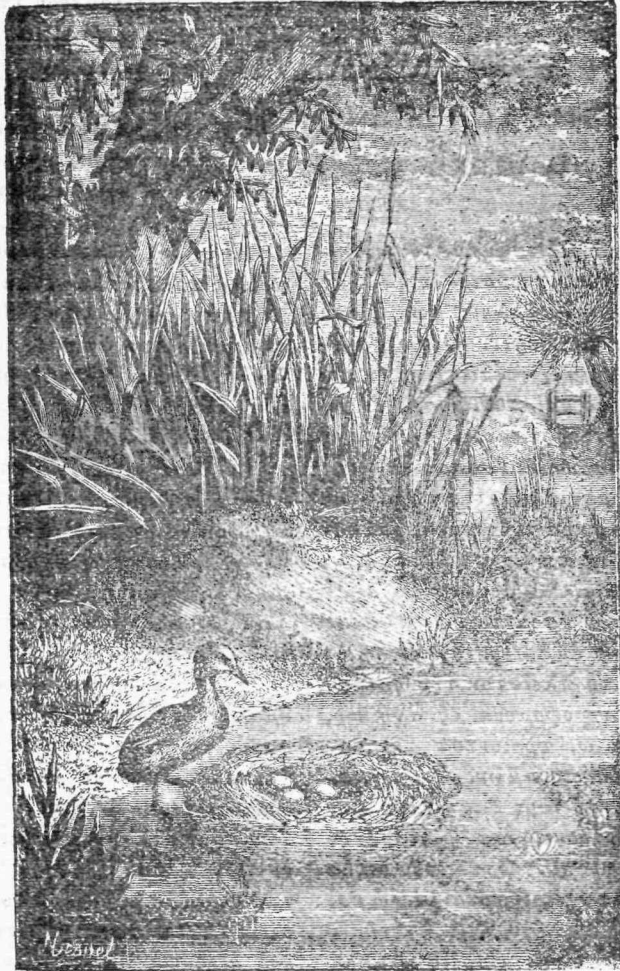
Τὰ εἶδη τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι
πολλὰ καὶ ζῶσιν ἐν διαφόροις χώραις.
Ὁ πρίγκηψ Κάρολος Βοναπάρτης, εἰς
τῶν σοφοτέρων ὀρνιθολόγων τῆς Εὐρώ-
πης ὑπελόγησεν ὅτι ἀποτελοῦσι τὸ 1/4
τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν εἰδῶν τῶν
πτηνῶν.

Τρέφονται δὲ μὲ φυτὰ, ἔντομα, ἰχ-
θυας καὶ μαλάκια, γεννῶσι τὰ ὄα των
τὸ ἔαρ καὶ τὰ ἐναποθέτουσιν ἐντὸς πα-
ραθαλασσίω φωλεῶν ἀτέχνων μὲν, πε-
ρικεκαλυμμένων ὅμως μὲ τὸ ἀπὸ τοῦ
στήθους των ἀποσπώμενον λεπτότατον
πτίλον.

Πολλὰ ἐρημόνησοι κατοικοῦνται καθ'
ὀμάδας ἐκ τῶν πτηνῶν τούτων, τὰ ὁποῖα
κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τοκετοῦ συνέρ-
χονται ὁμοῦ καὶ κατασκευάζουσι τὰς
φωλεὰς των. Εἰς τὴν συνήθειαν ταύτην
τῶν παραθαλασσίω πτηνῶν ὀφείλουσιν
οἱ Σῖναι τὸ ἐξαίσιον αὐτῶν βρῶμα,
τὰς φωλεὰς εἰδους τινὸς παραθαλασ-
σίων χελιδόνων, αἵτινες μετὰ κόπου
καὶ κινδύνου ἀποκτώμεναι τιμῶνται ἀ-
δρότατα καὶ ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν πολυ-
τιμωτέρων ἐδεσμάτων τῶν τραπέζων
τῆς Σινικῆς ἀριστοκρατίας. Ἐτι δὲ καὶ
ἡ Εὐρώπη ὠφελεῖται ἐκ τῆς καθ' ὀμά-
δας ταύτης βιώσεως τινῶν παραθαλασ-
σίω πτηνῶν. Τὸ γ ο υ ἄ ν ο τὸ κατ' ἐ-
ξοχὴν ἄριστον λίπασμα, ὅπερ τόσῳ ἐπ-
ωφελῶς μεταχειρίζονται οἱ τῆς Ἑσπε-
ρίας γεωπόνοι, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὰ

περιπτώματα παραθαλασσίων πτηνῶν βιούντων ἐν νήσοις τῶν θαλασσῶν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, καὶ ἰδίως ἐν τῇ παρὰ ταῖς ἀκταῖς τῆς Περουβίας νήσῳ Κίγχα. Εἶναι ἀπίστευτον καὶ ὁμως ἀληθές, ὅτι ἡ ἀλλεπάλληλος ἐπισῶρευσις τῶν περιπτωμάτων τῶν πτηνῶν τούτων

Τὰ ὀφέλη ἄτινα ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ ἐκ τῶν στεγανοπόδων τούτων πτηνῶν, εἶναι πλεῖστα. Ἄρκει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι αἱ χήνες καὶ αἱ νήσσαι μᾶς παρέχουσι ἀξιόλογον κρέας, οἱ κύκνοι στολίζουσι τοὺς κήπους μας καὶ παρέχουσι τόσον αὐτοὶ καθῶς καὶ ἄλλοι σύντρο-

ἐσχημάτισεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ στρῶμα γουάνου βαθύτητος ὑπεριννεήκοντα μέτρων. Τοῦτο εὐκόλως γίνεται καταληπτὸν ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι πλέον ἢ 25,000 πτηνὰ κοιμῶνται τὴν νύκτα ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καὶ ὅτι ἕκαστον τῶν πτηνῶν παράγει καθ' ἑκάστην σχεδὸν 25 γραμμάρια γουάνου.

φοί των πολῦτιμον πτίλον, προῖον μεγίστου ἐμπορίου ἐν ταῖς πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐρώπης χώραις.

Ἄλλα ἐκ τῶν παρυδατίων τούτων πτηνῶν δὲν πλέουσιν ἐν τῷ ὕδατι καὶ διὰ τοῦτο στεροῦνται τῆς ἐνούσης τοὺς πόδας τῶν πρώτων μεμβράνης. Τινὰ αὐτῶν ἔχουσι μακροὺς καὶ ὑψηλοὺς πό-

δας καὶ μακρὸν λαιμὸν ὡς οἱ γέρανοι, οἱ ἔρωδιοι, οἱ πελαργοί· ἄλλα μακρὸν καὶ παράδοξον ῥάμφος ὡς οἱ φοινικόπτεροι, αἱ σπαθίδες· καὶ ἄλλα μὲν πετῶσιν ὡς αἱ ἀλκύνες, αἱ ξυλόκοτται, ἄλλα δὲ μόλις βαίνουνσιν ἐπὶ γῆς ὡς αἱ στρουθοκάμηλοι, οἱ ἀπτέρυγοι, οἱ κα-

Ἐκ τῶν δύο ἐν τῇ παρόντι φύλλῳ δημοσιευομένων εἰκόνων ἡ μὲν πρώτη παριστᾷ εἶδος πτηνοῦ ἐκ τῶν στεγανόποδων καὶ ἀνήκοντος εἰς τὴν οικογένειαν τῶν ἔρωδιῶν, ἐπιστημονικῶς δὲ *podiceps minor* καλουμένου. Τὸ πτηνὸν τοῦτο πλεόν ἄριστα ἐν τοῖς γλυκέσιν ὕδασι,

ζοάρ. Τρέφονται δὲ ταῦτα ἀναλόγως τῆς κατοικίας των μὲ ἰχθύς, βατράχους, σκώληκας, ἔντομα, ἕρπετά, καὶ μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκομεν ἄριστην θήραν, τὴν ξυλόκοτταν, τὸν χαραδριὸν, τὸν σχοιμικλον, τὴν ὠτίδα, καὶ ἄριστα πτερὰ διὰ κοσμήματα, ὅποια παρέχει ἡ στρουθοκάμηλος, ὁ ἔρωδιός καὶ ἄλλα.

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Β'.]

διότι ἐν τούτοις πάντοτε διαβιοῖ, μετὰ δυσκολίας βαδίζει ἢ μάλλον ἔρπει ἐν τῇ ξηρᾷ. Εἶναι δὲ κεκαλυμμένον μὲ λεπτότατον πτίλον, ἐξ οὗ πολλὰ ὠφελεῖται ἡ βιομηχανία κατασκευάζουσα πολυτίμου μηλωτὰς διὰ τὰς χεῖρας καὶ τὸν λαιμὸν τῶν κυριῶν. Κτίζει δὲ τὴν φωλεάν του ἐν τοῖς καλάμοις

τῶν ὀχθῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Ἡ θήλεια γεννᾷ 5—7 ἐπιμήκη ὠὰ χρώματος λευκοπρασίνου μετὰ φαιῶν στιγμάτων. Ἐπειδὴ ἡ φωλεὰ εἶναι κατεσκευασμένη οὕτως ὥστε νὰ πλέη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ἡ θήλεια ὅταν διαβλέπη κίνδυνον βυθίζει μὲν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ ὕδατι, διὰ τοῦ ἄλλου δὲ ὀδηγεῖ ὡσεὶ διὰ κώπης τὸ πολύτιμον αὐτῆς παλλάδιον. Ἡ φωλεὰ αὕτη συμπαρασύρουσα μετ' αὐτῆς κυματιζόμενα τυχὸν ἐπὶ τῆς λίμνης χόρτα ὀλονὲν ἐπαυξανόμενα, ὁμοιάζει πολλάκις πρὸς πλεόν νησιδίον.

Ἡ ἑτέρα εἰκὼν παριστᾷ εἶδος ὑπολαΐδος *calamoerpe aquatica* μὲν καλουμένης, βιούσης δὲ πάντοτε παρὰ τὰ ἔλη, τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμούς.— Τὴν φωλεὰν αὐτῆς ἡ θήλεια διαπλέκει μετὰ χάριτος μεταξὺ τῶν βρύων καὶ τῶν ἄλλων παρυδατίων χόρτων, ὃ δὲ ἄρρην ἐκφέρει γλυκὺ κελάδημα ἐν ᾧ κυρίως αἱ δύο κρραυγαὶ τρέ-κρέ, τρέ-κρέ διακρίνονται.

M.

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Βιβλιογραφία)

Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας Μενδελῶνος Βαρθόλδου καὶ μεταγλωττισθεῖσα ἐκ τῆς γερμανικῆς ὑπὸ Μ. Ι. Παπαρρόγοπούλου. Μέρος Πρῶτον. Ἐν Ἀθήναις 1872.

Ἄγνωθ' ἂν καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη συμβαίνει τὸ αὐτὸ, ἀναντίρρητον ὅμως εἶναι ὅτι ἐν Ἑλλάδι οὐχὶ σπανίως ἐπιχειροῦντες πολλοὶ νὰ γράψωσι, γράφουσιν ἀληθῶς ἀριστουργήματα χωρὶς μὰ τὸ θέλωσι καὶ χωρὶς κἂν νὰ τὸ ὑποπτευθῶσι. Πρὸ τοῦ Ἐξαρχοπούλου καὶ μετ' αὐτὸν οὐχὶ ὀλίγα εἰσὶ τὰ συγγράμματα, ἅτινα παρέχουσι θυμηδίαν καὶ ἀπλεγτον κινουῦσι τὸν γέλωτα, διὰ μέσων

ὅμως ἅτινα ὁμολογητέον δὲν ἐπεξήτησαν παντάπασιν οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν. Ταλμουδικὸς τις μῦθος ἀναφέρει ὅτι ῥαββίνος τις φιλάργυρος ἔδωκεν ἡμέραν τινα εἰς πτωχοὺς αἰτοῦντας παρ' αὐτοῦ ἐλεημοσύνην ἐλλεῖψει ἄλλου χείρονος, ποσότητα καρῶν παλαιῶν καὶ σαπρῶν, ἅτινα ὅμως ὁ παντοδύναμος Ἰεχωβὰ ἐπλήρωσε διὰ πολυτελῶν λίθων καὶ ἀδαμάντων βαρυτίμων· ὁ ῥαββίνος, προσθέτει τὸ Ταλμουδ, μαθὼν τί περιείχον τὰ κάρνα αὐτοῦ παρὰ τῶν πτωχῶν, οἵτινες δακρύνοντες ἐξ εὐγνωμοσύνης προσήλθον ὅπως τὸν εὐχαριστήσωσιν, ἀπέθανε διαβόραγεις ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀγανακτήσεως. Ὁ μῦθος οὗτος ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς τοιοῦτους συγγραφεῖς, ἀντιστρόφως ὅμως, ὅπερ εἶναι τὸ ἴδιον.

Ὁ κ. Μιχ. Ἰω. Παπαρρόγόπουλος μεταφράσας τὴν ἱστορίαν τοῦ Βαρθόλδου ἔγραψεν ἄκων βιβλίον χαριέστατον. Εἶναι ἀληθῶς ἄξιον θαυμασμοῦ μεθ' ὁποῦσης τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος ἀρτῦει τὴν μετάφρασίν του ταύτην δι' ἀστειοτάτων τοῦ κειμένου παρεννοήσεων καὶ διὰ φράσεων τοσοῦτων ἀλλοκότων καὶ ἀκατανοήτων, ὥστε καὶ ἄκοντα ἀναγκάζει πάντα ν' ἀναγνώσῃ τὸν ἐκδοθέντα ὀγκωδέστατον πρῶτον τόμον μέχρι τῆς τελευταίας σελίδος. Καὶ δὲν δύναται τις μὲν ἀκριβῶς ν' ἀναφωνήσῃ περὶ τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι ὁ Ἐξαρχόπουλος περὶ Ὁμήρου ἔλεγε, ὅτι

εἶναι πηγὴ
ὅπου ποτίζεται ἡ γῆ,

δύναται ὅμως δικαιοτάτα νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ὅτι

εἶναι τὸ περιβόλι τοῦ κόσμου,
ὅπου ἐμβαίνει τινὰς μετ' αὐτὸν ταμπακέρα του,
διὰ νὰ πάρῃ τὸν ἄερα του.

Καὶ τῷ ὄντι; Τίς δὲν ἀναπολεῖ μετ' ἄλλους τὴν εὐφρόσυνον ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐδημοσιεύοντο μεταφράσεις τοσοῦτο τερπναῖ, τοσοῦτον εὐτράπελοι καὶ κωμικαί, ὥστε ἀπέσπων τὸν γέλωτα καὶ αὐτῶν τῶν σκυθρωποτάτων καὶ ἀγελάστων; Καθ' ἣν ἡ γαλλικὴ φράσις nous sommes nés pour mourir (ἐγεννη-

θημεν διὰ ν' ἀποθάνωμεν) μετεφράζετο, εἶμεθα μύται διὰ νὰ ἀποθάνωμεν, ἡ δὲ *outré cela feu le comte se plaisait à regarder les planes du Brabante* (ἐκτὸς τούτου ὁ μακαρίτης κόμης ἠρέσκετο νὰ παρατηρῇ τὰ σχέδια τοῦ Βραβάντου) ὁ ἀσκὸς ἐκεῖνος, ὁ ἐν πυρὶ κόμης, ἠὲ χαρίσταιτο νὰ θεωρῇ τὰς πεδιάδας τῆς Βραβαντίας! καθ' ἣν ἡ δωδεκάδελτος (*la loi des douze tables*) ἐγένετο νόμος τῶν δώδεκα τραπεζῶν, ὁ δὲ μαῦρος Ὀθέλλος (*le noir Othello*) τὸ μέλαν ξενοδοχεῖον! καθ' ἣν κυρία τις πορευομένη εἰς Βερσαλλίας (*elle était allée au Versailles*) μετεσχηματίζετο εἰς δένδροστοιχίαν αὐτῶν; Εὐτυχῶς ὁ κ. Μ. Ι. Παπαρῆγόπουλος προσεπάθησε τὸ ἐφ' ἑαυτὸν νὰ παλινορθώσῃ τὸ εὐχάριστον τοῦτο τῆς μεταφράσεως εἶδος, καὶ ἀφθόως τὸ κενὸν τοῦτο ἀνεπλήρωσε διὰ τοῦ ἐκδοθέντος ὀγκωδεστάτου ἐξ 706 σελίδων μεγάλου ὀγκοῦ σχήματος πρώτου τόμου τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης ἱστορίας τοῦ Γερμανοῦ Μενδελσῶνος Βαρθόλδου. Καὶ ἀληθῶς! μετὰ πόσης χαρᾶς καὶ γέλωτος ἅμα δὲν ἀναγινώσκει τις τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ κ. Μ. Ι. Παπαρῆγοπούλου, ἐν ᾧ ἐπανευρίσκει ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἀρχαίων ἐκείνων μεταφράσεων! διότι τις δύναται νὰ μείνῃ σοβαρὸς, ἀναγινώσκων ὅτι ἅπανα ἡ περιουσία τῶν Ἑλλήνων αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν μετεβιβάζοντο εἰς ἄλλας ἀσφαλεστέρας χώρας ἐπὶ σχεδιῶν (γρ. ἀκατίων)*), καὶ προσπαθῶν εἰς μάτην ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν χειροτομίαν ὑπὸ τὴν βαθμολογίαν**), καὶ τὸ παιγνίδιον τοῦ ταυλίου ἢ πεσσῶν ὑπὸ τὸ παιγνίδιον τοῦ τρικ-τράκ; ***) ἢ βλέπων τοὺς Ῥώσους δεκεμβριανοὺς ἐπαναστάτας μένοντας ἐν τῇ μεταφράσει *dekabristes* †), ὡς ἦσαν καὶ εἰς τὸ γερμανικὸν κείμενον, τοὺς κολλυβιστάς

Stockjobbern *), τοὺς ἐξημμένους τῆς Ἰσπανίας, Ἐξαλτάδους **), καὶ τὸ κατὰ τὸν Γέντζ θλιβερὸν θέαμα τῆς τότε καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος γενόμενον θέατρον *very gloomy*; ***) ὅταν δὲ ὁ μεταφραστὴς ἐν τῇ πλαστοουργῷ τῆς φαντασίας αὐτοῦ δυνάμει πλάττῃ Τούρκους ἐπισκόπους (σ. 269), ἢ ὅταν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *Stocktorry* (γνήσιος τόρυς), τοῦ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀποδιδομένου εἰς τὸν λόρδον *Strangford*, δημιουργῇ ἕτερον Ἄγγλον πράττοντα καὶ ἐνεργοῦντα, (σ. 425. 453), πρὸ πάντων δὲ ὅταν τὸν κεφαλικὸν φόρον (χαράτσι) κάμνει κύριον Χαραξῆν, ἀνάγκη νὰ ἦναι τις πολὺ δύσκολος ὅπως μὴ ἀνομολογήσῃ ὅτι εἶναι ἐξαίσιον, ὡς ἐπίσης καὶ ὅταν τὸν μεν Ἀνθιμον ἐπίσκοπον Ἐλους μεταμορφῶν εἰς Ἀνθιμον τῆς Ἠλου (σ. 254), τὸν Συμεῶνα Σῆθ' εἰς Σίμωνα Σῆθον, (σ. 50), τὸν Μάξιμον Μαργούνιον εἰς Μάξιμον Μαργούκον (σ. 52), τὸν Βοναπάρτην εἰς Καλομοίρην ἀντὶ Καλόμερον (σ. 114), τὸ ψευδώνυμον τοῦ Ἰψηλάντου Κομνηνὸς εἰς Κἀνενὸς (σ. 217) τὸν Συναχερεῖβ εἰς Σαναχάριβα, κλπ. κλπ.

Οὐδαμῶς δὲ τούτων ὑπολείπεται καὶ ἡ συνήθεια τοῦ μεταφραστοῦ, παραθέτοντος παρὰ τὰ κύρια τόπων ὀνόματα καὶ λατινικοῖς γράμμασι τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ γερμανικῷ ὑπάρχει κειμένῳ †). Θαυμασία ἀληθῶς πρόνοια, διότι ἄλλως πῶς ἠδύνατό τις ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν Ναύπακτον ἐν τῇ Δεπάντῳ (σ. 158 καὶ πολλ. ἄλλ.), τὸ Βουθρωτὸν ἐν τῷ Βουτρίντῳ (σ. 145), τὰς Καλτεζὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ Καλτετσιῳ (σ. 311 καὶ ἄλλ.), ἢ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μαντεύσῃ ὅτι ἐν τῇ Νεαπόλει τῆς Ῥωμουνίας (σ. 548) ὑποκρύπτεται τὸ Νάυπλιον, καὶ ἐν τῇ Δαπλανδίᾳ ἢ Δαπωνία;

*) σ. 1.

**) σ. 4.

***) σ. 12.

†) σ. 567. 568 καὶ ἄλλ.

*) Οἱ δύο ἐπιφορτισμένοι τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ δανείου εἶχον ἐμπέσει εἰς χεῖρας Ἄγγλων *Stokjobbern*.» σ. 474.

**) σ. 427.

***) σ. 430.

†) σ. 259. 264. 266. 267. 268 κλπ. κλπ.

Ἄλλὰ καὶ τοῦ συγγραφέως τὰς εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις ἀντικαθίστησιν ὁ μεταφραστὴς προσφύεστατα δι' ἰδικῶν του, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ποιεῖ ἐν σ. 597. «Ἡ ὑπὸ τοῦ Κάνιγγος διεύθυνσις τῶν ὑποθέσεων ὁμοίωζε πρὸς ὑπόνομον, ἥτις τὸ πᾶν ἀνατρέπει εἰς τὸν δρόμον τῆς, μετὰ τὴν ἔκρηξιν ὅμως τῆς ὁποίας καὶ πολλὰ πράγματα καὶ ἄνθρωποι πάλιν ἀνορθοῦνται εἰς τρόπον, ὥστε ἐν Παρισίοις θέλουσιν αἰσθανθῆ ἑαυτοὺς μεγάλους, καὶ ἐν Πετροπόλει ἀπηλευθερωμένους.» Ὁ μεταφραστὴς προετίμησε νὰ θέσῃ ὑπόνομον, ἀντὶ χιονοστιβάδος (avalanche), ὡς εἶχεν ὁ συγγραφεὺς, διότι ὑπόνομος τρέχουσα εἶναι εἰκὼν ζωηροτέρα καὶ φρικαλεωτέρα. Ἀλαχοῦ λέγεται ὅτι ἡ αὐστριακὴ μεσολάβησις κατέστη ἀδρανῆς (σ. 599), οὐδεὶς δ' ἐναντιοῦται ὅτι τοῦτο ἐκφράζει πλειοτέραν νοχέλειαν ἢ ἡ λέξις ἀκαίριος ἢ ὑπάρχουσα ἐν τῷ πρωτοτύπῳ.

Ἐνιαχοῦ δὲ καὶ αἰνίγματα ἀρέσκειται νὰ παρεμβάλλῃ ἐν τῷ λόγῳ ὁ φιλοπαίγμων μεταφραστὴς, ὡν τὴν λύσιν ἴσως θέλει μᾶς δώσει ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ. Ἐν τούτων ἔστι καὶ τὸ ἀκόλουθον: «Ἄλλ' ἐν τῷ ἀποπεφραγμένῳ τούτῳ σχήματι εἶς τε τὰ γεγονότα καὶ τὸν μέχρι τούδε ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων ἐλήφθησαν περισσότερα ὑπ' ὄψιν ἢ ὅσον ἠδύνατό τις νὰ περιμείνῃ παρὰ δογματικῆς καὶ συμφώνου πρὸς τὴν νομιμότητα ἀφετηρίας.» (σ. 428.)

Μὴ ἀρκεσθεῖς ὅμως ὁ κ. Μ. Ι. Παπαρρηγόπουλος εἰς τὴν παλινόρθωσιν τοῦ εὐτραπέλου τῆς μεταφράσεως εἶδους, προσεπάθησε τὸ κατὰ δύναμιν νὰ πλουτίσῃ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν καὶ διὰ τοῦ εἶδους ἐκείνου τῆς μεταφράσεως ἐκ τῆς ἀπλῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ὅπερ δύναται νὰ ὀνομασθῆ σάρωθρον τῆς χυδαίας γλώσσης. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μεταφράσεως μετεχειρίσθησαν ἐκτὸς πολλῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ ὅσοι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων δὲν ἠθέλησαν νὰ μολύνωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν γραφόμενα διὰ φράσεων τοῦ χύδην

λαοῦ. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ὁ σοφὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῆς κ. Φίλιππος Ἰωάννου ἀνύψωσε τὸ εἶδος τοῦτο εἰς ἐπιστήμην, διὰ τῆς ἕν τοῖς φιλολογικοῖς αὐτοῦ παρέρργοις καταχωρισθείσης μεταφράσεως εἰς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς στίχους δύο δημοτικῶν ᾄσμάτων, ἀλλὰ δίκαιος ὀφείλεται ἔπαινος καὶ εἰς τοὺς προγενεστέρους αὐτοῦ καὶ ταπεινοτέρους ἀνωνύμους μεταφραστὰς τοὺς ἐξελληνίσαντας τὸ

Τρελάθηκα μανούλα μου, χιὰ μιὰ γειτονοπούλα
[μου

εἰς:

Πότνια μητερ, ἀπέπητ ἡ ἐμὴ φρήν,
οὐνεκα μιᾶς ἐναντι ἐμοῦ οἰκούσης,

καὶ χυδαίαν τινὰ γνωστὴν φράσιν μεταφράσαντας διὰ τοῦ: Οὐ πορεύη ξέειν γαστέρας' καὶ τοσαῦτα ἄλλα, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὸν μεταγενέστερον καὶ ταπεινότερον ἔτι μεταφραστὴν τοῦ «Ἀναξιδόρμιγγος ἐπὶ τοῖσιν ἐκκαλυπτηρίοισι μαρμαρίνοιο ὁμοιωμάτιο μακάρος ποντίφηκος Γρηγορίοιο τοῦ καὶ πέμπτοιο» ἥτοι τοῦ ὕμνου ἐν τοῖς ἀποκαλυπτηρίοις τοῦ μαρμαρίνου ἀνδριάντος τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' τοῦ κ. Α. Βαλαωρίτου, οὗ ὁ πρῶτος στίχος:

Πῶς μᾶ; θωρεῖ; ἀκίνητος; ποῦ τρέχει ὁ λογισμᾶς
[σου;

μετεφράσθη οὕτως.

Ἴνα τί ἀτέγκτως ἡμᾶς δέδορκας; ποῦ θέουσι φρένες τεαί;

ἢ δὲ ἐπωδῆ:

..... Χτυπέτε, πολεμάρχοι,
Μὴ λησμονήτε τὸ σχοινί, παιδιὰ, τοῦ Πατριάρχῃ!
ὡς ἐξῆς:

..... Παιέτε, μέδοντε; πολέμοιο,
μὴ ἐπιλάθεσθε τῆς καμίλου Πατριάρχῃ!

καὶ ἐν τῷ οὐδ' αἱ ὀμηρικαὶ ἐλησμονήθησαν τμήσεις, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις:

Ἄ γυῖος τ' Ἀνδρούτσου 'ς τὴ Γραβιά στηρίζει τὸ
[κορμί του'
κι' ἀπάνω του, 'σὰν νάτανε θεόκτιστο κοτρώνι,
συντρίβει τ' ἄρβανιτιὰ μὲ τὸν Ὁμέρ Βριώνη,

οἵτινες μετεφράσθησαν διὰ τῶν ἀκούθων:

Ἄνδρῶσσεω γόνος, ἐὰ νῶτα κατὰ Γραβίην ἐρείδει, καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ, δίκην θεοτεύχτου πέτρου, κατὰ Ἄλβανίη συντριβεται, Ὅμερ-Βριώνεω μέτα.

Ὁ κ. Μ. Ι. Παπαρρήγόπουλος, τὰ ἐπιζήλα ταῦτα προσπαθῶν ν' ἀκολουθήσῃ ἴχνη, μετέφρασε προσφυέστατα τὴν δημῶδη παροιμίαν «Ἀπὸ τὸ κεφάλι ἀρχίζει νὰ μυρίζῃ τὸ ψάρι» διὰ τοῦ ἐξῆς: «Ἀπὸ κεφαλῆς ἀρχεται νὰ δξῆ ὁ ἰχθύς.» (σ. 521) τὸ τοῦ δημῶδους ἄσματος:

Τάχα δὲν ἡμαστάνε νιοί, δὲν ἡμαστ' παλληκάρια,
τάχα δὲν τάξειδέψαμε μὲ Φαριανὰ καράβια;
(Passow, σ. 263.)

μετέφρασεν ἐπίσης. «Δὲν ἤμεθα καὶ ἡμεῖς νέοι; δὲν ἐπλέομεν ἡμεῖς ἐπὶ τῶν πλοίων τῶν Ψαρῶν;» τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου ἔκαμεν «Ἐκκλησίαν τῆς Ζωοπαρόχου πηγῆς.» (σ. 297), τοὺς ἐξῆς στίχους ἐτέρου δημῶδους ἄσματος:

Ὁ Χάρος εἶναι πονηρός, πιτῆδειος πρωτοκλέφτης
ἔρει κλεφτοπατήματα, πονήριας γυναικῶν!
(Passow, σ. 302.)

μετέφρασεν: «Ἐπειδὴ ὁ Χάρων εἶναι πανοὔργος, ὁ πρῶτος πάντων τῶν κλεπτῶν καὶ γνωρίζει τῶν κλεπτῶν τὰ τεχνάσματα καὶ τὰς γυναικείας πανουργίας.» (σ. 70). Τὴν δημῶδη παροιμίαν «Τραβᾶτε με κί' ἄς κλαίω, κί' ἂν κλαίω τί σας κάνω» μετέφρασε: «σύρετέ με ἅπ' ἐδῶ, καὶ ἄς κλαίω!» (σ. 60), μετέφρασε δ' ἐκτὸς τούτων καὶ τὰς ἐπιγραφὰς μεταφράσεων τινων Ῥήγα τοῦ Φεβραίου ἐχοῦσας οὕτω: «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν» καὶ «ἡ Βοσκοπούλα τῶν Ἄλπεων» διὰ τῶν ἐξῆς: «Σχολεῖον τῶν κομφῶν καὶ λεπτῶν ἐραστῶν» καὶ «ἡ ποιμεῖς τῶν Ἄλπεων» (σ. 58). Οὕτως ἐπίσης μετέφρασε καὶ τοὺς στίχους τοῦ ποιήματος Ἀγγλο-Γάλλο-Ῥώσσοι, ὅπερ μετεποίησεν εἰς Ἀγγλοῦ καὶ Γάλλου καὶ Ῥώσσοι (σ. 6) καὶ τὴν ἐπιγραφὴν Σάλπισμα πολεμιστήριον τοῦ Ἀτρομήτου Μαραθονομάχου (Κοραῆ) μετέφρασεν εἰς Σάλπιγγα τοῦ πολέμου τοῦ ἄτραμήτου τοῦ Μαραθῶνος, τὸν φι-

λολογικὸν σύλλογον, ἑλληνικὸν ἐν Βουκουρεστίῳ περιοδικὸν σύγγραμμα (σ. 41) ἔκαμε φιλολογικὴν ἐταιρίαν (σ. 45.) κτλ. κτλ. Πρὸ πάντων δὲ ὀλόκληρα χωρία ἑλληνικῶν συγγραμμάτων μεταφράζων ἐκ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως, ἐν ᾗ συχνάκις παρενοήθησαν, τὰ μεταφράζει δι' ἐτέρων παρενοήσεων τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως, προσπαθῶν οὕτω πιστῶς τὸν συγγραφέα ν' ἀκολουθήσῃ καὶ διὰ παρενοήσεων ἀξιολόγων τὰς παρενοήσεις μεταφράζων.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐξιδιαιζόντως καὶ τὴν ποικιλίαν ὁ κ. Μ. Ι. Παπαρρήγόπουλος ἀγαπᾷ δὲν λείπει καὶ τὸ ἀντίστροφον νὰ πράττῃ, ἥτοι ἀρχαίως Ἑλληνικὰς φράσεις νὰ μετατρέπῃ εἰς δημῶδεις. Οὕτω τὸ τοῦ Ἡροδότου «Ἀπωρήσω τὸν γάμον» ἔκαμε «Σὺ καθυπερεχόρευσας τὴν εὐτυχίαν σου!» (σ. 62), τὸ δὲ τροπᾶριον τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας «Ὁρῶντες με ἄφρονον καὶ ἄπνον προκείμενον, κλαύσατε πάντες ἐπ' ἐμοί, ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, συγγενεῖς καὶ γνωστοί· τὴν γὰρ χθὲς ἡμέραν μεθ' ὑμῶν ἐλάλου, καὶ ἄφνω ἐπήλθέ μοι ἡ φοβερὰ ὥρα τοῦ θανάτου. Ἄλλὰ δεῦτε πάντες οἱ ποθοῦμενοί με καὶ ἀσπασασθέ με τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· οὐκ ἔτι γὰρ μεθ' ὑμῶν πορεύσωμαι ἢ συλλαλήσω τοῦ λοιποῦ. Εἰς κριτὴν γὰρ ἀπέρχομαι, ἐνθα προσωποληψία οὐκ ἔστι· δοῦλοι γὰρ καὶ δεσπότηαι ὁμοῦ παρίστανται, βασιλεὺς καὶ στρατιώτης, πλούσιος καὶ πέννης ἐν ἀξιώματι ἴσῳ· ἕκαστος γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἢ δοξασθήσεται ἢ αἰσχυνθήσεται.» μετέφρασε διὰ τῶν ἐξῆς: «Μὲ βλέπετε (τὸν ἀποθανόντα) βωβῶν (sic) καὶ ἄπνον. ὦ! κλαύσατέ με ἀδελφοί μοι, φίλοι καὶ γνώριμοι, ἐπειδὴ χθὲς ἔτι ὠμίλου μεθ' ὑμῶν· δότε μοι τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν. Δὲν θέλω πλέον ὑπάρχει μεθ' ὑμῶν οὔτε ὀμιλεῖ. Ἀπέρχομαι πρὸς ἐκείνον τὸν κριτὴν, παρὰ τῷ ὁποίῳ οὐδεμία προσώπων διάκρισις ἰσχύει. Ἐκεῖ, ὅπου ὑπηρεταὶ καὶ κύριοι εὐρίσκονται ἐν τῷ αὐτῷ, βασιλεῖς καὶ στρατιῶται, πλούσιοι καὶ πένητες ἐξίσου τιμῶνται

Ἐπειδὴ κατὰ τὰς πράξεις του ἕκαστος θέλει ἀπολαύσει τῆς αἰωνίου μακαριότητος ἢ καταδικασθῆ.» (σ. 68).

Ἐπὲρ πάντα ὁμως ταῦτα διαπρέπουσιν αἱ σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ, τὸ κυριώτερον τοῦ βιβλίου ἀγλάισμα. Ἐν αὐταῖς ὁ Σατωβριάνδος μεταμορφούμενος γίνεται «μία τῶν σπανιωτάτων ἀηδόνων τῆς Γαλλίας» (σ. 451) καὶ οἱ κατήγοροι τῆς Ἑλλάδος κατακεραυνοῦνται διὰ τῶν ἐξῆς, σημειουμένων ὑπὸ τῆν διήγησιν περὶ τῆς ἐν Λονδίῳ συνομολογήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου: «Εὐγε! λοιπὸν καὶ ὑπέρευγε! ... Οἱ Ἕλληνες εἶναι λησται, ἔ; ... ἢ μόνον μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, ἄξιοι ἤχου καὶ λόγου καὶ κρότου καὶ πατάγου ἀνὰ σύμπασαν τὴν οἰκουμένην; ... Εὐγέ σοι καὶ μυριάκις εὐγε, δικαιοσύνη εὐγενῶν καὶ πεπαιδευμένων χριστιανικῶν ἐθνῶν τοῦ 19ου αἰῶνος!» (σ. 474).

Ἐν αὐταῖς καταφαίνεται πασιδηλὸς ὁ φλογερὸς τοῦ μεταφραστοῦ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἀκράδαντος αὐτοῦ φιλοπατρία, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς χωρίοις νεωτέρων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἅτινα ἐκόντα ἐέκοντα εἶτε ἐφαρμόζονται εἶτε μὴ παρεμβάλλει ἐν ταῖς σημειώσεσιν ὅπως ἀναρρίπησῶσι τὸ ἐκλείπον φεῦ! πατριωτικὸν αἶσθημα, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν ταῖς ἐμβριθεστάταις ἀληθῶς παρατηρήσεσι, τὰς ὁποίας ὑποσυνάπτει εἰς πᾶσαν περιπτώσιν οὕτως ἐν τῇ διηγῆσει ὅτι οἱ δύο Νοταραῖοι ἤριζον περὶ τῆς συγκομιδῆς τῆς κορινθιακῆς σταφίδος, μετ' ἀκρατήτου ἀγανακτήσεως τοιαῦτα ἀναφώνει: «Κωμικώτατον ἀληθῶς πρᾶγμα εἰς τοιαύτας πάντη σοβαρὰς καὶ κρισίμους διὰ τὴν πατρίδα περιστάσεις!» (σ. 601).

Τοιαῦτα τῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Μιχαήλ Ἰω. Παπαρρήγοπούλου τὰ προτερήματα ἅτινα παρατηρήσαμεν ἐν τοῖς ἀποκοπεῖσι φύλλοις τοῦ α'. τόμου. Ἄν δέποτε κόψωμεν καὶ τὰ ὑπόλοιπα φύλλα δὲν θὰ λείψωμεν τοῦ νὰ σημειώσωμεν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς παρατηρηθησόμενα χαρίεντα πράγματα ad magnam Michaelis Paparrigopouli gloriam!

Τελευτώντες ψυχοφελὲς κρίνομεν ὁπως ἐπάσωμεν ὡς εὐχὴν ὑπὲρ τοῦ κ. Παπαρρήγοπούλου τὴν ἀκόλουθον τῆς μεταφράσεώς του σημείωσιν: (σ. 475) «Ἄλλ' ὦ θαυματουργὲ καὶ πάνσοφε τῆς θείας παντοδυναμίας Πρόνοια, σὺ μόνη ἠσκέπη καὶ σώτειρα τῶν ἀναξιοπαθόντων καὶ κινδυνευόντων, σὺ, σύγγνωθι ἡμῖν τοιοῦτοις, καὶ σῶζε ἀνδρίζουσα καὶ ἐνισχύουσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς τὴν μικρὰν ἀλλ' ἐπὶ ἡμῖν ἀείποτε θαρρόουσαν Ἑλλάδα, ἥτις οὐτ' ἔπαυσεν, οὔτε παύει διαπύρως καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν παρακαλοῦσα τὸ τοῦ Χριστοῦ «Πάτερ, ἄφεσ αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι!» καὶ ὑπὲρ φίλων, ἵνα καὶ οὗτοι συντονώτερον ὑπὸ σοῦ φωτιζόμενοι καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς σκοποῖς ἐνισχυόμενοι, ὁσημέραι ἐρρῶμενέστερον καὶ μετὰ μείζονος ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπιτυχέστερον τοῦ μεγάλου καὶ ἄδυσχεροῦς τῶν νέων Ἑλλήνων ἀγῶνος ἰσχυροῦς.» Ἀμήν!!!

Μ. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ

EN BIENNE.

Κατ' ἔτος τελεῖται ἐν Βιέννῃ, κατὰ τὴν μεγάλην ἐβδομάδα, ἡ ἀνάμνησις τοῦ μυστικοῦ δείπνου. Ἀπὸ τριῶν ἐτῶν ἡ τελετὴ αὕτη δὲν ἐγένετο ἕνεκα διαφόρων λόγων, ἀλλ' ἐφέτος ἐπανηγυρίσθη μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος. Ἡρωες τῆς τελετῆς ταῦτης ἦσαν γέροντες καὶ γραιῖαι τινας, φοροῦντες ἀρχαίας ἐνδυμασίας, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νεώτερος εἶχε συμπληρώσει τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη. Μεταξὺ τῶν γραιῶν μία ἦτον ἑκατὸν ἑξ ἑτῶν. Κατὰ τὴν ἐνδεκάτην τῆς πρωίας ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν τελετῶν Hofbourg, περὶ δύο τραπέζας πλήρεις πινακίων, σταμνῶν καὶ ἀνθῶν, περὶ τὴν μίαν τράπεζαν οἱ γέροντες καὶ περὶ τὴν ἄλλην αἱ γραιῖαι. Ἀφοῦ ἐκαθέσθησαν ἐξέβαλον τὰ σανδάλια καὶ τὰς περικνημίδας

αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν ὁ κληρὸς καὶ ἀμέσως ὁ μέγας τελετάρχης ἀνήγγειλε τὰς ΑΑ. Μεγαλειότητας.

Ἡ συνοδία τῶν ΑΑ. ΜΜ. εἶχεν ὡς ἐξῆς. Προηγείτο ἀπόσπασμα σωματοφυλάκων, τούτους ἠκολούθουν οἱ μεγίστανες καὶ οἱ ὑπουργοὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ. Τοῦ αὐτοκράτορος προηγούντο οἱ ἐν Βιέννῃ παρευρισκόμενοι ἀρχιδούκες, τῆς δ' αὐτοκρατείας δώδεκα κυρίαὶ τῆς αὐλῆς. Ἡ αὐτοκράτειρα ἐφόρει μύρην μεταξίνην ἐσθῆτα ἀνευ οὐδενὸς κοσμήματος, καὶ ἔφερε περὶ τὸν τράχηλον περιδέλαιον ἐκ μαύρων μαργαριτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ αὐτοκράτειρα ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν τραπέζων, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων παρετάχθη ἡ ἀκολουθία αὐτῶν. Ἡ τελετὴ ἤρξατο μετὰ σύντομον προσευχὴν. Οἱ ἀκόλουθοι ἔφερον τὰ φαγητὰ, διεβίβαζον αὐτὰ πρὸς τοὺς ὑπασπιστὰς, οὗτοι τὰ ἐνεχειρίζον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, τὴν αὐτοκράτειραν καὶ τὰς κυρίας τῆς αὐλῆς, αἵτινες ὑπηρέτουν τοὺς ἐν τῇ τραπέζῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ ὑπηρέτησεν ὅλους τοὺς γέροντας ἢ δ' αὐτοκράτειρα μόνον τὴν μᾶλλον ἠλικιωμένην ἐκ τῶν γραιῶν. Οἱ ἀρχιδούκες ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἄρσιν τῆς τραπέζης, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα προέβησαν εἰς τὸ πλύσιμον τῶν ποδῶν. τὸν αὐτοκράτορα ἐβοήθουν δύο ἱερεῖς καὶ ὁ πρῶτος τελετάρχης πρίγκηψ Χοχενλόχ, χύνοντες ἀπὸ χρυσοῦς ὑδροχόης ὕδωρ ἐντὸς λεκανῶν ἐπίσης χρυσῶν. Ἡ Α. Μ. γονυπετῆς ἐσπόγγιζε διὰ τινος χειρομάκτρον τοὺς πόδας τῶν γερόντων. Τὴν αὐτοκράτειραν ἐβοήθουν ἀκόλουθοι καὶ εἰς τελετάρχης, οἵτινες τῇ ἐνεχειρίζον τὴν ὑδροχόην, τὴν λεκάνην καὶ τὸ χειρόμακτρον. Τῆς τελετῆς ταύτης περατωθείσης αἱ ΑΑ. ΜΜ. ἐκρέμασαν περὶ τὸν τράχηλον ἐκάστου τῶν γερόντων δερμάτινον σακκίον περιέχον μικρὰν χρηματικὴν ποσότητα. Ἀκολουθῶν αἱ ΑΑ. ΜΜ. ἐπανῆλθον εἰς τὰ δωμάτια των. Οἱ γέροντες μετέβησαν εἰς τὰ οἰκήματα αὐτῶν ἐπὶ ὀχημάτων τῆς αὐλῆς, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ φαγη-

τὰ, χειρόμακτρα καὶ τὰ πινάκια, ἅτινα ἦσαν δι' αὐτοὺς προωρισμένα, περιπλέον ἕκαστος παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ μεγάλην φιάλην οἴνου.

ΜΥΡΙΑ ΟΞΑ

* * ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ — Ὁ κ. L. Becq de Bouquières, ὁ ἐκδότης τῆς πληρεστάτης συλλογῆς τῶν ποιήσεων τοῦ Ἀνδρέα Chenier, ἐδημοσίευσεν καὶ συλλογὴν ἀπάντων τῶν ἔργων τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ τῶν εἰς τὸ πεζὸν γεγραμμένων, ὡς καὶ τῶν τοῦ φίλου του ἱππότητος de Ponge.—Περὶ τοῦ Chenier καὶ ἡ ἀγγλικὴ Westminster's Review ἐδημοσίευσεν σπουδαίαν πραγματείαν.

* Ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ ἐλβετικόν τι μυθιστόρημα Lina Dale ὑπὸ τῆς κυρίας E. Maga, ἀξιοσημείωτον διὰ τοῦ ὕφους τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν ζωγραφικωτάτην περιγραφὴν τῶν ἐλβετικῶν τοποθεσιῶν.

* Ἢδη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διασημοῦ μυθιστοριογράφου Bulwer Lytton ἐγνώσθη ὅτι ἔργον αὐτοῦ ἦν τὸ ἀνωδύμως πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐκδοθὲν βιβλίον Ἡ μέλλουσα φυλὴ, ἥτοι περιγραφὴ κατὰ φαντασίαν δημοκρατικῆς πολιτείας, εἶδος φιλοσοφικῆς καὶ σατυρικῆς εὐτοπίας. Ὁ Lytton κατέλιπεν ἀνέκδοτον καὶ μυθιστόρημά τι, Kenelm Chillingbe ἐπιγραφόμενον, ὅπερ ἐντὸς μικροῦ ἐκδοθήσεται ἐν τῇ συλλογῇ Tauchnitz, καὶ τὴν συνέχειαν ἐτέρου μυθιστορήματος οἱ Παρισιοὶ, ὅπερ ἀνωδύμως ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἀγγλικῷ περιοδικῷ συγγράμματι Brackwood Magazine.

* Ἀναγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἐκδοσις τῶν τελευταίων ἔργων Ναπολέοντος τοῦ Γ'. (Oeuvres posthumes de Napoléon III) ὑπὸ τοῦ κόμητος de la Chapelle.

* Ἀπέθανεν ἐν Addlestone εἰς ἠλικίαν 84 ἐτῶν ὁ Κάρολος Kinght, ὁ ἰδρυτὴς διευθυντὴς καὶ ἐκδότης τῆς δημοτικωτάτης ἐν Ἀγγλίᾳ πενταλέπτου ἐφημε-

ρίδος Penny-Magazine, τῆς Penny Cyclopoedia, καὶ τοσοῦτων ἄλλων εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν παλουμένων ὠφελίμων βιβλίων πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ.

* Ὁ βιβλιοπώλης Didier ἐξέδω ἐσχάτως ἐν κομφῶ τόμῳ νέαν μετάφρασιν τοῦ Αὐθέντου τοῦ Μωρέως (Le prince de Morée) τοῦ κ. Ἀλ. Ρ. Ῥαγκαβῆ· προαναγγέλλει δὲ καὶ τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν εἰς τρεῖς τόμους τῶν ἄλλων τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως διηγημάτων, καὶ τῶν δραμάτων του, ἅτινα ἕτερον τόμον θέλουσιν ἀποτελέσει. Ὡς γνωστὸν γαλλικὴ μετάφρασις τῶν μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων τοῦ κ. Ῥαγκαβῆ ἔχει ἐκδοθῆ ὑπὸ Ζ. S. de Tourgar ἐν Tournai τῷ 1862 εἰς δύο τόμους (Romans Grecs, Contes et nouvelles par Al. Rancavis) τὸν δὲ αὐθέντην τοῦ Μωρέως ἔχει καὶ γερμανιστὶ μεταφράσει ὁ ἀοιδιμος Elissen ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις (Analecten) αὐτοῦ.

* Δόγος γίνεται περὶ μετακομιδῆς τῶν ὄστων τοῦ μυθιστοριογράφου Ponson du Terrail ἐκ Βουρδιγάλων εἰς Παρισίους. Ὁ Ponson du Terrail ἀπέθανεν ὡς γνωστὸν κατὰ τὸν τελευταῖον γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Δεΐγης προσβληθεὶς ὑπ' εὐλογίας, ἐνσκηψάσης ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ τερατώδη μυθιστορηματά του, δὲν ἦσαν ἔργα ἐξαισία, ὁμολογητέον ὅμως ὅτι μεταξὺ τῶν διακοσίων πεντήκοντα τόμων οὓς ἔγραψε δέκα ἢ καὶ δεκαπέντε ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὠραίοι καὶ διασκεδαστικοί. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἐκέρδιζε 80 χιλιάδας φράγκων κατ' ἔτος, καὶ εἶχε προσέτι οἰκοδομήσει ἐκ τῶν κερδῶν τούτων καὶ ὠραιότατην ἔπαυλιν ἐν Πασσὺ, δαπανήσας πρὸς τοῦτο 200,000 φράγκων. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων αὐτοῦ μετεφράσθησαν ἐλληνιστὶ τὰ Παρισινὰ δράματα (Les drames de Paris), οἱ Γανδῖνοι (Les Gandins), οἱ ἰππῶται τῆς νυκτὸς (Les cavaliers de la nuit), Ἡ συνθήκη τοῦ αἵματος (Le pacte de sang), Οἱ ἄθλοι καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Ροκαμβόλ (Les ex-

ploits de Rocamboles, La resurrection de Rocamboles, Le dernier mot de Rocamboles), ὁ Ἀκόλουθος Ἀνθος Μαΐου (Le page Fleur de Mai), Αἱ ἀσχημίαι τοῦ κόσμου (Les mystères du demi-Monde), ὁ σαλπικτῆς τοῦ Βερεζίνα (La trompette de Beresina), καὶ εἴτι ἄλλο. Μὴ παραλείψωμεν ὅτι αἱ πλείσται τῶν μεταφράσεων τούτων ἐγένοντο καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

* Ἐκτὸς τοῦ δυστυχοῦς ἡμῶν συνεργάτου Δ. Κ. Παπαρῥηγοπούλου, οὐ ἀνωτέρω ἀνηγγείλαμεν τὸν θάνατον, καὶ ἕτερος λόγιος, ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας, ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας. Ὁ Ἰω. Καρασούτσας, καθηγητῆς τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἐν τοῖς γυμνασίοις τῶν Ἀθηνῶν διατελῶν, οὐ μόνον ὡς τοιοῦτος διεκρίθη, ἐκδοὺς καὶ Χρηστομάθειαν γαλλικὴν καὶ Γραμματικὴν πολλὰς ἀριθμοῦσας ἐκδόσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ποίησιν ἐκαλλιέργει, δημοσιεύσας συλλογὰς ποιησέων του, ἐν αἷς οὐχὶ εὐάριθμα εὔρηται ἄξια λόγου ποιήματα. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ πολλὰ ἀριστουργήματα τῆς φιλολογίας ξένων ἔθνων διὰ γλαφυρῶν μεταφράσεων μετήνεγκεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὧν πρῶτην κατέχουσι θέσιν ἡ Καλύβη τοῦ Θωμᾶ (Uncl Tom's Cabin) τῆς Stowe, καὶ ἡ Παναγία τῶν Παρισίων (Notre dame de Paris) τοῦ Hugo.

* * Ἐτελεύτησεν ὁ Ἰωσήφ Salvator, διακεκριμένος Γάλλος συγγραφεὺς, οὐ κυριώτερα ἔργα εἰσὶν ἡ Ἱστορία τῆς νομοθεσίας τοῦ Μωϋσέως (Histoire des institutions de Moïse), ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ (Jesus-Christ et sa doctrine) καὶ ἡ Ἱστορία τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐν Ἰουδαίᾳ (Ladomination romaine en Judée).

* Ἐπίσης ἐτελεύτησεν εἰς ἠλικίαν ἐβδομήκοντα ἐξ ἐτῶν ὁ Amédée Thierry, διακεκριμένος ἱστοριογράφος, πολλὰ ἱστορικὰ συγγράψας ἔργα ὧν κυριώτερον ἐστὶν ἡ Ἱστορία τῶν Γαλατῶν (Histoire des Gaulois).

* Ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως νέον σπου-

δαιότατον ἔργον τοῦ ἀκαδημαικοῦ Littré ἐπιγραφόμενον: Ἡ ἐπιστήμη ὑπὸ φιλοσοφικῆν ἔποψιν (La-science au point de vue philosophique). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιλαμβάνονται μελέται φιλοσοφικαὶ περὶ τῆς Ἀστρονομίας τῆς Γεωλογίας, τῆς Φυσιολογίας, τῆς ἱστορίας κλπ.

* Κατὰ τὴν 18 καὶ 19 Φεβρουαρίου ἐτελέσθη ἐν Thorn ἑορτὴ ἐπὶ τῇ τετρακοσιοστῇ ἐπετηρίδι τῶν γενεθλίων τοῦ διασήμου ἀστρονόμου Νικολάου Κοπερνίκου. Ἐν τῇ τελετῇ παρήσαν καὶ πολλοὶ ἀντιπρόσωποι πανεπιστημίων καὶ ἐπιστημονικῶν ἐταιριῶν τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας.

* Τὴν 1ην Φεβρουαρίου ἀπέθανε ἐν Lexington τῆς ἐν Ἀμερικῇ Βιργινίας ὁ διάσημος φυσικὸς M. F. Maury, εἰς δὲ πολλὰ ἐπιστημονικὰ ὀφείλονται ἀνακαλύψεις. Ὁ Maury κατήρτισεν ἄτλαντα τῶν βαθῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ διὰ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ Γεωγραφίας (Physical Geography) καὶ τοῦ περὶ τῆς σχέσεως τοῦ μαγνητισμοῦ πρὸς τὴν κυκλοφορίαν τῆς ἀτμοσφαιρας συγγράμματός του, συνετέλεσε πολὺ εἰς νέας ἐφευρέσεις προόδους καὶ παρατηρήσεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἔτη ἦν καθηγητὴς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Βιργινίας.

* * * ἈΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.—Ὁ κ. Σμίθ, ὁ γνωστός εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς βαβυλωνιακῆς περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ διηγήσεως, καὶ τὴν μετάφρασιν πολλῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, ἀνεχώρησεν εἰς Ἀσυρίαν, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὰς πρὸ εἴκοσι ἐτῶν διακοπίσας ἀνασκαφάς. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οὐ μικρὸν ἢ ἀποστολὴ αὕτη τοῦ κ. Σμίθ θέλει συντελέσει πρὸς διαφώτισιν τῆς ἀσσυριακῆς ἀρχαιολογίας. Τὰ ἔξοδα τῆς ἀποστολῆς καὶ τῶν ἀνασκαφῶν καταβάλλει ἡ ἀγγλικὴ ἔφημερίς Daily Telegraph.

* Ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ νεωστὶ ἐκδοθέντι ὁ κ. Φραγκ. Λενορμὰν ἐξετάζει τὴν περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ διήγησιν,

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ἜΤΟΣ Β'.]

τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Σμίθ ἀνακαλυφθεῖσαν, καὶ καταδείκνυσι τὴν σπουδαιότητα τοῦ μνημείου τούτου ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς τέως ἀγνώστου βαβυλωνίας ἐπικῆς ποιήσεως.

* * * ΘΕΑΤΡΟΝ—ΜΟΥΣΙΚΗ.—Ἐν τῷ θεάτρῳ Cluny τῶν Παρισίων ἀναγγέλλεται ἡ προσεχῆς παράστασις τοῦ Illustre Brizacier, ἐμμέτρου δράματος εἰς πράξεις δύο τοῦ νεαροῦ καὶ εὐδοκίμου ποιητοῦ Albert Glatigny. Ἐν τῷ αὐτῷ θεάτρῳ ἐπαναληφθήσεται καὶ ἡ παράστασις τῆς Vers les Saules, εὐφροσύνης μικρᾶς κωμωδίας τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.

* Αἱ γερμανικαὶ ἔφημερίδες πολὺν ποιοῦσι λόγον περὶ τινος παραδόξου ἔργου σοφοῦ τινος Γερμανοῦ, ἤτοι περὶ κωμωδίας ἀριστοφανεοῦ εἰς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς γεγραμμένους στίχους. Ἡ κωμωδία αὕτη ἐπιγράφεται οἱ ὑπεράλλοιοι κοινωνισταί, σατυρίζει δὲ συγχρόνως καὶ τὰς ὑπεραλπειούς καὶ τὰς κοινωνιστικὰς ιδέας· ἔχει δὲ καὶ χορὸν χελιδόνων, αἵτινες περιπαίζουσι τὸ περιορισμένον πνεῦμα τῶν Γερμανῶν ἀστῶν τῆς κωμωδίας ταύτης ἀναγγέλλεται καὶ γερμανικῇ μετάφρασιν χάριν τῶν πολλῶν. Φαίνεται ὅτι τὸ παρ' ἡμῖν μέχρι σήμερον καὶ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐπικρατοῦν νόημα τῆς συγγραφῆς ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν στίχων, δὲν ἐξέλιπε καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' εὐρίσκονται καὶ ἐκεῖ ἄνθρωποι ἀνεχόμενοι τὰ παιδαριώδη ταῦτα σχολαστικῶν παίγνια, διότι ὁ αὐτὸς καθηγητὴς μετέφρασεν ἄλλοτε καὶ ποιήσεις τοῦ Heine καὶ τοῦ Gothe εἰς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς στίχους.

* * * Ἐν Νέα Τόρκῃ τῆς Ἀμερικῆς παρίζεται τὸ σατυρικὸν δράμαS'Oncle Sam τοῦ Victorien Sardou. Ὁ εὐφυῆς οὗτος ἀλλ' ἄδικος δραματικὸς ποιητὴς, ὅστις διὰ τοῦ Rabagas, ἐτέρας αὐτοῦ κωμωδίας, πσοεπάθησε νὰ διασύρῃ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, σατυρίζει ἐν τῷ νέῳ τούτῳ δραματικῷ ἔργῳ τὴν Ἀμερικανικὴν δημοκρατίαν. Διὰ τὸν λόγον τούτου ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσεν τὴν

ἐν Γαλλίᾳ παράσασιν αὐτοῦ. "Ὅπως οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἴδωσιν ὅποιαν κρίσιν ὁ ἀμερικανικὸς τύπος ἐξέφρασε περὶ τῆς κατὰ τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας σατύρας ταύτης παραθέτομεν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Κήρυκος (Herald) τῆς νέας Ἰόρκης, ἐν ᾧ κριτικώτατα καὶ εἰλικρινέστατα αὕτη χαρακτηρίζεται. Ὁ On- cle Sam λέγει ἡ ἐφημερίς αὕτη, ἐπι- γράφεται κωμωδία πράγματι ὅμως εἶ- ναι δράμα. Ἐν τῷ δραματικῷ τούτῳ ἔργῳ οὐδεμία τῶν κυριῶν ἐστὶν ἀληθῆς ἀμερικανίς, οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἀληθῆς Gentleman. Ἡ δέσις εἶναι χαλαρά, ἐ- κάστη δὲ πρᾶξις εἶναι αὐτοτελὴς γελα- στική κωμωδία. Τὸ ἔργον τοῦ κυρίου Sardou ἐστὶ πικρὰ σάτυρα, δίκαια ἐν μέρει, πολλὰ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ περιγρα- φομένων εἰσὶ πράγματι δημοκρατικά. Ἡ σάτυρα αὕτη φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐστὶν ὑπερβολικὴ ἀπεικόνισις γεγονότων, ὧν ἡ βάση ἔχεται τινος ἀληθείας καὶ δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ παραγνωρίσω- μεν τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα σπέρματα τῆς ἀληθείας, οὐδὲ νὰ ἐξαναστῶμεν κατὰ τῶν διδασμάτων, ἅτινα ἐκφέρει. Σ' On- cle Sam εἶναι ἀληθῶς ἔργον, ὅποιον ἡδύνατο νὰ γράψῃ νοήμων ξένος, γνω- ρίζων μόνον τὴν Ἀμερικὴν ἐκ τῶν βι- βλίων, τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιο- δικῶν.»

* Ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Gymnase παρε- στάθη νέα τις κωμωδία εἰς τέσσαρας πράξεις, Antréa, τοῦ Victorien Sardou. Ἡ κωμωδία αὕτη, ὡς γράφουσιν αἱ πα- ρισιαναὶ ἐφημερίδες, μικρὰν ἔχει ἀξίαν, καίτοι πολλαὶ αὐτῆς σκηναὶ εἰσὶ μετὰ μεγάλης τέχνης καὶ εὐφυΐας γεγραμ- μέναι.

* * ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ.—Νέος ὑπο- βρύχιος τηλεγραφικὸς κάλως θέλει ἐνώ- σει περὶ τὸ τέλος τοῦ παρόντος ἔτους τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ σύρμα θὰ ἄρχεται ἐξ Ἰρλανδίας θὰ πε- ρατοῦται δὲ εἰς Νέα Ἰόρκην, χωρὶς νὰ ἐγγίξῃ εἰς οὐδένα ἄλλον σταθμόν. Ἐκ τούτου τὰ τηλεγραφικὰ τέλη θέλου- σιν ἐλαττωθῆ ἐπαισθητῶς.

* Ἐτοιμάζεται ἐν Γερμανίᾳ ἐπιστη-

μονικὴ ἀποστολὴ πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἀγνώστων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ γεω- γραφικὴ ἐταιρία τοῦ Βερολίνου ἀπηύ- θυνεν ἐγκύκλιον πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς Γερμανίας γεωγραφικὰς ἐταιρίας, δι' ἧς προσκαλεῖ αὐτὰς νὰ ἐκλέξωσι πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὴν συνισταμένην ἐκ τῶν προέδρων πασῶν τῶν ἐταιριῶν, ἐκ δύο μελῶν ἐκάστης, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀν- δρῶν οἵτινες κριθῶσιν ἀναγκαῖοι νὰ προστεθῶσιν εἰς τούτους. Πιστεῖται ὅτι διὰ τῆς ἀποστολῆς ταύτης θὰ διευ- κρινισθῶσι πλέον καθ' ὀλοκληρίαν τὰ κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου.

* Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φυ- σιοδίφου Louis Figuier τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος τοῦ Année scientifique et indu- strielle. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο σύγ- γραμμα, συγκείμενον ἐκ σελίδων 600 περίπου, διαλαμβάνει περὶ πασῶν τῶν εἰς πάντα τῆς ἐπιστήμης κλάδων γενο- μένων κατὰ τὸ 1872 ἐφευρέσεων, ἀνα- καλύψεων καὶ προόδων.

* Ἐν Ἰταλίᾳ συλλέγονται ἔρανοι πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου πρὸς τιμὴν τοῦ Τι- τIANO. Τὸ μνημεῖον ἀποπερατωθήσεται τῷ 1877, ὅτε τετρακόσια συμπληροῦν- ται ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ περι- κλεοῦς ζωγράφου.

ΔΙΚΑΙΑ ΤΙΜΩΡΙΑ.

Ἡ κατὰ τῆς Αὐστρείας ἐκστρατεία, τῷ 1809, ἡ τόσον ἐνδοξος διὰ τὴν Γαλ- λίαν, εἶχε τελειώσει πρότινων ἑβδομά- δων, ὅτε ἔμπορος τις Οὐγγρος ὅστις εἶ- χεν ἀναγκασθεῖ νὰ περιμένῃ ἐν Βιέννῃ τὸ τέλος τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐξεκίνησεν ἵνα ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἀνεχώρησε δὲ οὐχὶ ἄνευ δισταγμοῦ διό- τι ἔφερεν ἐπ' αὐτοῦ μεγάλην ποσότητα χρημάτων καὶ δὲν ἠγνόει κατὰ πόσον αἱ τοῦ πολέμου ἀνωμαλῖαι εἰσὶν εὐνοϊ- καὶ εἰς ὄλους ἐν γένει τοὺς ληστάς. Ἐν τούτοις βασιζόμενος εἰς τὴν φρό- νησίν του καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ταχύ- τητα τοῦ ἵππου του, ἤσθάνθη μετ' ὀλί-

Ἄλλ' εἶνε, εἶνε δυνατόν νά ψάλλῃ τις τὸν πόνον;
 Εἶνε τοῦ πόνου ἡ φωνὴ μονότονος, τραχεῖα;
 Εἶναι τῆς λύπης τ' ἄσματα πικρά ἀπελπισία;
 —Ἡ λύπη εἶναι γόνιμος εἰς λύπας ἄλλας μόνον.—

Ἄλλὰ θά ψάλλω.—λέγουσιν ὅτι στιγμῶν γαλήνη
 μετὰ τὴν ἐπιθάνατον, φρικώδη ἀγωνία
 Ἐπέρχεται προμήνυμα θανάτου· παροιμία
 στιγμῆν κ' ἐγὼ αἰσθάνομαι. Ἐν ἄσμ' ἄς τὴν μη-
 [κύνη.

II

Τίς εἶδε, τίς ἐγνώρισε, τίς ἤκουσε λαλοῦσαν
 τὴν κόρην, ἣ τις μ' ἤρπασεν ἐλπίδας καὶ χαράν;
 μὲ λάμπιν εἰς τὸ βλέμμα τῆς συγκίνησιν δηλοῦσαν
 πρὸ τοῦ κυμβάλου τῆς κἀνεις τὴν εἶδε μελωδοῦσαν
 μὲ ἄλγος; ἐπὶ τῆς μορφῆς, μὲ παρειὰν ὠχράν;

Τὴν εἶδε τίς προσκλίνουσαν ἐπὶ τοῦ λαμαρτίου,
 τὰ ὄμματα τῆς ἄστακτον τὸ δάκρυ νά πληροῖ,
 καὶ νά ἐκφεύγουν στεναγμοὶ τοῦ στήθους τῆς ἐκεί-
 [νου,

καὶ μετὰ μειδιάματος κατόπιν ἐπωδύνου
 τοῦ ψάλτου τ' ἄσματ' ἀσθενῆ αὐτὴ νά θεωρῆ;

Τίνα ποτὲ περιαλγῶς ἠτένισεν ἐκείνη,
 ὅταν τὸ θέατρον κοσμηῇ ἡ μάγος τῆς μορφῆ;
 Ἐνῶ ἤχει τῆς μουσικῆς ἡ ἐμμελής ὀδύνη
 τίς εἶδε πῶς τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν παλάμην κλίνει
 καὶ τεθλιμμένη φαίνεται ἐρώτων ἀδελφῆ;

Θεὲ μου, τὴν ἠγάπησα! αὐτὴ, ἡ ἔμπνευσίς μου,
 εἰς ταύτην πᾶσαν σκέψιν μου κρυφὴν ἀφερῶ.
 Ἡ ποιήσις, ἡ τ' οὐρανοῦ αὐτῆ ἀνάμνησίς μου
 τῆς ἐξορίστου κ' εἰς τὴν γῆν ἀπάτριδος ψυχῆς μου
 τὸν πόνον δὲν ἐκοίμισεν, ἀφ' ἧς θερμῶς ἐρῶ.

III

Ἦ ποιήσις νικήτρια, τὰ πάντα κατακτῶσα,
 χωρὶς νά σῆρῃ λάφυρα τῆς νίκης καὶ δεσμώτας,
 ποῦ εἶνε αἱ ἐλπίδες μου, τὰ ὄνειρα τὰ τόσα,
 τί ἔγιν' ἡ νεότης μου πρὸς πάντα μειδιῶσα,
 ποῦ πλέον τὰς ἐμπνεύσεις μου ν' ἀναζητῶ τὰς
 [πρώτας;

Ἦ ποιήσις, τί μ' ἔμεινε; Δός μοι ἐλπίδα μίαν
 Τὸ βλέμμα μου εἶνε θολόν, στυγνὴν τὴν σκέψιν
 [ἔχω.

Εἰς σέ τὴν ἀπειροκάκον παρέδωκα καρδίαν,
 τὴν παιδικὴν μου μετὰ σοῦ διηλθον ἡλικίαν,
 Ὀδήγησόν με! ἄγνωσ, ἐάν προδῶ, ποῦ τρέχω.

Ἀπεγνωκῶς τὸν ἥλιον συγνάκις ἀτεινίζω
 νομίζων ἀνά πᾶν λεπτόν ὅτι πορῆλθεν ὦρα.
 Πρὸς τί πλὴν νά παρέρχηται ὁ χρόνος; δὲν γνω-
 [ρίζω.

φρικώδεις νύκτας παρ' αὐτοῦ, μόνον αὐτὸ ἐλπίζω
 κ' ἡμέρας πλέον θλιβεράς—Ἰδοὺ τοῦ χρόνου ὄωρα!

Ἦ ποιήσις, πῶς ἤθελα νά φθάσῃ πρὸς ἐκείνην
 τὸ ὄνομά μου ἔνδοξον, κλείζον τὸν αἰῶνα.
 Τὴν δόξαν, τὴν περικαλλῆ, ἀγέρωχον ὀδύνην
 δὲν τὴν ποθῶ, ἀλλ' ἀγαπῶ! καὶ τὴν κυπαρσίτην,
 ἀλλ' ἀσφαλῆ θ' ἀντήλλασσα σκιάν με δάφνης κλῶνα.

III

Ἐρῶ καὶ εἴθε θάνατος ὁ ἔρως μου νά ἦτο
 νά με κρατῇ αἰώνιος, νά πάσχω ἐσέει.
 Ἐρῶ. κ' εἰς τὸ παράτολμον εὐχῆς τοιαύτης φρίττω
 καὶ ὅμως πάλιν ἤθελα, Θεέ, νά μ' ἀφρηίτο,
 Ἐάν ὁ ἔρως μου χαθῆ, ἡ ἄχρηστος ζωῆ.

ΙΩ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΜΗΝ

ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

(Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων.)

Δὲν σ' ἐμάραναν τὰ ξένα, οὐδὲ σ' ἔφθειρεν ὁ χρόνος,
 Κ' ἔρχεσαι, Τυρταε, πάλιν με τὴν λύραν τοῦ
 [ἀγῶνος.
 Εἰς τὴν θέαν σου πυρέσσει καὶ σαλεύεται ἡ γῆ,
 Καὶ θαρρῆς, ὁ Μάρκος πάλιν πῶς τὸν Σκόδραν
 [κυνηγεῖ.

Σὲ προαπαντῶμεν ὄλοι μ' ὀφθαλμοὺς δακρυβρε-
 [γμένους...
 Τὰ Ὀλύμπιά μας ἔλα, ψάλε, Πίνδαρε τοῦ Γέ-
 [νους,
 Κ' εἰς τὸ ἄσμα σου εἰς κόσμος ἂν ὡς πρὶν δὲν ἐ-
 [γερθῆ,
 Θά βλαστήσῃ κἀνὲν ῥόδον κ' ἔνα δάκρυ θά χυθῆ.

Γ. Π.

Τῆ ΔΕΣΠΟΙΝΙΑΙ Μ. Φ. ***

Πανηγυρίζ' εἰς τὴν Ἐδέμ ἀγγέλων συνοδεία,
 Κ' εἰς λύραν κροῦσον ἀργυρᾶν ἔν ὄνομα «Μαρία!»
 Πανηγυρίζει καὶ ἡ γῆ, κ' ἡ φύσις ὅλη ψάλλει.
 Τὸ εὖσομόν σου ὄνομα, τὰ εὖσομά σου κάλλι.
 Ἦ! δέξαι μὲ μειδιάμα γλυκὺ ὡς ἡ ψυχὴ σου
 Τὰ ἄνθη ταῦτα τῆς χρυσῆς, ὦ Κόρη τελετῆς σου.
 Κ' εἰς νέαν εἴθε τελετὴν ν' ἀναφανῆς, Μαρία,
 Ὁραία ὡς οἱ ἄγγελοι, ἀγνή ὡς Παναγία.

Γ. Π.

ΠΟΙΚΙΛΛΑ.

Ἀναάλυψις χρυσταλλοσπηλίου.

Εἰς μέρος τι τῆς Σπάρτης, ἀνεκαλύφθη μικρόν τι σπήλαιον κεκοσμημένον ὑπὸ πάγων νομιζομένων ἀδαμάντων ὑπὸ τοῦ εὐρέτου καθὸ ἐχόντων τὴν ὠραίαν καὶ λεπτοτάτην τῶν κρυστάλλων λάμψιν, τὴν διαφάνειαν τὴν ἐρίζουσαν ιδιότητα καὶ τὴν σκληρότητα τῶν ἀδαμάντων. Οἱ ὠραῖοι οὗτοι κρυσταλλόλιθοι ἔχοντες σχῆμα ἐξαγώνου πρίσματος εἶναι ψευδεῖς ἀδάμαντες τῆς Βοεμίας καλούμενοι, ἦτοι χάλιψ λευκὸς ἢ κρυσταλλος ὑπὸ τῶν ὀρυκτολόγων. *Crystallus montanus* καλούμενος χρήσιμος μόνον πρὸς κατασκευὴν κοσμημάτων ἀγίων εἰκόνων καὶ λευκοτάτης ὑέλου. Οἱ λίθοι οὗτοι εἶναι τόσον σκληροὶ ὥστε διασχίζουσιν τὴν ὑέλον, κρουσθέντες μετὰ χάλυβος ἐκπέμπουσιν σπινθήρας ὡς ὁ πυρίτης λίθος· ὑπὸ ἐπιστημονικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν ἔποψιν εἶναι ὀρυκτὸν εὐμορφὸν ἀπατηλὸν διὰ ἀδάμαντας εἰς τοὺς μὴ ὀρυκτολόγους.

Περὶ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀετοῦ.

Ἐσὺ κάτοικε τοῦ Ταυγέτου ὅπου βλέπεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀετοὺς ὑπεράνω τοῦ κλασικοῦ σου ὄρους, μάθε ὅτι ὁ ἀετὸς διέρχεται ἀνὰ ἕκαστον λεπτὸν τῆς ὥρας 5726 πόδας μῆκος καὶ ὅτι ἤθελεν δυνηθῆ νὰ κάμη τὸν περίπλου

τῆς ὑψηλοῦ ὀλοκλήρου εἰς 90 ὥρας, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος περιπατῶν καθ' ἡμέραν 6 μίλια, ἤθελε χρειασθῆ πρὸς τοῦτο τὸ περιήγειον ταξίδιον 2 1/2 ὀλόκληρα ἔτη, καθότι τὸ περίμετρον τῆς γῆς ὑπελογίσθη, εἰς 5400 μίλια.

Περὶ τῆς ἐλείψεως τοῦ ἄλατος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Metz.

Μία ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐλείψεων τῶν ἐν Μὲτς κατὰ τὰ 1870 πολιορκουμένων, αἰτινες ἠνάγκαζον τοὺς κατοίκους καὶ τὸν στρατὸν εἰς τὴν παράδοσιν ἦτον ἡ ἐλείψις τοῦ ἄλατος.

Κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τῆς παραδόσεως ἐφθασεν ἡ τιμὴ 1 λίτρας ἄλατος ἀπὸ 90 λεπτὰ εἰς 15—18 φράγκα, ἀφοῦ πρότερον κατηνάλωσαν τὸ διὰ τὰ κτήνη προσδιορισμένον ἄλας, ἀφοῦ πρότερον τὰ ἐκαθάριζον διὰ διαλύσεως καὶ κρυσταλλώσεως ἀπὸ τὸν πηλὸν, τὴν γύψον καὶ ἄσβεστον. Δὲν ἐφθανε μῆτε τοῦτο ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ κατασκευάζωσιν ἄλας κατὰ τεχνικὸν τρόπον διὰ τῆς τοῦ εὐρεθέντος λατρωνίου μετὰ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐνώσεως, δι' αὐτῆς τῆς τελευταίας μεθόδου προήγαγον καθ' ἑβδομάδα 2500 λίτρας τοιοῦτου ἄλατος.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΛΟΓΟΠΑΙΓΝΙΑ

7

Τί ὁμοιάζει καθ' ὅλα πρὸς τὴν γάταν χωρὶς νὰ ἦναι γάτα;

Λύσις τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ λογοπαιγνίου.

6. — Ἕλλην ἔχων θυγατέρα, φρίζον, τέκνον, τίς ἐστι; — Ἀθάμας ὁ πατὴρ τοῦ Φρίξου κατὰ τῆς Ἑλῆς.